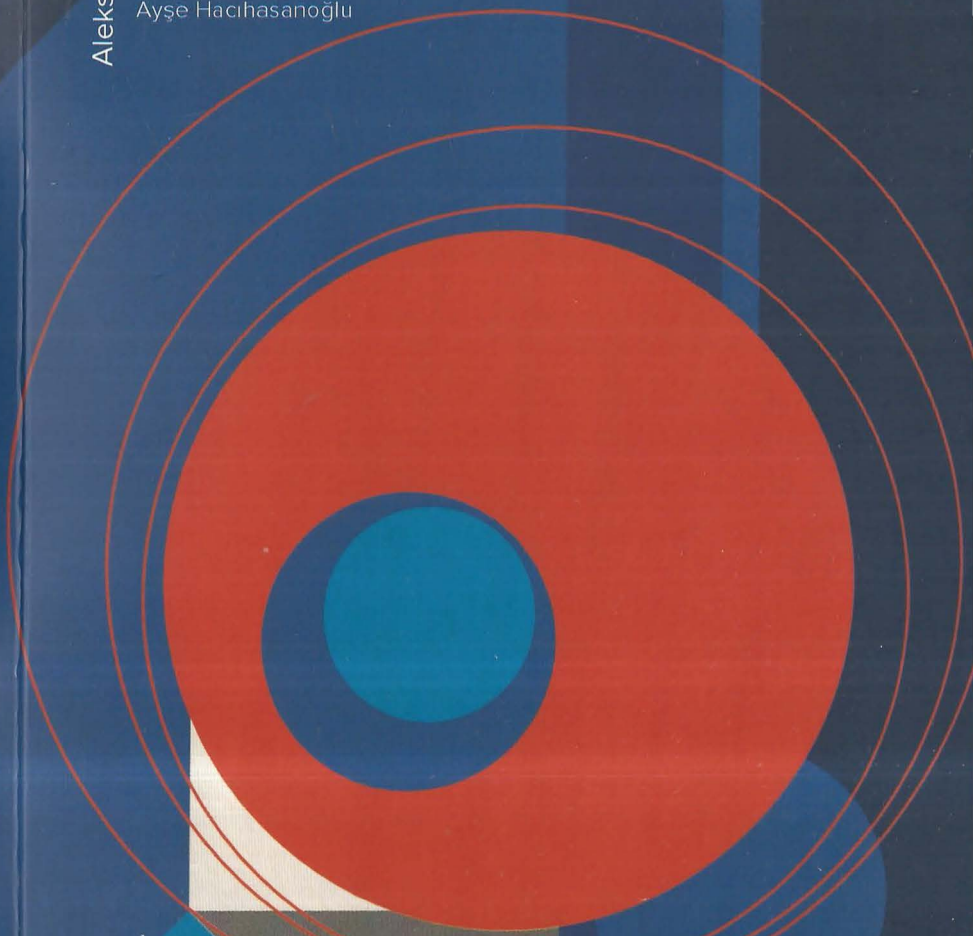
ALEKSANDR BOGDANOV • KIZIL YILDIZ

Aleksandr Bogdanov

Kızıl Yıldız

Türkçesi:
Ayşe Hacıhasanoğlu

yordam edebiyat

Aleksandr Aleksandroviç Bogdanov (1873-1928)

Rus yazar, iktisatçı, filozof, doğa bilimci. Uzun yıllar, V. İ. Lenin'in yakın çalışma arkadaşı olarak Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) içinde faaliyet yürüttü.

Sovyet bilim kurgu romanlarının öncüsü sayılan *Kızıl Yıldız* ilk olarak 1908'de Petersburg'da yayınlandı. Daha sonra 1918 ve 1929 yıllarında yeni basımları yapıldı. Kitap, Gorki, Lunaçarski, Platonov, Aleksey Tolstoy ve Yefremov gibi dönemin önde gelen yazarları tarafından takdir edildi.

Bogdanov, 1913-1917 yıllarında kapsamlı çalışması *Organizmaların Genel Bilimi-Tektoloji* kitabını yazdı. Bu yapıtta, daha sonraki gelişimini sibernetikte bulan, ters bağıntının, modellemenin, incelenen cismin sistem analizinin ilkeleri ve benzeri gibi bir dizi düşünce ileri sürdü.

A. Bogdanov, Ekim Devrimi'nden sonra kendisini biyoloji ve tıp alanlarında çalışmaya verdi. 1926 yılında dünyada bir ilk olan Kan Nakli Enstitüsü'nün başkanlığını yaptı ve 1928 yılında kendi üzerinde yaptığı başarısız bir deney sonrasında hayata gözlerini yumdu.

Ayşe Hacıhasanoğlu

1952 yılında Ankara'da doğdu. 1973 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra yedi yıl çevirmen olarak SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çalıştı. Bu dönemde *Ekim Devrimi Sonrası Türkiye Tarihi* (SSCB Bilimler Akademisi, Bilim Yayınları, 1978) ve *Bir Karagün Dostluğu* (Şemsutdinov-Bagirov, Bilim Yayınları, 1979) çevirileri yayımlandı. Uzun yıllar bir bankada çalıştı. Çalıştığı bankadan emekli olunca, çeviriyi ana uğraş edindi. Dostoyevski, Turgenyev, Tolstoy, Çehov, Maksim Gorki, Vasili Grossman, Aleksandr Bogdanov, Sergey Dovlatov gibi klasik ve çağdaş Rus yazarlarından çok sayıda eseri Türkçeye kazandırdı.

Eserin "Veçnoye Solntse. M.: Molodaya Gvardiya,
1979" basımından çevrilmiştir.

ALEKSANDR BOGDANOV

KIZIL YILDIZ

ROMAN

TÜRKÇESİ
AYŞE HACIHASANOĞLU

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 77 • **Kızıl Yıldız** • Aleksandr Bogdanov
ISBN 978-9944-122-65-8 • *Türkçesi:* Ayşe Hacıhasanoğlu
Düzeltme: Aslı Solakoğlu • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Birinci Basım: Temmuz 2009 • *İkinci Basım*: Ağustos 2010
Üçüncü Basım: Mayıs 2015 • *Dördüncü Basım*: Mayıs 2020

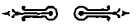
Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

KIZIL YILDIZ

ROMAN

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AYRILIK

ÜLKEMİZDE şu anda da hâlâ devam eden ve kaçınılmaz, korkunç sonuna günbegün yaklaşan o büyük çatışmanın yeni başladığı sıralardı.

Bu kalkışmanın kanlı geçen ilk günleri toplumsal bilinci öyle derinden etkilemişti ki, herkes erken ve parlak bir zafer bekliyordu: Kötü şeyler artık bitmiş, daha kötü hiçbir şey olamazmış gibi geliyordu. Kasılan kolları arasındaki canlıyı ezmiş ve halen de ezmeye devam eden ölünün kemikli ellerinin ne derece güçlü olduğunu hiç kimse düşünemiyordu.

Savaş heyecanı yığınlar arasında hızla yayılıyordu. İnsanların ruhları geleceğin karşısında fedakarca açılıyordu; şimdiki zaman pembe bir sis içinde yayılıyor, geçmiş zaman, uzaklaşarak gözden kayboluyordu. Bütün insan ilişkileri daha önce hiç olmadığı kadar istikrarsız ve kırılgan hale geliyordu.

Hayatımı alt üst eden ve beni kitle mücadelesinden koparan gelişme işte bu günlerde yaşandı.

Yirmi yedi yaşında olmama karşın partinin "kıdemli" görevlilerinden biriydim. Bir yılı hapishanede olmak üzere altı çalışma yılını ardımda bırakmıştım. Fırtınanın yaklaştığını başka pek çok insandan daha önce hissetmiş, fırtınayı onlardan daha sakin karşılamıştım. Eskisinden çok daha fazla çalışmak gerekiyordu; ancak yine de ne bilimsel çalışmalarımı –özellikle maddenin yapısıyla ilgileniyordum– bırakmıştım ne de yazınsal çalışmalarımı. Çocuk dergilerinde yazıyordum ve geçimimi bu

yolla sağlıyordum. Aynı zamanda da âşıktım ya da âşık olduğumu sanıyordum.

Onun partideki adı Anna Nikolayevna'ydı.

O, partimizin daha ılımlı olan öteki kanadındandı. Ben bu durumu onun karakterinin yumuşaklığıyla ve ülkemizdeki politik ortamın karışıklığıyla açıklıyordum; benden yaşça büyük olmasına karşın, onu henüz kişiliği tam oluşmamış biri olarak görüyordum. Bunda yanılmışım. [...]

Çözülmeyi hızlandıran yabancı bir etki hayatımıza girdiğinde ayrılmanın kaçınılmaz olduğunu ne önceden görebildim, ne de kestirebildim.

Bizim için alışılmadık olan Menni kod adını taşıyan genç bir adam, aşağı yukarı bu sıralarda başkente gelmişti. Bu genç adam, Güney'den bazı haberlerle ve yoldaşların tam güvenini kazandığını kanıtlayan görevlerle gelmişti. İşini bitirdikten sonra bir süre daha başkentte kalmaya karar vermiş ve bana karşı açıkça yakınlaşma eğilimi göstererek sık sık bize uğramaya başlamıştı.

Dış görünüşünden tutun da pek çok bakımdan ilginç bir adamdı. Gözleri koyu renk gözlüklerle öyle gizlenmişti ki, bu gözlerin ne renk olduğunu bile bilmiyordum; başı orantısız şekilde büyükçeydi; yüzünün güzel ama şaşırtıcı derecede hareketsiz ve cansız hatları, delikanlılara özgü düzgün ve esnek bedeniyle olduğu kadar yumuşak ve etkileyici sesiyle de hiç bağdaşmıyordu. Konuşması rahat ve uyumlu, her zaman anlamlıydı. Bilimsel eğitimi tek boyutluydu; mühendisti galiba.

Menni, konuşurken ayrıntı sayılacak basit konuları her zaman genel ideolojik temellere indirgemeye eğilimliydi. Bize geldiğinde karımla benim mizaçlarımız ve görüşlerimiz arasındaki farklılıklar çok kısa bir sürede o kadar açık ve net bir şekilde ön plana çıkıyordu ki, bunların giderilmesi mümkün olmayan çelişkiler olduğunu acıyla hissediyorduk. Menni'nin dünya gö-

rüşü benimkine benziyor gibiydi; her zaman biçim olarak çok yumuşak ve dikkatli, fakat öz olarak bir o kadar keskin ve derin konuşuyordu. Anna Nikolayevna'yla politik düşünce ayrılıklarımızı dünya görüşlerimizdeki temel farklılıkla öyle ustaca bağlıyordu ki, bu düşünce ayrılıkları psikolojik olarak kaçınılmaz, hemen hemen mantıklı sonuçlar olarak görünüyordu ve birbirini etkileme, çelişkileri yumuşatma ve ortak bir noktaya ulaşma konusundaki her türlü umut ortadan kayboluyordu. Anna Nikolayevna, Menni'ye karşı canlı bir ilgiyle birlikte nefret gibi bir şey de hissediyordu. Bende büyük bir saygı ve belirsiz bir güvensizlik duygusu uyandırıyordu: Onun belli bir hedefe doğru yürüdüğünü hissediyordum ama bu hedefin ne olduğunu anlayamıyordum.

Ocak ayının sonlarında bir gün, silahlı çatışmaya dönüşmesi muhtemel bir yürüyüş planı, parti içindeki farklı iki akımın yönetici gruplarında görüşülecekti. Bir önceki akşam Menni bize gelmiş ve bu gösterinin yapılması halinde parti yöneticilerinin de gösteriye katılması önerisini ortaya atmıştı. Hızla ateşli bir niteliğe bürünen bir tartışma başlamıştı.

Anna Nikolayevna, gösterinin yapılmasından yana olan herkesin etik açıdan ön saflarda yürümek zorunda olduğunu söyledi. Ben, bunun hiç de zorunlu olmadığı, orada gerekli olan ya da ciddi bir yararı olabilecek kişilerin yürüyüşe katılması gerektiği görüşündeydim. Üstelik de yararlı olabilecek kişi derken, bu tür işlerde birazcık deneyim sahibi biri olarak kendimi kastediyordum. Menni daha da ileri gitmiş ve askerlerle göstericiler arasında kesinlikle bir çatışma çıkacağı için eylem alanında sokak propagandacılarının ve gösteri örgütleyicilerinin bulunması gerektiğini, politik yöneticilere ise orada yer olmadığını, hatta fiziksel bakımdan zayıf ve asabi insanların son derece zararlı olabileceklerini ileri sürüyordu. Anna Nikolayevna, sadece kendisine yönelik olduğunu zannettiği bu düşüncelere açıkçası

gücenmişti. Konuşmayı kesip odasına gitti. Kısa bir süre sonra Menni de gitti.

Ertesi gün sabah erkenden kalkıp Anna Nikolayevna'yla görüşmeksizin evden çıkmış ve eve ancak akşam dönebilmiştim. Yürüyüş, hem bizim komitede hem de öğrendiğime göre diğer kanadın yönetim grubunda reddedilmişti. Buna sevinmiştim çünkü bir silahlı çatışma için hazırlıkların ne kadar yetersiz olduğunu biliyordum ve bu tür bir eylemi boşu boşuna güç harcamak olarak görüyordum. Bu karar, Anna Nikolayevna'nın dün akşamki konuşma yüzünden kapıldığı öfkeyi birazcık azaltır sanıyordum. Masamda Anna Nikolayevna'nın şu notunu buldum:

"Ben gidiyorum. Sizi ve kendimi tanıdıkça farklı yollarda yürüdüğümüzü ve hata ettiğimizi daha iyi anlıyorum. İyisi mi artık görüşmeyelim. Beni bağışlayın."

Uzun süre başımda bir boşluk, yüreğimde soğukluk duygusuyla sokaklarda yorgun argın dolaştım. Eve geri döndüğümde beklenmedik bir konuk buldum: Menni masamın başında oturmuş bir not yazıyordu.

2. ÇAĞRI

"Sizinle çok ciddi ve biraz da garip bir iş hakkında konuşmam gerekiyor," dedi Menni.

Benim için hava hoştu; oturdum ve dinlemeye hazırlandım.

"Elektronlar ve madde hakkındaki broşürünüzü okudum," diye söze başladı Menni. "Bu konuyu ben de birkaç yıl inceledim, broşürünüzdeki düşüncelerin pek çoğu doğru."

Hiçbir şey demeden hafifçe başımı eğdim. Devam ediyordu:

"Bu çalışmanızda bana özellikle ilginç gelen bir düşünce var. Maddenin elektrik teorisinin, çekme ve itme elektrik güçlerinden kaynaklanan bir türev biçiminde ortaya çıkarak, farklı anlamda bir çekimin bulunmasına, yani Dünya, Güneş ve bildiğimiz diğer cisimler tarafından çekilen değil, itilen tipte bir

madde elde edilmesini sağlayacağına ilişkin bir varsayımda bulunuyorsunuz; kıyaslama için cisimlerin diamagnetik itmesini ve farklı yöndeki paralel akımların itmesini gösteriyorsunuz. Bütün bunlardan şöyle bir söz ediliyor ama ben sizin de bu konuya, göstermek istediğinizden daha fazla önem verdiğinizi düşünüyorum."

"Haklısınız," dedim, "insanlığın gerek tam anlamıyla serbest hava yolculuğunu, gerek daha sonra da gezegenler arasındaki ulaşım sorununu ancak bu yolla çözümleyebileceğini düşünüyorum. Fakat başlı başına bu düşünce doğru mu, değil mi? Doğru bir madde ve çekim teorisi olmadığı sürece bu düşüncenin hiçbir yararı yok. Başka tip bir madde var olsa bile bu maddeyi bulmak görünüşe göre olanaksız: Bu başka tip madde, itme gücü yüzünden tüm güneş sisteminde çok uzun zaman önce yok oldu; daha doğrusu, oluşmaya başladığı sırada güneş sisteminin bileşimine giremedi. Demek ki, bu tip bir maddeyi önce teorik olarak yaratmak, daha sonra da pratik olarak üretmek gerekiyor. Şu anda bunun için gerekli bilgiler yok, zaten sorunun kendisi de daha yeni yeni anlaşılabiliyor."

"Ama bu sorun çözümlenmiş durumda," dedi Menni.

Hayretle ona baktım. Yüzü yine öyle hareketsizdi ama ses tonunda, onun bir şarlatan olduğunu dair bir belirti yoktu.

"Belki de ruh hastasıdır," diye geçti aklımdan.

"Sizi kandırmama gerek yok, ne söylediğimi de iyi biliyorum," dedi aklımdan geçirdiğim düşünceye karşılık olarak. "Beni sabırla dinleyin, daha sonra eğer gerekirse kanıt gösteririm." Sonra şunları anlattı: "Sözünü ettiğim bu çok büyük buluş tek bir kişi tarafından yapılmadı. Bu buluş, oldukça uzun bir süredir var olan ve bu konuda çalışan büyük bir bilim topluluğuna aittir. Bu topluluk şimdiye dek gizliydi ve ben esasta anlaşamadığımız sürece sizi topluluğun ortaya çıkışıyla ve tarihiyle yakından tanıştırmaya yetkili değilim.

Topluluğumuz önemli birçok bilimsel konuda akademik dünyayı büyük ölçüde geride bırakmıştır. Radyoaktif elementleri ve bunların dağılımını Curie'den ve Ramsay'den çok daha önce biliyorduk ve arkadaşlarımız maddenin yapısını çok daha önceden, çok daha derinlemesine çözümlemeyi başarmışlardı. Bu doğrultuda dünyadaki cisimler tarafından itilen elementlerin var olma olasılığı ileri sürüldü, daha sonra da kısaca sözünü edeceğimiz 'eksi-madde'nin sentezi yapıldı.

Bu buluşun teknik uygulamalarını, yani önce Dünya atmosferinde seyahat edebilecek, daha sonra ise diğer gezegenlerle bağlantıyı sağlayacak uçuş cihazlarını hazırlamak ve gerçekleştirmek zor değildi artık."

Sakin ve inandırıcı ses tonuna rağmen Menni'nin anlattıkları bana son derece garip ve inanılmaz gelmişti.

Konuşmasını keserek:

"Bütün bunları gizlice yapıp saklayabildiniz yani?" dedim.

"Evet, çünkü buna çok büyük önem veriyorduk. Çoğu ülkede gerici hükümetler var olduğu sürece bilimsel buluşlarımızı yayınlamayı çok tehlikeli buluyorduk. Bir Rus devrimcisi olarak sizin, herhangi bir kimseden daha çok bizimle uyuşmanız gerekir. Baksanıza Asyalı devletiniz, ülkenizde diri ve ileri ne varsa hepsini ezerek kökünü kurutmak için Avrupa'nın iletişim yöntemlerini ve yok etme araçlarını kullanıyor. Soylu dolandırıcılar tarafından yönetilen saldırgan ve çenesi düşük bir budalanın tahtta oturduğu bu yarı feodal, yarı anayasal ülkenin hükümeti çoğu kişinin hoşuna gidiyor mu? Avrupa'daki iki küçük burjuva devletin bile ne değeri var? Oysa ki bizim uçuş araçlarımız bilinse hükümetlerin öncelikle bu araçları kendi tekellerine almak ve bunlardan, kendi egemenliklerini ve üst sınıfların gücünü arttırmak için yararlanmak isteyecekleri açıktır. Bunu kesinlikle istemiyoruz, bu yüzden de daha uygun koşulları kollayarak tekeli kendimize bırakıyoruz."

"Peki başka gezegenlere sahiden ulaşabildiniz mi?" diye sordum.

"Evet, ölü durumdaki Ay'ı saymazsak tellür grubu gezegenlerin en yakın ikisine, yani Venüs ve Mars'a ulaştık. Şimdi bu gezegenlerin ayrıntılı araştırmasıyla uğraşıyoruz. Gerekli araçların hepsi var, bize güçlü ve güvenilir insanlar gerekli. Arkadaşlarımdan aldığım yetkiye dayanarak size, saflarımıza katılmanızı öneriyorum. Pek tabii ki, tüm hakları ve yükümlülükleriyle birlikte."

Yanıt bekleyerek durdu. Ne diyeceğimi bilmiyordum.

"Ya kanıtlar!" dedim. "Kanıt göstereceğinize söz vermiştiniz."

Menni cebinden, içinde cıva olduğunu sandığım metalik sıvı bulunan bir cam şişe çıkarttı. Fakat şişenin en fazla üçte birini dolduran bu sıvı garip bir şekilde şişenin dibinde değil, tepesinde, şişenin ağzında, tam tıpanın altında duruyordu. Menni şişeyi ters çevirdi ve sıvı dibe doğru, yani aslında yukarı doğru aktı. Menni şişeyi elinden bıraktı ve şişe havada asılı kaldı. İnanılmaz bir şeydi ama kuşku götürmeyecek şekilde gözlerimin önündeydi.

"Bu şişe bildiğimiz camdan yapılmıştır," diye açıkladı Menni, "ama içine Güneş Sistemi cisimleri tarafından itilen bir sıvı doldurulmuştur. Sıvı, şişenin ağırlığını dengeleyecek miktarda doldurulmuştur; böylelikle her ikisinin birlikte bir ağırlığı olmamaktadır. İşte bütün uçuş araçlarını bu yöntemle yapıyoruz: Uçuş araçları bildiğimiz malzemelerden yapılıyor ancak yeterli miktarda "negatif maddeyle" dolu bir deposu bulunuyor. Geriye bütün bu ağırlıksız sisteme gereken hareket hızını vermek kalıyor. Dünya'daki uçuş makineleri için hava pervaneli basit elektrik motorları kullanılıyor; bu yöntem, gezegenler arası yolculukta elbette işe yaramıyor, bu alanda daha sonra sizi yakından tanıştırabileceğim bambaşka bir yöntem kullanıyoruz."

Daha fazla kuşkulanmanın gereği yoktu.

"Topluluğunuz, kendisine yeni katılanlara, zorunlu sır saklama dışında ne gibi sınırlamalar koyuyor?"

"Genellikle hemen hemen hiçbir sınırlama koymuyor. Arkadaşlarımızın ne özel yaşamları ne de toplumsal etkinlikleri, topluluğun genel anlamda çalışmasına zarar vermedikçe hiçbir şekilde kısıtlanmıyor. Ancak topluluğa her yeni giren, topluluğun verdiği, sorumluluk gerektiren, herhangi bir önemli görevi yerine getirmek zorundadır. Böylelikle bir yandan onun toplulukla bağı güçleniyor, öte yandan da yeteneğinin ve enerjisinin düzeyi iş yaparken ortaya çıkmış oluyor."

"Yani şimdi bana da böyle bir görev mi verilecek?"

"Evet."

"Tam olarak nasıl bir görev?"

"Büyük eteronefin* yarın Mars gezegenine doğru yola çıkacak ekibine katılmanız gerekiyor."

"Yolculuk ne kadar sürecek?"

"Belli değil. Oraya gidiş dönüş en az beş ay sürer. Hiç geri dönmemek de mümkün."

"Bunu biliyorum; mesele bu değil. Yürüttüğüm devrimci çalışmayı ne yapacağım? Siz de galiba sosyal demokratsınız ve durumumun zorluğunu anlarsınız."

"Seçimi siz yapın. Eğitiminizin tamamlanması için çalışmaya ara vermenizi gerekli görüyoruz. Görev ertelenemez. Bu görevi reddetmek her şeyi reddetmek demektir."

Bir an düşündüm. Herhangi bir parti görevlisinin ortadan kaybolması, geniş kitlelerin sahneye çıkmasıyla birlikte, bir bütün olarak ele alındığında, meselenin taşıdığı önem açısından son derece küçük bir olaydı. Üstelik de bu geçici bir kaybolmaydı ve çalışmaya geri döndüğüm zaman yeni bağlantılarımla, bilgilerimle ve olanaklarımla çok daha yararlı olacaktım. Kararımı verdim.

---

* *Eteronef*: Uzay gemisi (tam olarak uzayda yolculuk için gemi); eter- uzay boşluğu (Yunanca). *–çev.*

"Ne zaman yola çıkmam gerekiyor?"

"Şimdi, benimle birlikte."

"Arkadaşlarıma haber vermem için bana iki saat izin verir misiniz? Tam da yarın bölgede bir görevi devralmam gerekiyordu."

"O iş halledildi sayılır. Güney'den kaçan Andrey bugün geldi. Sizin gidebileceğinizi söyledim ona. Andrey sizin yerinizi almaya hazır. Sizi beklerken her olasılığa karşı ona ayrıntılı talimatlar içeren bir mektup yazdım. Mektubu, giderken ona bırakabiliriz."

Konuşacak fazla bir şey yoktu. Hemen gereksiz kâğıtları yok ettim, ev sahibine bir not yazıp giyinmeye koyuldum. Menni hazırdı.

"Gidelim o zaman. Bu dakikadan itibaren sizin tutsağınızım."

"Siz benim arkadaşımsınız," diye yanıtladı Menni.

3. GECE

Menni'nin dairesi, başkentin kenar mahallelerinden birinin küçük evleri arasında tek başına göğe yükselen büyük bir binanın beşinci katının tamamını kaplıyordu. Karşımıza hiç kimse çıkmadı. Geçtiğimiz odalar boştu ve elektrik lambalarının parlak ışığında bu boşluk, alışılmışın dışında iç karartıcı ve anormal görünüyordu. Menni üçüncü odada durdu.

"İşte," diye dördüncü odanın kapısını gösterdi, "şimdi binip büyük eteronefe gideceğimiz hava teknesi burada bulunuyor. Yalnız daha önce ben küçük bir değişim geçirmek zorundayım. Bu maskeyle bu hava teknesini yönetmem zor olur."

Yakasını açtı ve herkes gibi benim de bu ana dek kendi yüzü sandığım kusursuz bir biçimde yapılmış maskeyi gözlükle birlikte yüzünden çıkarttı. Bu sırada gördüğüm şey beni şaşırtmıştı. Menni'nin gözleri, insan gözlerinin hiçbir zaman olamayacağı kadar iriydi. Gözbebekleri bu anormal irilikteki gözlerle kıyaslandığında bile o kadar genişti ki, gözlerdeki ifadeyi nerdeyse

korkunç bir hale sokuyordu. Yüzünün ve başının üst kısmı, bu gözlerin sığabileceği kadar genişti kaçınılmaz olarak; hiçbir sakal ve bıyık izi olmayan yüzünün alt kısmı ise tersine nispeten küçüktü. Hepsi bir arada, son derece özgün, hatta çirkin, ucube bir şey izlenimi bırakıyordu ama bu bir karikatür değildi.

"Doğanın bana nasıl bir dış görünüş verdiğini görüyorsunuz," dedi Menni. "Gizlenme gerekliliğini bırakın bir yana, insanları korkutmamak için bu yüzü saklamak zorunda olduğumu anlıyorsunuzdur. Ama artık benim bu çirkinliğime alışmanız gerekecek, benimle birlikte çok zaman geçireceksiniz."

Bir sonraki kapıyı açıp ışığı yaktı. Burası geniş bir salondu. Salonun ortasında metal ve camdan yapılmış pek büyük olmayan, oldukça geniş bir tekne duruyordu. Teknenin ön kısmının hem küpeştesi hem de dibi çelik çerçeveli camlardan yapılmıştı; iki santimetre kalınlığındaki bu saydam duvar görünüşe bakılırsa çok sağlamdı. Burun kısmında, küpeştenin üstünde, sivri bir köşe oluşturarak birleşen iki düz kristal levhanın havayı yarması ve tekne hızlı hareket ettiğinde yolcuları rüzgârdan koruması gerekiyordu. Makine, teknenin orta kısmındaydı, kıç kısmında ise yarım metre genişliğinde üç kanatlı bir pervane bulunuyordu. Teknenin ön yarısı, makineyle birlikte üstten ince levha halinde bir sundurmayla örtülmüştü. Bu sundurma cam küpeştenin metal çerçevesine ve hafif çelik direklere tutturulmuştu. Hepsi birlikte bir oyuncak kadar zarifti.

Menni küpeştedeki yanlamasına sıraya oturmamı söyledi, elektrik lambasını kapattı ve salonun büyük penceresini açtı. Kendisi de öne, makinenin yanına oturdu ve teknenin dibinde duran safra torbalarından birkaçını dışarı attı. Sonra elini makinenin koluna koydu. Tekne sallanmaya başladı, yavaş yavaş yükseldi ve sessizce açık pencereye doğru kaydı.

"Eksi madde sayesinde bizim uçaklarda kırılgan ve hantal kanatlara gerek olmuyor," dedi Menni.

Ben kımıldamaya cesaret edemeyerek yerime mıhlanmış gibi oturuyordum. Pervanenin gürültüsü giderek artmaya başlamıştı, soğuk kış havası sundurmanın altına hücum ediyor, alev alev yanan yüzüme hoş bir serinlik veriyor, ama giysimin içine giremiyordu. Üzerimizde binlerce yıldız ışıldıyor, altımızda ise teknenin saydam dibinden evlerin kara lekelerinin nasıl küçüldüğünü ve başkentin elektrik fenerlerinin oluşturduğu parlak noktaların nasıl uzaklaştığını görüyordum. Karlı ovalar altımızda, uzaklarda mavimsi beyaz donuk bir ışıkla parlıyordu. İlk başta hafif ve neredeyse hoş olan baş dönmesi giderek artıyordu. Baş dönmesinden kurtulmak için gözlerimi yumdum.

Hava gittikçe sertleşiyor, pervanenin gürültüsü ve rüzgârın ıslığı yükseliyor, galiba teknenin hızı artıyordu. Kısa bir süre sonra kulağım bu seslerin arasında ince, kesintisiz ve çok düzgün, berrak bir şıngırtıyı ayırt etmeye başlamıştı. Teknenin cam duvarı havayı yararken titreşiyordu. Tuhaf bir müzik bilincimi dolduruyor, düşünceler birbirine karışıyor ve uzaklaşıyor, sadece ilerde bir yere, uçsuz bucaksız bir boşluğa doğru götüren kendiliğinden başlamış, hafif ve serbest bir hareket duygusu kalıyordu.

"Dakikada dört kilometre," dedi Menni ve gözlerini açtı.

"Daha çok var mı?" diye sordum.

"Yaklaşık bir saatlik yol, bir gölün buzları üzerinde."

Birkaç yüz metre yükseklikteydik ve tekne ne alçalıyor, ne yükseliyor, yatay bir biçimde uçuyordu. Gözlerim karanlığa alışıyor ve çevreyi giderek daha açık seçik görüyordum. Göllerin ve granit kayalıkların olduğu bir ülkeye girmiştik. Kayalıklar, üzeri karla örtülü olmayan yerlerde kara lekeler halinde görünüyordu. Kayalıkların aralarında küçük köyler vardı.

Solda arkamızda karla kaplı bir tarlayı andıran buz tutmuş bir koy, sağda beyaz bir ovaya benzeyen büyük bir göl uzaklarda kalmıştı. Bu cansız kış manzarasının üzerinde benim eski Dünya'yla olan bağlarımı koparmam gerekiyordu. Ve birden

bunun sonsuz bir kopuş olduğu konusunda kuşku değil, hayır, gerçek bir inanç hissettim.

Tekne, kayaların arasındaki bir dağ gölünün küçük bir koyuna, karın üzerinde yükselen karanlık bir yapının önüne yavaş yavaş indi. Ne bir pencere ne de kapı görünüyordu. Yapının metal kabuğunun bir kısmı, yana doğru ağır ağır hareket etti, kapkara bir delik ortaya çıktı ve teknemiz bu delikten içeri girdi. Sonra delik tekrar kapandı, içinde bulunduğumuz boşluk elektrik ışığıyla aydınlanıyordu. Bu, içinde eşya olmayan uzunlamasına, büyük bir odaydı; odanın zemininde bir yığın safra torbası yatıyordu.

Menni, tekneyi bu iş için özel olarak yapılmış direklere bağlayarak yanlardaki kapılardan birini açtı. Kapı yarı aydınlık, uzun bir koridora açılıyordu. Koridorun yan taraflarında kamaralar sıralanıyordu. Menni beni bunlardan birine götürdü ve:

"İşte kamaranız. Siz yerleşin, ben de makine dairesine gideyim. Yarın sabah görüşürüz," dedi.

Yalnız kaldığıma sevinmiştim. Akşamki garip olayların yarattığı heyecanın yanı sıra yorgunluk da kendini hissettiriyordu. Masanın üzerinde duran, benim için hazırlanmış akşam yemeğine el sürmeden, lambayı söndürüp yatağa uzandım. Düşünceler kafamda saçma bir şekilde birbirine karışıyor, en beklenmedik biçimlerde bir konudan başkasına atlıyordu. İnatla kendimi uyumaya zorluyordum ama uzun süre bunu başaramadım. Sonunda bilincim bulandı; hayal meyal, kararsız imgeler gözlerimin önünde yığılmaya başladı, çevredekiler uzaklarda bir yere gitti, beynimi ağır düşler sardı.

Düşler zinciri korkunç bir karabasanla tamamlandı. Dibinde yıldızların ışıldadığı büyük, kara bir uçurumun kıyısında duruyordum ve Menni, ağırlığın gücünden korkmaya gerek olmadığını, düştükten birkaç yüz bin yıl sonra en yakın yıldıza ulaşacağımızı söyleyerek karşı konulmaz bir güçle beni sürük-

lüyordu. Can yakıcı son bir mücadele içinde inlemeye başladım ve uyandım.

Odamı mavi, tatlı bir ışık doldurmuştu. Yanıma, yatağın üstüne biri oturmuş, bana doğru eğilmişti... Menni miydi? Evet, o, ama tuhaf bir hayal ve sanki başkası gibi: Çok küçülmüş gibi geliyordu bana ve gözleri, o kadar keskin bir şekilde görünmüyordu, yüzünde uçurumun kıyısındaki gibi soğuk ve kararlı değil, yumuşak, iyi bir ifade vardı. Bu değişikliği belli belirsiz fark ederek:

"Ne kadar iyisiniz..." dedim.

O gülümsedi ve elini alnıma koydu. Küçük, yumuşak bir eldi bu. Gözlerimi tekrar kapattım ve bu eli öpmek gerekir gibi saçma sapan bir düşünceyle mutlu, huzurlu bir uykuya daldım.

4. AÇIKLAMA

Uyanıp ışığı yaktığımda saat onu gösteriyordu. Tuvaletimi bitirdikten sonra zile bastım ve bir dakika sonra odaya Menni girdi.

"Yakında mı yola çıkıyoruz?" diye sordum.

"Bir saat sonra," diye yanıtladı Menni.

"Bu gece bana uğradınız mı yoksa gördüğüm yalnızca bir düş müydü?

"Hayır, düş değildi; ama yanınıza gelen ben değildim, genç doktorumuz Netti'ydi. Kötü ve rahatsız uyuyordunuz, mavi ışık ve telkin yoluyla sizi uyutmak zorunda kaldı."

"Kardeşiniz mi?"

"Hayır," dedi Menni gülümseyerek.

"Hangi ulustan olduğunuzu bana hâlâ söylemediniz... Diğer arkadaşlarınız da sizin tipinizde mi?"

"Evet," dedi Menni.

"Demek beni aldattınız," dedim sert bir ifadeyle. "Bir bilim topluluğu değil, başka bir şey o zaman bu?"

"Evet," dedi Menni sakin bir şekilde. "Bizler başka bir gezegenin sakinleri, başka bir insanlığın temsilcileriyiz. Biz Marslıyız."

"Peki beni neden aldattınız?"

"Gerçeği bir anda söyleseydim beni dinler miydiniz? Sizi inandırmak için çok az zamanım vardı. Gerçeğe benzesin diye gerçeği çarpıtmak gerekti. Bu geçiş adımı olmasaydı kafanız iyice karışacaktı. Aslında yolculuk konusunda size gerçeği söyledim."

"Yani yine de sizin tutsağınız mıyım?"

"Hayır, şimdi de özgürsünüz. Karar vermek için daha bir saat zamanınız var. Eğer bu süre içinde vazgeçerseniz, sizi geri götürüp yanımıza kimseyi almadan dönmenin bir anlamı olmayacağı için yolculuğu da erteleriz."

"Ben sizin ne işinize yarayacağım?"

"Bizimle Dünya'daki insanlar arasında canlı bir bağ olmak için, bizim yaşam düzenimizi tanımak ve Marslıları yeryüzündeki yaşam düzeniyle tanıştırmak için, siz istediğiniz sürece bizim dünyamızda kendi gezegeninizin temsilcisi olmak için."

"Bu söylediklerinizdoğru mu?"

"Evet, eğer bu rolü oynayabilecek gücü gösterirseniz tamamen doğru."

"Denemek gerekir o zaman. Sizinle kalıyorum."

"Kararınız kesin mi?" diye sordu Menni.

"Evet, son açıklamanız da herhangi bir geçiş adımı değilse eğer."

Menni, benim bu imalı sözüme aldırış etmeyerek:

"Gidelim öyleyse," dedi. "Hemen gidip makiniste son talimatları vereyim, sonra yanınıza döner, birlikte eteronefin kalkışını izlemeye gideriz."

Menni gitmiş, bense düşüncelere kaptırmıştım kendimi. Açıklama aslında henüz tam olarak bitmemişti. Oldukça ciddi bir soru daha kalmıştı; ama bu soruyu Menni'ye sormaya cesaret edememiştim. Benim Anna Nikolayevna'dan ayrılmama bilerek

mi yardımcı olmuştu? Bana öyle gibi geliyordu. Galiba amacına ulaşmak için Anna Nikolayevna'yı engel olarak görmüştü. Belki haklıydı. Yine de bu ayrılığı yaratmamış, sadece hızlandırmış olabilirdi. Kuşkusuz bu da benim özel işlerime haddini bilmez bir müdahaleydi. Ama şimdi artık Menni'yle birlikteydim ve ne olursa olsun ona karşı düşmanlığımı bastırmak zorundaydım. O zaman geçmişi kurcalamanın da bir anlamı yoktu, bu konuyu düşünmemek en iyisiydi.

Olaylardaki bu yeni gelişim, genel anlamda düşünürsek, beni pek de fazla etkilememişti: Uyku gücümü artırmıştı, bir gün önce yaşadıklarımdan sonra beni şaşırtmak artık oldukça zor bir şeydi. Yalnızca bundan sonraki eylem planını hazırlamak gerekiyordu.

İçinde bulunduğum yeni ortamı olabildiğince çabuk ve tam olarak kavramalıydım. En iyisi bu ortamın en yakın yerinden başlamak ve daha uzaktakilere adım adım geçmekti. En yakın yer ise eteronef, eteronefin sakinleri ve başlamak üzere olan yolculuktu. Mars henüz çok uzaktaydı; Menni'nin dünkü sözlerinden bir sonuca varılacak olursa en azından iki aylık mesafedeydi.

Eteronefin dış görünüşünü daha bir gün önceden fark etmiştim: Bu, Christophe Colomb'un yumurtası tarzında, alt tarafı düz bir daire olan, küreye yakın bir şeydi. Biçimi en dar yüzeyle en büyük hacmi alacak şekilde, yani en az malzeme harcanarak en geniş soğutma alanını sağlayacak şekilde tasarlanmıştı. Malzemeye gelince, görünüşe göre alüminyum ve cam ağır basıyordu. İç yapıyı Menni bana gösterecek ve açıklayacaktı, yeni arkadaşlarıma içimden verdiğim isimle "canavarların" geri kalanlarıyla da beni yine o tanıştıracaktı.

Menni geri dönünce beni öteki Marslıların yanına götürdü. Duvarın yarısını kaplayan çok büyük kristal bir penceresi olan yandaki salonda toplanmıştı herkes. Elektrik lambalarının yapay ışığından sonra gerçek güneş ışığı çok hoştu. Marslılar yirmi kişi

kadardı ve o sırada bana hepsinin yüzü de aynı geldi. Yüzlerinde sakal, bıyık hatta kırışıklık olmaması, aralarındaki yaş farklarını bile azaltmıştı nerdeyse. Tanımadığım bu grup içinde Menni'yi kaybetmemek için ister istemez gözlerimle onu izliyordum. Bununla birlikte, beni ziyarete gelen, gençliği ve canlılığıyla dikkatimi çeken Netti'yi, bir tür garip soğukluk, nerdeyse uğursuzluk taşıyan yüz ifadesiyle beni etkileyen geniş omuzlu dev Sterni'yi kısa zamanda ayırt etmeye başladım. Menni'den başka bir tek Netti benimle Rusça konuşuyordu. Sterni ve daha üç-dört kişi Fransızca, ötekiler İngilizce ve Almanca konuşuyorlardı. Kendi aralarında ise benim için son derece yeni olan ana dillerinde konuşuyorlardı. Akıcı, güzel bir dildi ve telaffuzda hiçbir özel zorluğu yokmuş gibi göründüğünü fark edince memnun oldum.

5. KALKIŞ

"Canavarlar" ne kadar ilginç olsa da ister istemez benim asıl dikkatimi çeken, yaklaşmakta olan "kalkış" anıydı. Önümüzdeki karla kaplı yüzeye ve onun arkasında yükselen sarp granit kayalığa büyük bir dikkatle bakıyordum. Her an sert bir sarsıntı hissetmeyi ve bütün bu gördüklerimin bizden uzaklaşarak hızla kaybolmaya başlamasını bekliyordum. Ama beklediğim gibi olmadı.

Gürültüsüz, yavaş, zor fark edilen bir hareket bizi karlı alandan ayırmaya başladı. Yükselme birkaç saniye içinde ancak fark edilir hale geldi.

"Hız iki santimetre," dedi Menni.

Bunun ne anlama geldiğini anlamıştım. Birinci saniyede topu topu bir santimetre, ikinci saniyede üç, üçüncü saniyede beş, dördüncüde yedi santimetre aşacaktık; hız da aritmetik artış kuralına göre sürekli artarak değişecekti. Bir dakika sonra yürüyen bir insanın hızına, 15 dakika sonra bir ekspres trenin vb. hızına erişecektik.

Serbest düşme yasasına göre hareket ediyorduk, ama yukarı doğru.

Pencerenin camı tam döşemeden başlıyor ve bir parçası olduğu eteronefin küresel yüzeyinin eğimine uygun bir geniş açı oluşturuyordu. Bu sayede öne doğru eğildiğimizde tam altımızda olanları da görebiliyorduk.

Yeryüzü altımızdan giderek daha hızlı uzaklaşıyor ve ufuk genişliyordu. Koyu lekeler halindeki kayalıklar ve köyler küçülmüştü, göllerin kenar çizgileri bir plandaki gibi görünüyordu. Gökyüzünün rengi ise giderek koyulaşıyordu; donmamış bir deniz, mavi bir şerit halinde ufkun batı tarafını kapladığı sırada gözlerim artık öğlen güneşinin ışığında en parlak yıldızları seçmeye başlamıştı.

Eteronefin düşey ekseni çevresindeki çok yavaş dönüşü, etrafımızdaki bütün boşluğu görmemizi sağlıyordu.

Ufuk bizimle birlikte yükseliyormuş gibi geliyordu ve altımızdaki yeryüzü parçası kabartma süsleri olan dev bir çukur tabak gibi görünüyordu. Bu süslerin çizgileri giderek küçülüyor, kabartmalar düzleşiyor, manzaranın tamamı, orta kısmı açık seçik, maviye çalan yarı saydam bir sisle dalgalanmaya başlayan kenarlara doğru bulanık ve belirsiz bir şekilde çizilmiş bir coğrafya haritası niteliğine bürünüyordu. Gökyüzü ise kapkara olmuştu ve en küçüklerine varıncaya dek sayısız yıldız, ışınları insanın canını acıtacak kadar yakıcı olan parlak güneşten korkmadan bu gökyüzünde sakin parlıyordu.

"Söyler misiniz Menni, şu anda hareket ettiğimiz bu iki santimetrelik hız, tüm yolculuğumuz boyunca sürecek mi?"

"Evet," diye yanıtladı Menni, "ancak hareketin yönü saniyede yaklaşık 50 kilometre, ortalama olarak yaklaşık 25 kilometre olacak, fakat varış anına doğru yola çıktığımızdaki kadar azalacak ve biz hiçbir çarpma ve sarsıntı olmaksızın Mars'ın yüzeyine ineceğiz. Bu çok büyük, değişken hızlar olmasa ne Dünya'ya ne de Venüs'e

ulaşamazdık. Çünkü bunların en yakını bile -ki biri 60, diğeri 100 milyon kilometre mesafededir- örneğin sizin trenlerinizin hızıyla şimdi bizim yapacağımız gibi aylar değil ancak yüzyıllar içinde aşılabilirdi. Sizin fantastik romanlarınızda okuduğum, "top atışı" yöntemine gelince, bu basit bir şakadır elbette, çünkü mekanik kurallarına göre, atış sırasında güllenin içerde bulunması mı yoksa içeri sokulması mı gerekiyor soruları bir ve aynı şeydir."

"Peki böyle düzenli bir yavaşlamayı ve hızlanmayı nasıl sağlıyorsunuz?"

"Eteronefin itici gücünü oluşturan madde, büyük miktarda elde etmeyi başardığımız radyoaktif maddelerden biridir. Bu maddenin elementlerine ayrışmasını yüz binlerce kez hızlandıracak bir yöntem bulduk; bu iş, bizim motorlarda oldukça basit elektro-kimyasal yöntemlerin yardımıyla yapılıyor. Bu şekilde çok büyük miktarda enerji serbest kalıyor. Parçalanan atomların parçacıkları, bildiğiniz gibi, top mermilerinin hızını on binlerce kat aşan bir hızla dağılır. Bu parçacıklar, eteroneften sadece belli bir tek yönde, yani parçacıklar, duvarlarını delip geçemeyeceği tek bir kanalda dağılabildiği zaman eteronef, tıpkı tüfeğin ya da topun geri tepmesi gibi ters yöne doğru hareket eder. Sizin de iyi bildiğiniz dinamik güçler kuralına göre, eteronefimize eşit aralıklı bir hız kazandırmak için bu parçacıkların miligramdan daha küçük bir bölümüne bir saniyenin yeteceğini kolayca anlayabilirsiniz."

Biz konuşurken Marslıların hepsi salondan kaybolmuşlardı. Menni, kamarasına gidip kahvaltı etmeyi önerdi. Onunla gittim. Kamarası eteronefin dış duvarına bitişikti ve duvarda büyük bir kristal pencere vardı. Sohbete devam ediyorduk. Gövdemin ağırlığını kaybetmek gibi daha önceden bilmediğim yeni duygular hissedeceğimi biliyordum, Menni'ye bunu sordum.

"Evet," dedi Menni, "Güneş bizi hâlâ çekmeye devam etse de buradaki etkisi hiç sayılacak kadar az. Dünya'nın etkisi de yarın-öbür gün fark edilmez hale gelecek. Eteronefin sürekli

hızlanması nedeniyle önceki ağırlığımızın ancak 1/400-1/500'ü korunacak. Değişiklik çok yavaş olsa da buna alışmak ilk başta kolay değildir. Hafifleşince hedefini yanlış hesapladığınız bir yığın hareket yapacaksınız. Havada uçma keyfi size son derece kuşkulu bir şey olarak görünecek. Bu arada kalp çarpıntısı, baş dönmesi ve hatta mide bulantısı gibi kaçınılmaz şeylere gelince, bunlardan kurtulmanız için Netti size yardımcı olacak. En küçük sarsıntılarda bile kabından akacak ve dev küresel damlalar halinde etrafa dağılacak olan suyla ve diğer sıvılarla baş etmek de zor olacaktır. Ancak bizde her şey bu tür rahatsız durumları ortadan kaldıracak şekilde yapılmıştır: Mobilyalar ve kap kacak yerine sabitlenmiştir, sıvılar ağzı kapalı kaplarda saklanır, sert hareketler sırasında istenmeyen uçuşları durdurmak için her tarafa tutamaklar ve kayışlar konmuştur. Siz de alışacaksınız; bunun için yeterli zamanınız var."

Kalkışın üstünden yaklaşık iki saat geçmişti, ağırlıktaki azalma ise artık yeterince hissediliyordu. Şimdilik çok hoştu, gövdem hafiflemiş, hareketlerim serbestleşmişti, bunlardan başka bir şey yoktu. Atmosferi tamamen geride bırakmıştık ama dışı gaz ve sıvı geçirmeyecek şekilde kaplanmış olan gemimizde yeterli oksijen rezervi bulunduğu için bu bizi rahatsız etmiyordu. Yer yüzeyinin görünen kısmı, sonunda karışık ölçekli bir coğrafya haritasına benzemişti: ortası daha büyük, kenarlara doğru daha küçük; hâlâ yer yer beyaz bulut lekeleriyle kaplıydı. Güneyde, Akdeniz'in ötesinde, Afrika'nın ve Arabistan'ın kuzeyi mavi bir pusun arasından oldukça açık görünüyordu; kuzeyde, İskandinavya'nın ötesinde insanın bakışı kar ve buz çölünde kayboluyor, yalnızca Spitzberg kayalıkları hâlâ koyu bir leke olarak görünüyordu. Doğuda, yer yer kar lekeleriyle kesilen yeşilimsi boz Ural şeridinin ötesinde, Sibirya'nın geniş çam ormanlarının belli belirsiz yeşilimsi tonunun arada bir göründüğü beyaz rengin uçsuz bucaksız hükümdarlığı başlıyordu yeniden. Batıda,

Orta Avrupa'nın kesin çizgilerinin ötesinde İngiltere ve Kuzey Fransa'nın kıyı çizgileri bulutların içinde kayboluyordu. Tepesinde durduğumuz uçurumun o korkunç derinliği bende hemen bayılmaya yakın bir duygu uyandırdığı için bu dev haritaya uzun süre bakamadım. Tekrar Menni'yle konuşmaya başladım.

"Siz bu geminin kaptanısınız, değil mi?"

Menni başını "evet" anlamında sallayarak şöyle dedi:

"Ama bu, sizdeki gibi bir komutanın egemenliğine sahip olduğum anlamına gelmiyor. Ben sadece eteronefin yönetiminde en deneyimli kişiyim ve benim talimatlarım, aynen Sterni'nin yaptığı astronomi hesaplarını ben nasıl kabul ediyorsam ya da hepimiz sağlığımız ve iş gücümüzü korumak için Netti'nin tıbbi tavsiyelerini nasıl kabul ediyorsak öyle kabul edilir."

"Bu doktor Netti kaç yaşında? Bana çok genç göründü."

"Anımsamıyorum, on altı ya da on yedi olmalı," dedi Menni gülümseyerek.

Bana da hemen hemen o kadar görünmüştü. Ama böyle erken bir yaşta bu kadar bilgili olmasına şaşırmamam mümkün değildi.

"Bu yaşta hekim olmuş demek!" sözleri çıktı ağzımdan ister istemez.

"Şunu da ekleyin: bilgili ve deneyimli bir hekim," dedi Menni.

Bu arada ben, Mars'ın Güneş çevresindeki dönüşünü bizim günümüzle 686 günde tamamlaması ve Netti'nin 16 yaşının 30 dünya yaşına eşit olması nedeniyle Marslıların bir yılının bizim bir yılımızdan hemen hemen iki kat uzun olduğunu akıl edememiştim, Menni de bunu bildiği halde anımsatmamıştı.

6. ETERONEF

Kahvaltıdan sonra Menni beni "gemimizi" gezmeye götürdü. İlk önce makine dairesine gittik. Bu bölüm eteronefin en alt katında, geminin düz olan en dip kısmındaydı ve bölmelerle biri ortada, dördü yanlarda olmak üzere beş odaya ayrılmıştı. Mer-

kezdeki odanın ortasında itici makine yükseliyordu, bu makinenin dört yanında zemine biri saf kristalden, üçü farklı renklerde camdan yapılmış yuvarlak cam pencereler konmuştu; üç santimetre kalınlığındaki camlar şaşırtıcı derecede saydamdı. O anda bu camlardan yer yüzeyinin sadece bir kısmını görebiliyorduk.

Makinenin ana kısmını, üç metre yüksekliğinde ve yarım metre çapında, Menni'nin bana anlattığına göre, platin grubu, çok zor eriyen bir soy metal olan osmiyumdan yapılmış düşey metalik bir silindir oluşturuyordu. Radyoaktif maddenin ayrışması bu silindirin içinde gerçekleşiyordu; kıpkırmızı olmuş 20 santimetre kalınlığındaki duvarlar bu sürecin yarattığı enerjiyi çok açık bir şekilde gösteriyordu. Ancak odanın içi hiç sıcak değildi: Silindirin her tarafı sıcaktan çok iyi koruyan bir tür saydam maddeden yapılmış iki kat daha geniş bir mahfazayla çevrilmişti; bu mahfaza yukarıda borulara bağlanıyordu. Bu borular aracılığıyla sıcak hava mahfazadan alınarak eteronefin düzenli olarak "ısıtılması" için her tarafa taşınıyordu.

Makinenin, elektrik bobinleri, akümülatörler, kadranlı göstergeler gibi çeşitli şekillerde silindirle bağlantılı diğer parçaları hoş bir düzen içinde çevreye yerleştirilmişti ve nöbetçi makinist, bir ayna sistemi sayesinde koltuğundan kalkmaksızın bunların hepsini birden görüyordu.

Yan odalardan biri "astronomi" odasıydı. Bu odanın sağında ve solunda "su" ve "oksijen", karşısında ise "bilgisayar" odası bulunuyordu. Astronomi odasında zemin ve dış duvar, boydan boya geometrik olarak taşlanmış ideal saflıktaki camdan yapılmış kristaldi. Bu kristal camlar öylesine saydamdı ki, Menni'nin peşi sıra asma köprülerden yürürken aşağı bakmaya kalkıştığımda kendimle, altımızda açılan uçurum arasında hiçbir şey görmüyordum ve korkunç baş dönmesini durdurmak için gözlerimi kapatmam gerekiyordu. Yanlarda, köprü ağının aralarına, tavandan aşağı inen karmaşık raflara ve odanın iç duvarlarına

konmuş aletlere bakmaya çalışıyordum. Ana teleskop yaklaşık iki metre uzunluğundaydı ama objektifi ve galiba optik gücü son derece büyüktü.

"Sadece elmas oküler kullanıyoruz," dedi Menni, "elmas okülerler en geniş görüş alanını sağlıyor."

"Bu teleskopun normal büyütmesi ne kadar?" diye sordum.

"Net büyütmesi yaklaşık 600 kat," diye yanıtladı Menni, "ama bu yeterli olmadığı zaman görüş alanının fotoğrafını çekerek fotoğrafı mikroskopta inceliyoruz. Bu yolla büyütme 60 bin kata ve daha da fazlasına ulaşıyor; fotoğraf çekmek suretiyle iniş yapmak ise bir dakikamızı bile almıyor."

Menni terk ettiğimiz Dünya'ya hemen teleskoptan bakmamı önerdi. Dürbünü kendisi ayarladı.

"Mesafe şu anda yaklaşık iki bin kilometre," dedi. "Karşınızdaki yeri tanıyor musunuz?"

Parti işleri nedeniyle sık sık gittiğim bir İskandinav başkentinin limanını hemen tanımıştım. Limandaki gemilere bakmak ilginçti. Menni, teleskoptaki bir yan kolu döndürerek okülerin yerine fotoğraf makinesini geçirdi, birkaç saniye sonra fotoğraf makinesini teleskoptan çıkarıp yan tarafta duran ve mikroskop gibi görünen büyük bir aletin içine koydu.

"Resmi, burada, mikroskobun içinde, filme elimizi sürmeden banyo ediyor ve sabitliyoruz," dedi Menni ve birkaç küçük işlemden sonra mikroskobun merceğini bana bıraktı. Kuzey Şirketi'nin tanıdık bir gemisini şaşırtıcı bir netlikle görmüştüm, gemi sanki yirmi-otuz adım önümde duruyordu; resim, mikroskop ışığında kabartma gibi görünüyordu ve son derece doğal bir renge sahipti. Yolculuklarım sırasında kim bilir kaç kez sohbet ettiğim kır saçlı kaptan, kaptan köşkünde ayakta duruyordu. Güverteye büyük bir sandık indiren bir tayfa, tıpkı kendisine eliyle bir şey gösteren yolcu gibi olduğu yerde sanki donup kalmıştı. Ve bütün bunlar iki bin kilometre uzaktaydı.

Sterni'nin yardımcısı olan genç Marslı odaya girdi. Eteronefin aştığı mesafenin tam ölçümünü yapması gerekiyordu. Onun çalışmasına engel olmak istemedik ve bir sonraki "su" odasına geçtik. Burada büyük bir su deposu ve su arıtmak için kullanılan büyük cihazlar bulunuyordu. Çok sayıda boru, bu suyu depodan eteronefin her yanına taşıyordu.

Daha sonra "hesap makinesi" odası geliyordu. Burada üzerlerinde çok sayıda kadran ve ok bulunan, benim hiç bilmediğim makineler vardı. En büyük makinenin ardında Sterni çalışıyordu. Makineden Sterni'nin yaptığı hesabın sonuçlarını içeren upuzun bir şerit çıkıyordu; fakat bu şerit üzerindeki işaretler de, tıpkı diğer bütün kadranlardaki işaretler gibi, hiç bilmediğim işaretlerdi. Sterni'ye engel olmak ve onunla konuşmak istemiyordum. Hemen son bölüme geçtik.

Burası "oksijen" odasıydı. Bu odada, 25 tonluk potasyum klorattan oluşan oksijen yedeği bulunuyordu. Gerektiğinde bu potasyum klorattan 10 bin metreküp oksijen elde etmek mümkündü: Bu oksijen miktarı, bizimkine benzer birkaç yolculuk için yeterliydi. Potasyum kloratı ayrıştırmak için kullanılan cihazlar da burada bulunuyordu. Havadaki karbondioksiti emmek için barit ve potasyum hidroksit, aynı zamanda da fazla nemin ve solunum sırasında ortaya çıkan karbondioksitten kat kat daha zararlı olan fizyolojik zehirin emilmesi için kükürt anhidrit yedekleri de burada bulunuyordu. Bu oda doktor Netti'nin yönetimindeydi.

Sonra merkezî makine bölümüne geri döndük ve buradan küçük bir asansörle doğruca eteronefin en üst katına çıktık. Ortadaki odada her bakımdan alttakine benzeyen, ikinci bir gözlemevi vardı. Bu gözlemevinin tek farkı kristal dış kabuğunun aşağıya değil, yukarıya doğru olması ve daha büyük boyutlarda aletlere sahip olmasıydı. Bu gözlemevinden gök küresinin öbür yarısı görünüyordu. Mars kızılımsı ışığıyla başucu tarafında parlıyordu. Menni teleskopu o yana çevirdi ve Schiaparelli'nin

haritalarından tanıdığım anakaraların, denizlerin ve kanal ağının çizgilerini açık seçik gördüm. Menni gezegenin fotoğrafını çekti, mikroskop altında ayrıntılı bir harita ortaya çıktı. Ancak Menni'nin açıklamaları olmasa bu haritadan hiçbir şey anlayamazdım: Kentlerin, ormanların ve göllerin oluşturduğu lekeler, benim anlayamadığım ayrıntılarla birbirinden ayrılıyordu.

"Mesafe ne kadar?" diye sordum.

"Şu anda oldukça yakın, yaklaşık yüz milyon kilometre."

"Peki Mars neden kubbenin başucu noktasında değil? Yani doğruca Mars'a değil de yan tarafa doğru mu gidiyoruz?"

"Evet, başka türlü yapamayız zaten. Dünya'dan yola çıkarken atalet etkisiyle Güneş çevresindeki saniyede 30 kilometrelik hızını koruyoruz. Mars'ın hızı ise sadece 24 kilometredir ve eğer iki yörünge arasında diklemesine uçmuş olsaydık saniyede 6 kilometrelik artık çevresel hızla Mars'ın yüzeyine çarpardık. Bu da hiç hoş olmazdı. Bu yüzden artık yan hızın da dengelendiği eğri bir yol seçmek zorundaydık."

"Bu durumda yolumuzun tamamı ne kadar uzunlukta?"

"Yaklaşık 160 milyon kilometre. Bu da en az iki buçuk ay sürer."

Eğer matematikçi olmasaydım bu rakamlar benim için hiçbir şey ifade etmezdi. Ama şimdi bunlar içimde karabasana yakın bir duygu yaratmıştı ve hemen astronomi odasından çıktım.

Üst katta, gözlemevini daire şeklinde çeviren altı yan bölümün hiç penceresi yoktu ve bu bölümlerin kavisli yüzeyin bir kısmını oluşturan tavanları, döşemeye kadar eğik bir şekilde iniyordu. Tavanda itme gücüyle eteronefin tüm ağırlığını etkisiz hale getiren "eksi maddeyle" dolu büyük depolar yer alıyordu.

Orta katlarda, yani üçüncü ve ikinci katlarda ortak salonlar, çeşitli laboratuarlar, mürettebatın kamaraları, banyoları, kütüphane, jimnastik odası vb. vardı.

Netti'nin kamarası benimkinin yanındaydı.

Ağırlık yitmesi kendini giderek daha fazla hissettiriyordu. Artan hafiflik duygusu hoş bir duygu olmaktan çıkmıştı. Güvensizlik ve bulanık bir huzursuzluk da buna eklenmişti. Odama gidip yatağıma yattım.

Sessizlik ve yoğun düşüncelerle geçen yaklaşık iki saat, fark etmeden uyumama neden olmuştu. Uyandığımda odamdaki masanın önünde Netti oturuyordu. Elimde olmadan sert bir hareketle yataktan kalktım. Sanki birisi beni yukarı fırlattı ve kafamı tavana çarptım.

"Yirmi libreden* hafif geliyorsan daha dikkatli olmalısın," dedi Netti. Sesi iyi yürekli bir filozofun sesi gibiydi. Ağırlığın yitirilmesi yüzünden bende artık başlamış olan bu "deniz tutması" durumunda yapılması gerekenleri anlatmak gibi özel bir amaçla yanıma gelmişti. Kamarada onun odasına bağlı özel bir zil vardı, ne zaman Netti'nin yardımına gerek duysam onu çağırabilirdim.

Genç doktorla konuşmak için bu fırsattan faydalandım. Bir şey beni bu sevimli, çok bilgili, aynı zamanda da çok neşeli delikanlıya çekiyordu elimde olmadan. Uzay gemisindeki Marslılar arasında ana dilimi Menni dışında neden bir tek onun bildiğini sordum.

"Çok basit," diye açıkladı. "Bir insan aradığımızda, Menni sizin ülkeniz için kendisiyle beni seçti ve biz bu işi sizi bularak sonlandırana dek bir yıldan daha uzun bir süreyi ülkenizde geçirdik."

"Yani diğerleri de başka ülkelerde mi 'insan arıyorlardı?'"

"Elbette, Dünya'daki bütün büyük halklar arasında. Fakat Menni'nin öngördüğü gibi, onu, yaşamın en enerjik ve parlak şekilde sürdüğü, insanların giderek daha fazla ileriye baktıkları ülkenizde daha çabuk bulabildik. Aradığımız insanı bulunca

* 0,5 kilogramlık ağırlık ölçüsü birimi. -*çev.*

ötekilere haber verdik; hepsi bulundukları ülkelerden gelip toplandılar; ve işte gidiyoruz."

"'İnsan arıyorduk', 'insanı bulduk' derken tam olarak ne kastediyorsunuz? Bilinen rol için uygun bir kişinin söz konusu olduğunu anlıyorum, Menni bana bunun nasıl biri olması gerektiğini açıklamıştı. Beni seçtiğinizi görmek çok gurur verici ama bunu neye borçlu olduğumu bilmek isterim."

"Bunu size en genel hatlarıyla söyleyebilirim. Yapısında mümkün olduğunca daha fazla sağlık ve esnekliği, daha fazla akıllıca çalışma yeteneğini, Dünya'da mümkün olduğunca daha az kişisel bağımlılıkları, daha az bireyciliği bir araya getiren biri gerekliydi bize. Fizyologlarımız ve psikologlarımız, ezeli bir iç savaşla paramparça olmuş toplumunuzun yaşam koşullarından sizin deyiminizle sosyalist bakımdan örgütlü toplumumuza geçişin, bir insan için çok ağır ve zor bir geçiş olduğunu ve çok elverişli bir düzenleme gerektirdiğini düşünüyorlardı. Menni, sizi diğerlerinden daha uygun buldu."

"Menni'nin düşünceleri hepiniz için yeterli miydi?"

"Evet, onun değerlendirmesine tam güvenimiz vardır. Çok üstün bir akıl gücüne ve açıklığına sahiptir, çok ender hata yapar. Dünya insanlarıyla ilişkilerde herhangi birimizden daha fazla deneyime sahiptir; bu ilişkileri ilk o başlatmıştı."

"Peki gezegenler arası ulaşım yöntemini kim buldu?"

"Bu, bir kişinin değil, pek çok kişinin işidir. 'Eksi madde' bundan birkaç on yıl önce bulunmuştu. Fakat ilk başlarda bu maddeyi ancak çok küçük miktarlarda elde edebiliyorduk. Onu büyük miktarlarda üretme yöntemlerini bulmak ve geliştirmek için çok sayıda fabrika heyetinin çabaları gerekmişti. Daha sonra uzay gemilerinin motorlarında kullanılacak radyoaktif maddelerin elde edilmesi ve ayrıştırılması tekniğini mükemmelleştirmek gerekti. Bu da büyük çabalara mal oldu. Sonra gezegenler arasındaki ortamın koşullarından, bu ortamın korkunç şekilde

soğuk olmasından ve bir hava tabakasıyla yumuşatılmayan yakıcı güneş ışınlarından kaynaklanan pek çok zorluk vardı. Yolun hesaplanması da kolay olmayan ve önceden kestirilemeyen hatalara açık bir işti. Kısacası Dünya'ya yapılan önceki seferler, Menni ilk başarılı geziyi düzenleyene dek bütün katılımcılarının ölümüyle sonuçlanıyordu. Şimdi durum bambaşka; Menni'nin yöntemlerinden yararlanarak geçenlerde Venüs'e de gittik."

"Eğer öyleyse Menni gerçekten büyük adam," dedim.

"Çok ve güzel çalışan birini bu şekilde adlandırmaktan hoşlanıyorsanız evet."

"Demek istediğim bu değil: Son derece sıradan insanlar, uygulayıcı konumundaki insanlar da çok ve güzel çalışabilirler. Menni ise görünüşe bakılırsa tamamen farklı: O bir dâhi, yeni bir şey yaratan ve insanlığı ileri götüren bir yaratıcı."

"Bunlar açık değil, galiba doğru da değil. Her işçi yaratıcıdır, ama doğa da her bir işçide insanlığı yaratır. Menni'nin elinde önceki kuşakların ve çağdaşı araştırmacıların deneyimi bulunmuyor mu, Menni'nin çalışmalarındaki her bir adım bu deneyimden yola çıkmamış mıdır acaba? Sahip olduğu kombinasyon gücünün tüm elementlerini ve embriyolarını ona veren doğa değil midir? Ve bu kombinasyonların tüm canlı dürtücü etkenleri insanlığın doğayla savaşımından doğmamış mıdır? İnsan bir kişiliktir fakat insanın yaptığı işin kişiliği yoktur. İnsan, sevinçleri ve acılarıyla birlikte er ya da geç ölecektir ama yaptığı iş sınırsız bir şekilde gelişen hayatın içinde kalacaktır. Bu bakımdan işçiler arasında bir fark yoktur; farklı olan sadece yaşadıklarının enginliği ve hayatta kalmış olmanın büyüklüğüdür."

"Ama örneğin Menni gibi bir adamın adı onunla birlikte ölmez, sayısız isim iz bırakmadan yitip giderken onunki insanlığın belleğinde kalır."

"Her insanın adı, onunla birlikte yaşayan ve onu tanıyan insanlar hayatta olduğu sürece unutulmadan kalır. Ama insanlık

için gerekli olan şey, kendisi artık ortada yokken ölü bir kişilik simgesi değildir. Bilimimiz ve sanatımız, ortak çalışmayla elde edilmiş olan şeyleri herhangi bir kişiye mal etmeden korur. Geçmişin isimlerinden oluşan bir safranın insanlığın belleğine bir yararı yoktur."

"Belki de siz haklısınız; ama bizim dünyamızdaki duygular bu mantığa isyan eder. Bizim için düşünce ve eylem önderlerinin adları, öyle canlı simgelerdir ki, ne bilimimiz, ne sanatımız, ne de toplumsal yaşantımız bu adlar olmadan olmaz. Güç kavgasında ve düşünce kavgasında bayrak üzerindeki isim, soyut bir slogandan genellikle daha fazla şey ifade eder. Ve dâhilerin adları bizim için safra demek değildir."

"Bunun nedeni, insanlığın tek, ortak işinin sizin için henüz ortak bir iş olmamasıdır; bu ortak iş, insanlar arasındaki savaşların doğurduğu yanılsamalar içinde bölünüp parçalanıyor ve insanlığın değil, insanların işi olarak görünüyor. Tıpkı sizin bizi anlamadığınız gibi, bana da sizin bakış açınızı anlamak zor geliyor."

"Şu halde iyi ya da kötü, grubumuzda ölümsüz olan yok. Buna karşılık buradaki ölümlüler herhalde seçilmişlerin hepsi, öyle değil mi? Yani 'çok ve güzel çalışmış olanlar'ın hepsi, ne dersiniz?"

"Genel olarak öyle. Menni, yoldaşlarını kendisiyle yola çıkmak istediğini söyleyen binlerce kişi arasından seçti."

"Ondan sonra gelen en önemli kişi Sterni mi?"

"Evet, insanları ölçmek ve kıyaslamak konusunda ısrarlıysanız öyle. Sterni, Menni'den çok farklı türde olsa da seçkin bir bilim adamıdır. Çok az bulunan bir matematikçidir. Dünya'ya yapılan önceki tüm yolculuklarda kullanılan hesaplardaki hataları ortaya çıkartmış ve bu hatalardan bazılarının işin ve görevlilerin ölümü açısından tek başına yeterli bir neden olduğunu göstermiştir. Bu hesaplamalar için yeni yöntemler bulmuştur, aldığı sonuçlar hâlâ doğruluğunu korumaktadır."

"Menni'nin sözlerine ve edindiğim ilk izlenimlere dayanarak ben de onu böyle tasavvur etmiştim. Bununla birlikte anlayamadığım bir şey var: Sterni'nin görünüşü neden bende bir tür kaygı, belirsiz bir huzursuzluk, nedeni olmayan bir antipati gibi bir duygu yaratıyor? Siz buna herhangi bir açıklama bulabilir misiniz doktor?"

"Sterni çok güçlü ama soğuk, en önemlisi de analitik zekâya sahip biridir. Her şeyi hiç şaşmadan, sürekli olarak parçalarına ayrıştırır ve çıkarttığı sonuçlar sıklıkla tek yanlı, zaman zaman da son derece katı sonuçlardır, çünkü parçaların analizi, bütünü değil, bütünden daha azını verir: Yaşamın olduğu her yerde bütünün, parçalarının toplamından daha fazla olduğunu bilirsiniz, tıpkı canlı insan vücudunun onun uzuvlarının toplamından daha fazla olduğu gibi. Bu yüzden Sterni, başkalarının ruh ve düşünce dünyasına diğerlerinden daha az girebilir. Ona ne sorarsanız sorun size her zaman seve seve yardım edecektir ama size neyin gerekli olduğunu hiçbir zaman anlamayacaktır. Dikkatini hemen hemen her zaman işine yoğunlaştırması, çözümü zor bir problemle kafasının dolu olması da buna engel oluyor kuşkusuz. Bu konuda Menni'ye benzemez: Menni çevresindeki her şeyi her zaman görür, kim bilir kaç kez bana bile ne istediğimi, beni neyin rahatsız ettiğini, aklımın ve duygularımın neyin peşinde olduğunu açıklamıştır."

"Eğer öyleyse o zaman Sterni'nin, çelişkiler ve kusurlarla dolu biz dünyalılara karşı düşmanca davranması gerekmez mi?"

"Düşmanca mı? Hayır, bu duygu ona yabancıdır. Ancak kuşkuculuğu bana kalırsa gereğinden fazladır. Altı aydan fazla Fransa'da kaldı ve Menni'ye 'Burada arayacak bir şey yok,' diye telgraf çekti. Belki de bir ölçüde haklıydı, çünkü onunla birlikte giden Letta da uygun bir insan bulamamıştı. Ancak onun bu ülkede Letta'yla birlikte gördükleri insanlarla ilgili verdiği nitelemeler, Letta'nın verdiklerinden çok daha katı ve yanlış bir bilgi içermese de çok daha tek yanlıydı kuşkusuz."

"Sözünü ettiğiniz bu Letta kim? Nedense onu anımsamadım."

"Uzay gemimizde hepimizden daha yaşlı, Menni'nin yardımcısı olan bir kimyacı. Onunla çok kolay anlaşırsınız, bu da sizin için çok yararlı olacaktır. Menni gibi bir psikolog olmasa da yumuşak bir mizacı vardır ve başkalarına karşı çok anlayışlıdır. Yanına, laboratuara gidin, buna çok sevinecek ve size çok ilginç şeyler gösterecektir."

O anda Dünya'dan uzaklaştığımızı anımsadım ve Dünya'ya bakmak istedim. Birlikte büyük pencereli yan salonlardan birine gittik.

"Ay'ın yakınından geçmemiz gerekmiyor mu?" diye sordum giderken.

"Hayır, yan tarafta, uzakta kaldı ne yazık ki. Ay'a daha yakından bakmayı ben de çok istiyordum. Dünya'dan bakınca bana çok tuhaf görünmüştü. Büyük, soğuk, yavaş, gizemli ve sakin. Gökyüzünde hızla koşan ve şımarık çocuklar gibi hızla küçük suratlarını değiştiren bizim iki küçük 'ay'ımızdan çok farklı. Gerçekten de sizin Ay'ınız çok daha parlak ve ışığı çok hoş. Güneş'iniz de daha parlak; işte bu yüzden bizden çok daha şanslısınız. Sizin dünyanız iki kat daha aydınlık: Bu yüzden size bizimki gibi, gündüzümüzün ve gecemizin zayıf ışıklarını toplamak için gözbebekleri iri gözler gerekmiyor."

Pencerenin önüne oturduk. Dünya uzakta, üzerinde sadece Amerika'nın batısının, Asya'nın kuzeydoğusunun karaltı halinde, Büyük Okyanus'un bir bölümü olduğu anlaşılan donuk bir lekenin ve beyaz bir leke olarak Kuzey Buz Denizi'nin göründüğü dev bir hilal şeklinde parlıyordu. Atlas Okyanusu'nun tamamı ve Eski Dünya karanlıkta kalmıştı; hilalin bulanık kenarının ardında bunların olduğu sadece tahmin edilebiliyordu ve bu yüzden de Dünya'nın görünmeyen kısmı kapkara, engin gökyüzündeki yıldızların önünü kapatıyordu. Yörüngemizin eğri

olması ve Dünya'nın ekseni etrafındaki dönüşü manzaranın bu şekilde değişmesine neden olmuştu.

Bakıyordum ve yaşadıklarımı, girdiğim kavgaları, gördüğüm acıları gözümün önüne getirip daha dün arkadaşlarımın yanında olduğum, şimdiyse benim yerimi bir başkasının aldığı ülkemi göremediğim için üzülüyordum. İçimde bir kuşku kabarıyordu.

"Orada, aşağıda kan akıyor," dedim, "burada ise dünün militanı sakin bir izleyici rolünde bulunuyor..."

"Orada kan daha iyi bir gelecek için akıyor," diye karşılık verdi Netti, "ama mücadele etmek için de daha iyi bir geleceği tanımak gerekli. Ve siz bunu öğrenmek için buradasınız."

Elimde olmadan atılarak onun neredeyse bir çocuğunki kadar küçük elini sıktım.

8. YAKINLAŞMA

Dünya giderek uzaklaşıyor, sanki ayrı düştüğü için zayıflıyor ve artık minicik bir hilal olarak kalan gerçek Ay'ın eşlik ettiği bir hilale dönüşüyordu. Buna paralel olarak bizler, hepimiz, yani uzay gemisi sakinleri kanatsız uçabilen ve boşluktaki her yöne, döşemeye, tavana ya da duvara neredeyse hiç umursamadan ve rahatça tepe üstü kurulabilen fantastik akrobatlar olmuştuk. Yeni yoldaşlarımla yavaş yavaş da olsa anlaşabiliyordum ve onların yanında kendimi daha rahat hissetmeye başlamıştım.

Yola çıkışımızın ertesi günü (artık gerçek gündüz ve gece bizim için söz konusu olmasa da bu zaman hesabını sürdürdük) diğerlerinden daha az farklı olmak için kendi isteğimle Marslı giysisi giydim. Bu giysi hoşuma da gitmişti doğrusu: Basit, rahat, kravat, manşet gibi hiçbir yararsız ve zorunlu parçası olmayan giysi en geniş hareket serbestliğini sağlıyordu. Giysinin parçaları küçük kopçalarla birleştirilerek bir bütün haline getirilmişti. Örneğin kolların birini veya ikisini birden ya da tüm üst kısmını gerektiğinde ayırmak ve çıkartmak kolaydı. Yol ar-

kadaşlarımın tavırları da giysilerine benziyordu: Basitlik esastı, gereksiz ve zoraki hiçbir şey yoktu. Hiç selamlaşmıyorlar, vedalaşmıyorlar, teşekkür etmiyorlar, eğer istenilen şey söylenmişse konuşmayı kibarlık olsun diye uzatmıyorlardı; aynı zamanda da konuştukları kişinin anlama düzeyine özenle uyarak ve kendilerininkine çok az uysa da onun psikolojisine girerek her zaman her türlü açıklamayı büyük bir sabırla yapıyorlardı.

Pek tabii ki daha ilk günlerden itibaren onların ana dilini öğrenmeye başlamıştım ve hepsi de çok büyük bir hevesle benim öğretmenim rolünü oynuyorlardı, ama herkesten çok Netti bu işle uğraşıyordu. Çok ilginç bir dildi; gramerinin ve sözcük oluşturma kurallarının çok basit olmasına karşın üstesinden gelmekte zorlandığım özellikleri vardı. Kuralları genel olarak istisnalar içermiyordu, eril, dişil ve orta cins gibi sınırlamalar yoktu; fakat bunun yanı sıra bütün nesne ve nitelik adları zamana göre değişiyordu. Bu, benim aklıma hiç yatmıyordu.

"Söyler misiniz, bu formların ne anlamı var?" diye soruyordum Netti'ye.

"Anlamıyor musunuz yoksa? Oysa sizin konuştuğunuz dillerde bir nesneyi adlandırırken aslında çok önemli olmasa, hatta cansız nesneler konusunda çok tuhaf kaçsa da onu erkek mi, dişi mi saydığınızı ısrarla belirtiyorsunuz. Var olan, artık bulunmayan ya da henüz ortaya çıkacak olan nesneler arasındaki fark ne kadar önemlidir. Sizin dilinizde 'ev' erkek, 'kayık' dişi, Fransızlarda ise tam tersi. Bu yüzden mesele zerre kadar değişmiyor. Ama yanıp kül olmuş ya da yapmaya hazırlandığınız bir evden söz ederken sözcüğü içinde yaşadığınız evden söz eder biçimde kullanıyorsunuz. Yaşayan bir insanla ölmüş biri arasındaki, var olanla var olmayan arasındaki farktan daha büyük bir fark olabilir mi doğada? Bu farkı belirtmek için dizi dizi sözcükler ve tümceler kullanmanız gerekiyor. Bunu sözcüğün kendisine tek bir harf ekleyerek ifade etmek daha iyi olmaz mı?"

Netti yine de belleğimin gücünden memnundu, kullandığı öğretme yöntemi ise mükemmel bir yöntemdi ve iş çabuk ilerliyordu. Bu da Marslılarla yakınlaşmama yardımcı oluyordu. Uzay gemisinin her tarafında giderek artan bir güvenle dolaşmaya, yol arkadaşlarımın odalarına ve laboratuarlarına uğramaya, beni ilgilendiren her konuda onlara sorular sormaya başlamıştım.

Sterni'nin yardımcısı, neredeyse çocuk denilecek yaştaki canlı ve neşeli astronom Enno, uğraştığı ölçümlerden ve formüllerden ziyade gerçek bir usta olarak gözlemlediklerinin güzelliğine kendini kaptırarak bana bir yığın ilginç şey gösteriyordu. Bu genç şair-astronomun yanında kendimi çok iyi hissediyordum; doğanın içindeki konumumuzda yönümüzü belirleme isteği ise Enno'nun ve teleskoplarının yanında giderek daha fazla zaman geçirmek amacıyla gerçek bir bahane oluyordu benim için.

Bir keresinde Enno, yörüngesinin bir kısmı Dünya ve Mars yolları arasından geçen, geri kalan kısmı asteroit bölgesinden geçerek Mars'ın uzağında kalan küçük gezegen Eros'u iyice büyüterek göstermişti bana. Bu sırada Eros, bizden 150 milyon kilometre uzakta bulunuyordu ama küçük gezegen kursunun fotoğrafı, mikroskobun görüş alanında Ay haritalarına benzer bir coğrafya haritası olarak görünüyordu. Elbette bu, tıpkı Ay gibi üzerinde yaşam olmayan bir gezegendi.

Başka bir gün Enno, topu topu birkaç milyon kilometre uzağımızdan geçen bir meteor yağmurunu fotoğraflamıştı. Fotoğraf bulanık bir bulutsu olarak görünüyordu ancak. Bu sırada Enno bana bir uzay gemisinin, Dünya'ya yaptığı önceki yolculuklardan birinde buna benzer bir meteor yağmuruyla karşılaşarak yok olduğunu anlatmıştı. Çok büyük teleskoplarla uzay gemisini izleyen astronomlar, geminin elektrik ışığının söndüğünü ve uzay gemisinin sonsuza dek boşlukta kaybolduğunu görmüşlerdi.

"Herhalde uzay gemisi bu küçük cisimlerden birkaç tanesiyle çarpışmış ve çok büyük hız farkı olduğu için cisimler uzay gemisinin duvarlarını delerek içeri girmiş olmalı. O zaman gemi içindeki hava, boşluğa dağılmış ve gezegenler arası ortamın soğuğu, yolcuların cansız bedenlerini dondurmuştur. Uzay gemisi, kuyrukluyıldız yörüngesindeki yolunu izleyerek uçuşunu sürdürüyor; ebediyen Güneş'ten uzaklaşıyor ve cesetlerle dolu bu korkunç geminin sonunun nerede geleceği bilinmiyor."

Enno bu sözleri söylerken uzay boşluğunun soğuğu sanki yüreğime işlemişti. Uçsuz bucaksız ölü bir okyanusun ortasındaki minicik parlak adacığımızı gözümün önünde canlandırdım. Baş döndürücü bir hızla giderken hiçbir dayanağı yoktu ve çevrede sadece kapkara bir boşluk vardı... Enno nasıl bir ruhsal durumda olduğumu fark etmişti.

"Menni, güvenilir bir dümencidir," dedi, "Sterni de hata yapmaz. Ölüme gelince... Herhalde kendi hayatınızda ölümü yakından görmüşsünüzdür... Sadece ölümdür, başka bir şey değil."

Bu sözleri büyük bir manevi acıyla boğuşarak hatırladığım o olay çok kısa bir süre sonra meydana gelmişti.

Kimyacı Letta, sadece Menni'nin bana sözünü ettiği yumuşaklığı ve duyarlığıyla değil, aynı zamanda benim için en ilginç bilimsel konu olan maddenin yapısı hakkındaki engin bilgileriyle de ilgimi çekiyordu. Bu alanda bir tek Menni ondan daha bilgiliydi ama zamanının, bilimin çıkarları açısından da, yolculuğun selameti açısından da son derece değerli olduğunu, onu kendi sorunlarım için oyalama hakkımın bulunmadığını düşünerek Menni'nin yanına olabildiğince az gidiyordum. İyi yürekli ihtiyar Letta ise benim bilgisizliğime karşı öyle bitmez tükenmez bir sabır gösteriyor, konuyu en başından öyle kibar ve hatta öyle gözle görülür bir hoşnutlukla anlatıyordu ki, onun yanında hiç utanıp sıkılmıyordum.

Letta bana maddenin yapısı kuramıyla ilgili ders vermeye başlamıştı, üstelik elementlerin ayrışması ve birleşmesi konusundaki bir dizi deneyle örnekler veriyordu. Ancak bununla ilgili deneylerden birçoğunu, özellikle de sonucu şiddetli olabilecek, patlama şeklinde cereyan edebilecek ya da bu şekle dönüşebilecek deneyleri sözlü anlatmakla yetinmek zorundaydı.

Bir keresinde ders sırasında Menni laboratuara uğramıştı. Letta çok ilginç bir deneyin anlatımını bitiriyor ve deneyi yapmaya hazırlanıyordu.

"Dikkatli olun," dedi Menni ona, "bu deneyi bir kez ben yaptığımda iyi sonuçlanmamıştı. Ayrıştırdığınız maddeye karışacak yok denecek kadar az bir yabancı madde ve zayıf bir elektrik boşalması ısıtma sırasında patlamaya yol açabilir."

Letta deneyi yapmaktan artık vazgeçiyordu ki, bana karşı her zaman dikkatli ve nazik olan Menni, tüm deney koşullarını titizlikle gözden geçirirken Letta'ya yardımcı olmayı önerdi ve mükemmel bir reaksiyon meydana geldi.

Ertesi gün aynı maddeyle yapılacak yeni deneyler vardı. Bana öyle geldi ki, Letta bu kez maddeyi, bir gün önceki kutudan değil, başka bir kutudan aldı. Damıtıcıyı elektrikli ısıtıcının üzerine koymuştu ki, bunu ona söylemek aklıma geldi. Endişe içinde ısıtıcıyı ve damıtıcıyı uzay gemisinin dış duvarına bitişik bölmenin önündeki küçük masanın üzerinde bırakıp hemen reaktiflerin olduğu dolaba gitti. Ben de onunla birlikte gittim.

Birden kulakları sağır eden bir çatırtı duyuldu ve ikimiz de büyük bir güçle dolabın kapağına çarptık. Ardından yine kulakları sağır eden bir ıslık, ulumaya benzer bir ses ve metal zangırtısı geldi. Kasırgaya benzeyen karşı konulmaz bir gücün beni geriye, dış duvara doğru çektiğini hissediyordum. Dolaba takılmış olan sağlam kayışı gayrı ihtiyari yakaladım ve güçlü hava akımının etkisiyle yatay durumda asılı kaldım. Letta da aynı şeyi yapmıştı.

"Sıkı tutunun," diye bağırdı bana. Kasırga gürültüsü arasında sesini çok zor duyuyordum.

Letta hemen çevresine bir göz attı. Yüzü korkunç şekilde solgundu ama bu yüzdeki şaşkınlık ifadesinin yerini hemen parlak bir düşünce ve kesin bir kararlılık ifadesi aldı. Yalnızca iki sözcük söyledi. Ne dediğini duyamıyordum ama bunların sonsuza dek veda sözleri olduğunu sezdim. Sonra elleri açıldı.

Boğuk bir çarpma sesi ve kasırganın uluması durdu. Tutunduğum kayışı bırakabileceğimi hissettim ve çevreme bakındım. Küçük masadan iz bile kalmamıştı, duvarın önünde ise sırtını duvara sımsıkı yapıştırmış halde Letta hareketsiz duruyordu. Gözleri iri iri açılmıştı ve yüzü sanki donmuştu. Bir sıçrayışta kendimi kapının yanında buldum ve kapıyı açtım. Sıcak rüzgâr beni geri fırlattı. Bir saniye sonra odaya Menni girmişti. Hızla Letta'nın yanına gitti.

Birkaç saniye sonra odanın içi kalabalıkla dolmuştu. Netti herkesi kenara itti ve Letta'ya doğru atıldı. Geri kalan herkes kaygılı bir sessizlik içinde çevremizi sardı.

Menni'nin "Letta öldü," diyen sesi duyuldu. "Kimyasal deney sırasında meydana gelen patlama uzay gemisinin duvarını delmiş ve Letta bedeniyle bu deliği kapatmış. Hava basıncı Letta'nın ciğerlerini parçalamış, kalbini durdurmuş. Hemen ölmüş. Letta konuğumuzun hayatını kurtardı, aksi takdirde her ikisi için de ölüm kaçınılmazdı."

Netti'den boğuk bir hıçkırık koptu.

9. GEÇMİŞ

Kazadan sonra Netti birkaç gün odasından çıkmadı, Sterni'nin gözlerinde ise zaman zaman apaçık düşmanca bir ifade fark etmeye başlamıştım. Seçkin bir bilim adamı hayatını tartışmasız benim yüzümden kaybetmişti ve Sterni'nin matematik zekâsının yitirilen yaşamla kurtarılan yaşamın değerleri

arasında bir karşılaştırma yapmaması mümkün değildi. Menni eski dengeli ve sakin tavrını sürdürmüş, hatta bana karşı dikkatini ve özenini iki kat arttırmıştı; Enno da, diğer hepsi de aynı şekilde davranıyorlardı.

Marslıların dilini öğrenmeye azimle devam ediyordum ve ilk fırsatta Menni'den Marslıların tarihi konusunda bir kitap vermesini rica ettim. Menni düşüncemi çok isabetli bularak bana Marslı çocuklar için hazırlanmış dili basit bir rehber kitap verdi.

Netti'nin yardımıyla bu kitapçığı okumaya ve kendi dilime çevirmeye başladım. Adı bilinmeyen yazarın, insana ilk bakışta son derece genel ve soyut gelen kavramlara ve şemalara hayat verme, bunları somutlaştırma sanatı beni hayran bırakıyordu. Bu sanat, açıklamalarını geometrik açıdan öyle düzgün bir sistem ve belli bir mantık silsilesi içinde yapma olanağı veriyordu ki, bizim dünyamızda bir konuyu herkesin anlayabileceği dile döken basit anlatıcıların bir teki bile çocuklar için böyle bir şey yazmayı göze alamazdı.

İlk bölüm felsefi bir niteliğe sahipti ve her şeyi kendi içinde toplamış, her şeyi kendisi belirleyen tek bir bütün olarak evren düşüncesine ayrılmıştı. Bu bölüm bana proleter doğa felsefesini basit ve nahif bir biçimde ilk kez açıklamış olan işçi düşünürün yapıtlarını anımsattı.

Sonraki bölümde anlatım, evrende henüz bildiğimiz hiçbir formun oluşmadığı, bu uçsuz bucaksız boşlukta kaosun ve belirsizliğin hüküm sürdüğü çok uzak zamanlara geri gidiyordu. Yazar, bu ortamda kimyasal yapısı belirsiz ince bir maddeden oluşan ilk şekilsiz birikimlerin tek tek ayrışmasını anlatıyordu. Bu birikimler, dev yıldız dünyalarının yani aralarında bizim Güneş'imizin en küçük güneşlerden biri olarak yer aldığı 20 milyon güneşe sahip Samanyolu'muzun da bulunduğu yıldız bulutsuların embriyosu olmuşlardı.

Daha sonra bu maddenin yoğunlaşarak ve daha sağlam bileşimler haline gelerek kimyasal elementler şeklini aldığından, bunun yanı sıra ilk şekilsiz birikimlerin parçalandığından ve bunların arasından şimdi de teleskop yardımıyla binlercesi bulunabilecek olan gaz halindeki güneş-gezegen bulutsularının ayrıldığından söz ediliyordu. Bu bulutsuların gelişmesi ve bunlardan güneşlerin ve gezegenlerin kristalleşmesi tarihi bizim gezegenlerin oluşumuyla ilgili Kant-Laplace kuramıyla aynı, fakat büyük bir açıklıkla ve çok ayrıntılı olarak açıklanıyordu.

"Söyler misiniz Menni," diye sordum, "bu sınırsız boyutta genel ve soyut düşünceleri, çevrelerindeki somut ortamdan son derece uzak olan bu soluk manzaraları çocuklara ta en başından başlayarak anlatmayı doğru buluyor musunuz? Çocuk beynini boş ve neredeyse sadece sözlü betimlerle doldurmak demek değil mi bu yapılan?"

"Bizde eğitime hiçbir zaman kitaplardan başlanmaz," diye yanıtladı Menni. "Çocuk, bilgiyi doğadaki canlı gözlemlerinden ve başka insanlarla ilişkisinden edinir. Böyle bir kitabı eline almadan önce pek çok gezi yapmış, çeşitli doğa manzaraları görmüş, çok sayıda bitki ve hayvan cinsini, teleskop, mikroskop, fotoğraf makinesi, fonograf kullanmayı öğrenmiş, uzak geçmiş de dahil olmak üzere geçmişle ilgili olarak büyük çocuklardan, eğitmenlerinden ve diğer yetişkin dostlarından pek çok öykü dinlemiş durumdadır. Bunun gibi bir kitabın yapması gereken, sadece rastlantıyla boş kalmış yerleri doldurarak ve daha sonraki inceleme yolunu planlayarak çocuğun bilgilerini bir araya toplamak ve pekiştirmektir. Bunu yaparken de ayrıntıların içinde kaybolmamak için bütünlük düşüncesinin, başından sonuna dek sürekli olarak tam bir açıklıkla ortaya konmak zorunda olduğu da anlaşılır bir durumdur. Bütünsel insanı daha çocukken yaratmak gerekir."

Bütün bunlar benim çok alışkın olmadığım şeylerdi ama Menni'ye daha ayrıntılı sorular sormadım. Nasıl olsa Marslı çocuklarla ve onların eğitim sistemiyle doğrudan doğruya tanışacaktım. Okuduğum kitaba geri döndüm.

Daha sonraki bölümlerin konusu Mars'ın jeolojik tarihiydi. Burada anlatılanlar kısa bir özet olmasına karşın Dünya ve Venüs'ün tarihine ilişkin karşılaştırmalarla doluydu. Bu üç gezegenin tarihlerinin önemli ölçüde birbirine paralel oluşunun yanı sıra aralarındaki başlıca fark, Mars'ın Dünya'dan iki kat ve Venüs'ten hemen hemen dört kat daha yaşlı olmasıydı. Gezegenlerin yaşıyla ilgili rakamlar da verilmişti. Bu rakamları çok iyi anımsıyorum ama Dünya'lı bilim adamlarını kızdırmamak için burada tekrarlamayacağım, onlar için oldukça beklenmedik rakamlar olabilir.

Daha sonra en başından başlayarak yaşamın tarihi geliyordu. Henüz gerçek anlamda canlı madde olmadığı halde canlı maddenin birçok özelliklerine sahip olan ilk karmaşık bileşikler ve bu bileşiklerin kimyasal olarak ortaya çıktığı jeolojik koşullar anlatılıyordu. Bu maddelerin korunmasına ve diğer, daha sağlam, daha kararlı ama daha az esnek bileşiklerin arasında birikmesine yol açan nedenler açıklanıyordu. "Tek hücreliler dünyasının" başladığı gerçek canlı hücrelerin oluşumuna varıncaya dek her türden yaşamın kimyasal embriyolarının karmaşıklaşması ve farklılaşması adım adım izleniyordu.

Hayatın daha sonraki gelişim tablosu, canlı varlıkların ilerleme basamaklarına ya da daha doğrusu ortak soyağacına, çeşitli yan deliklerle birlikte tek hücrelilerden bir yanda yüksek bitkilere, öbür yanda insana ulaşıyordu. "Dünya"nın gelişme çizgisiyle karşılaştırıldığında ilk hücreden insana kadar geçen yolda zincirin ilk halkalarının aynı olduğu ve son halkalardaki farkların da o kadar önemli olmadığı, orta halkalardaki farkların ise çok fazla olduğu anlaşılıyordu. Bu durum benim çok garibime gidiyordu.

"Bu konu," dedi Menni, "bildiğim kadarıyla henüz özel olarak incelenmedi. Doğrusu bundan yirmi yıl önce Dünya'daki gelişmiş canlıların nasıl oluştuklarını henüz bilmiyorduk ve bizim tipimizle arasında benzerlik olduğunu görünce biz de çok şaşırmıştık. Yaşamı tam olarak ifade eden olası gelişmiş tiplerin sayısının o kadar da fazla olmadığı açıktır; ayrıca bizimkiler gibi birbirine bu kadar çok benzeyen gezegenlerde doğa, son derece benzer koşulların sınırları içinde bu en yüksek yaşam düzeyine ancak bir tek yöntemle ulaşabilirdi."

"Üstelik de," diye belirtti Menni, "yaşadıkları ortamın ancak bir kısmını ele geçirebilecek güçte olan ara aşamalar ise bu koşulları kısmen ve tek yanlı olarak ifade ederler. Bu yüzden ortak koşulların çok benzemesi halinde en yüksek tiplerin de en büyük ölçüde benzeşmesi gerekir, ara aşamalar ise tek yanlı olmaları nedeniyle farklılıklar için daha fazla boş alan bırakırlar."

Sınırlı sayıdaki en gelişmiş tiplerle ilgili bu düşüncenin daha üniversite yıllarımda son derece farklı bir münasebetle benim de aklıma gelmiş olduğunu anımsadım: Ahtapotların, denizde yaşayan kafadan bacaklı yumuşakçaların, tüm bir gelişme dalının en gelişmiş organizmalarının gözleri, bizim dalın, yani omurgalıların gözleriyle müthiş bir benzerlik gösteriyordu; oysa ki kafadan bacaklıların gözlerinin kökeni ve gelişimi son derece farklıydı. Hem o kadar farklıydı ki, bunlarda görme aygıtının doku tabakaları bile bizimkinin tersi bir düzende bulunuyordu...

Öyle ya da böyle gerçek ortadaydı: Başka bir gezegende bize benzeyen insanlar yaşıyordu ve geriye, onların yaşantısıyla ve tarihiyle tanışmamı azimle sürdürmek kalıyordu.

Tarih öncesi dönemlere ve Mars'ta yaşamın başlangıç aşamalarına gelince, yerküreyle buradaki benzerlik de çok büyüktü. Aynı kabile yaşamı, aynı şekilde çeşitli toplulukların birbirinden ayrılarak yaşaması, aralarındaki ilişkinin aynı şekilde değiş tokuş yöntemiyle gelişmesi. Ama daha sonra temel gelişme

yönünde değil de daha çok gelişmenin biçiminde ve niteliğinde olsa da bir farklılık başlıyordu.

Mars'taki tarihin gidişi Dünya'dakine göre biraz daha yumuşak ve basitti. Elbette kabileler ve halklar arasında savaşlar vardı, sınıf savaşı vardı; ama savaşlar tarihsel yaşam içinde nispeten küçük bir rol oynuyordu ve nispeten erken bir zamanda tam olarak bitmişti; sınıf savaşı ise kaba kuvvetin kullanıldığı çatışmalar şeklinde çok daha az ve çok daha seyrek ortaya çıkıyordu. Okuduğum kitapta bu durum açıkça belirtilmiyordu aslında. Ama açıklamalardan bunu anlıyordum.

Marslılar köleliği hiç bilmiyorlardı; onların feodalizminde askeri kurumlara çok az yer vardı; Marslıların kapitalizmi ulusal-devlet parçalanmasından çok erken kurtulmuş ve günümüzdeki ordulara benzer bir şey kurmamıştı.

10. VARIŞ

Menni'nin parlak zekâsıyla yönetilen uzay gemisi, uzak hedefine doğru yeni serüvenler yaşamadan yoluna devam etti. Ağırlıksız yaşama koşullarına epeyce alışmıştım. Hatta Menni'nin bize yolun yarısını geride bıraktığımızı ve bundan sonra azalacak olan en yüksek hız sınırına ulaştığımızı söylediğinde Marslıların dilinin belli başlı sorunlarının üstesinden gelmeyi de başarmıştım.

Uzay gemisi tam Menni'nin söylediği anda hızlı ve yumuşak bir dönüş yaptı. Büyük, parlak bir hilalken küçülen, küçük bir hilal biçiminden de Güneş diskinin yakınlarında yeşilimsi parlak bir yıldız halini alan Dünya, artık gökkürenin alt kısmından üst kısmına geçmişti, başımızın üstünde pırıl pırıl parlayan kızıl Mars yıldızı ise aşağıda görünüyordu.

Onlarca, yüzlerce saat daha geçti ve Mars yıldızı küçük, parlak bir disk haline dönüştü. Kısa bir süre sonra da Mars'ın uydusu olan masum, iki küçük yıldız, Yunanca "Dehşet" ve "Kor-

ku" anlamına gelen, aslında bu korkunç adları hiç hak etmeyen Deimos ve Phobos fark edilmeye başladı. Ağırbaşlı Marslılar hareketlenmişlerdi ve sık sık Enno'nun gözlemevine, ülkelerini seyretmeye gidiyorlardı. Ben de baktım ama Enno'nun sabırlı açıklamalarına karşın gördüklerimi pek iyi anlayamadım. Benim için gerçekten de çok fazla garip şey vardı gördüklerimde.

Kırmızı lekeler ormanlar ve çayırlar, çok koyu renk olanlarsa ekime hazır tarlalardı. Kentler, mavimsi lekeler halinde görünüyordu ve yalnızca suların ve karların benim için anlaşılır bir rengi vardı. Neşeli Enno, arada sırada cihazın görüş alanındaki şeyleri tahmin etmemi istiyordu. Benim safça hatalarım onu ve Netti'yi çok güldürüyordu; ben de bunun karşılığını gezegenlerinin bir bilimsel sözler ve karmakarışık renkler hükümdarlığı olduğunu söyleyerek veriyordum.

Kızıl diskin boyutları giderek büyüyordu. Bu kızıl disk, kısa bir süre sonra belirgin biçimde küçülmüş olan Güneş dairesini büyüklük bakımından kat kat geride bırakarak yazısız bir astronomi haritasına benzemişti. Ağırlığın kuvveti de fark edilir şekilde eklenmeye başlamıştı. Bu da benim şaşılacak derecede hoşuma gidiyordu. Deimos ve Phobos, parlak noktalar halinden küçük ama çizgileri açıkça belli olan dairelere dönüşmüştü.

15-20 saat sonra Mars altımızda düz bir küre olarak ortaya çıkıyor ve ben, bilim adamlarımızın yaptıkları bütün astronomi haritalarından daha fazla şeyi çıplak gözle görüyordum. Deimos'un diski bu yuvarlak harita üzerinde kayıyordu, Phobos'u ise göremiyorduk, o şu anda gezegenin öbür tarafında bulunuyordu.

Çevremdeki herkes seviniyordu. Bir tek ben kaygılı ve kederli bir bekleyişten kurtulamıyordum.

Yaklaşıyor, yaklaşıyor... Hiç kimse hiçbir şeyle uğraşacak durumda değil, herkes aşağıya, onlar için kendilerine ait, öz, benim içinse gizlerle, bilmecelerle dolu başka bir dünyanın gözler

önüne serildiği yere bakıyor. Bir tek Menni yok yanımızda, o, makinenin başında duruyor: Yolun son saatleri en tehlikeli saatler, mesafeyi kontrol etmek ve hızı ayarlamak gerekiyor.

Bu dünyanın zoraki Colomb'u olan bana gelince, ben ne sevinç, ne gurur hatta ne de bu Bilinmezlik Okyanusu'nda yaptığım uzun yolculuktan sonra sağlam bir kıyıya gelmiş izlenimi vermesi gereken rahatlamayı hissediyorum.

Gelecek olaylar bugüne şimdiden gölgelerini düşürüyor...

Topu topu iki saat kaldı. Yakında atmosferin sınırları içine gireceğiz. Yüreğim acıyla çarpmaya başlıyor; daha fazla bakamıyorum ve odama gidiyorum. Netti de arkamdan geliyor.

Benimle konuşmaya başlıyor, bugünden değil, geçmişten, uzaklarda, yukarıda kalan Dünya'dan söz ediyoruz.

"Görevinizi yerine getirdikten sonra oraya dönmek zorundasınız," diyor ve onun bu sözleri kulağıma, cesaret verici tatlı bir anımsatma olarak geliyor.

Bu görevden, görevin gerekliliğinden ve zorluklarından konuşuyoruz. Zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum.

Netti kronometreye bakıyor.

"Geldik, onun yanına gidelim!" diyor.

Uzay gemisi duruyor. Geniş metal levhalar hareket ediyor, içeriye temiz hava doluyor. Üstümüzde temiz, yeşilimsi mavi bir gökyüzü, çevremizde bir kalabalık.

İlk olarak Menni ve Sterni çıkıyorlar, ellerinde ölen dostları Letta'nın donmuş cesedinin olduğu saydam bir tabut taşıyorlar.

Onların ardında diğerleri çıkıyor. Netti ve ben en son, birlikte çıkıyoruz; Netti'ye benzeyen binlerce kişilik kalabalığın arasından el ele yürüyoruz...

İKİNCİ BÖLÜM

1. MENNİ'NİN EVİNDE

İLK ZAMANLAR Menni'nin evinde kaldım. Ev, merkezi ve temeli yerin derinliklerinde olan büyük bir kimya laboratuarının oluşturduğu fabrika kasabasındaydı. Kasabanın yer üstünde kalan kısmı, on kilometrekarelik bir parkın içine dağılmıştı: Laboratuar çalışanlarının oturdukları birkaç yüz ev ve büyük Toplantı Evi. Büyük bir mağaza görünümündeki Tüketim Malları Deposu ve kimya kasabasını geri kalan dünyaya bağlayan İletişim İstasyonu. Menni buradaki tüm çalışmaların başında bulunuyordu ve kamu binalarının yakınında, laboratuarın ana inişinin yanında oturuyordu.

Mars'ın doğasında beni ilk etkileyen ve en zor alıştığım şey, bitkilerin kırmızı rengiydi. Onlara bu rengi veren ve bileşimi Dünya'daki bitkilerde bulunan klorofile çok yakın olan madde, doğanın yaşamda yaptığı tasarrufta klorofilinkine son derece benzer bir rol oynuyor, havadaki karbondioksit ve güneş ışınlarının enerjisi sayesinde bitkilerin dokularını yaratıyordu.

Dikkatli biri olan Netti, gözlerimi tahriş olmaktan korumak için koruyucu gözlük takmamı önerdi. Kabul etmedim.

"Bu, bizim sosyalist bayrağımızın rengi," dedim. "Sizin sosyalist doğanıza da alışmalıyım."

"Eğer öyleyse, sosyalizmin Dünya florasında da olduğunu, ama gizli bir biçimde bulunduğunu itiraf etmek gerekir," dedi Menni. "Yeşil bitkilerin yaprakları kırmızı tona da sahipler. Ancak bu kırmızı ton çok daha güçlü olan yeşille maskelenmiş du-

rumda. Sizin ormanlarınızın ve tarlalarınızın da bizimkiler gibi kızıl olması için yeşil ışınları tümüyle emen ve kırmızı ışınları geçiren camdan yapılmış gözlük takmak yeterli olacaktır."

Mars'taki kendine özgü bitki ve hayvan türlerini ya da Mars'ın temiz ve berrak, nispeten seyreltik ama oksijen bakımından zengin atmosferini ya da zayıflamış bir Güneş'in ve küçük ay'ların, iki büyük ve parlak akşam ve sabah yıldızının, yani Venüs ve Dünya'nın yer aldığı yeşile çalan bir renkteki derin ve karanlık gökyüzünü anlatmaya burada zaman ve yer ayıramıyorum. O zaman garipsediğim ve yabancıladığım, şimdi ise rengârenk anılar içinde hoşuma giden ve değer verdiğim bu şeylerin anlatacaklarımla sıkı bir ilişkisi yok. İnsanlar ve insanların ilişkileri benim için her şeyden daha önemli; ve bütün bu fantastik ortamda en masalsı, en gizemli olanlar asıl bunlar.

Menni mimari bakımdan diğerlerinden farklı olmayan iki katlı küçük bir evde oturuyordu. Bu mimarinin en özgün yanı, çok büyük birkaç mavi cam levhadan oluşan saydam çatısıydı. Yatak odası ve sohbet odası bu çatının tam altındaydı. Marslılar, sakinleştirici etkisi nedeniyle dinlenme saatlerini mutlaka mavi ışıklı bir ortamda geçiriyorlar ve bu ışığın insan yüzüne düşürdüğü, bizim gözümüz açısından iç karartıcı olan ton için aynı şeyi düşünmüyorlar.

Çalışma mekanlarının tamamı, yani çalışma odası, ev laboratuarı, iletişim odası, parktaki ağaçların parlak yapraklarının yansıttığı rahatsız edici kırmızı ışığın dalga dalga içeri girmesine izin veren büyük pencerelere sahip olan alt katta bulunuyordu. İlk zamanlar bende kaygı ve dalgınlığa neden olan bu ışık, Marslıların alışkın oldukları, çalışmalarında yararlı bir uyarıcıydı.

Menni'nin çalışma odasında çok sayıda kitap ve basit kurşun kalemlerden baskı yapan fonografa dek pek çok yazı araç gereci vardı. Bu cihaz karmaşık bir mekanizmaya sahipti. Sözcükler açık seçik telaffuz edildiğinde fonografın yaptığı kayıt hemen

birtakım kollarla bir yazı makinesine aktarılıyor ve bu yöntemle ses kaydı normal abeceye dönüştürülüyordu. Böylece kayıt yapılan fonogram (bant, disk vs.) olduğu gibi saklanıyor, daha kullanışlı olduğu durumlarda yazılı çevirisiyle aynı biçimde kullanılabiliyordu.

Menni'nin yazı masasının üstünde orta yaşlı bir Marslının portresi asılıydı. Yüz hatları Menni'yi çok andırıyordu, ancak yüzündeki katı enerji, soğuk kararlılık ve ürkütücü ifadeyle, yüzüne her zaman sadece sakin ve kesin bir iradenin yansıdığı Menni'den ayırt ediliyordu. Menni bana bu adamın hikâyesini anlattı.

Menni'nin atası olan bu adam büyük bir mühendismiş. Sosyalist devrimden çok önce, Büyük Kanallar'ın açıldığı dönemde yaşamış; bu dev boyutlu çalışmalar onun yaptığı plana göre, onun yönetimi altında yürütülmüş. Ününü ve gücünü kıskanan birinci yardımcısı ona karşı bir entrika çevirmiş. Üzerinde birkaç yüz kişinin çalıştığı ana kanallardan biri, bataklık, sağlıksız bir yerden başlıyormuş. Binlerce işçi burada hastalanıp ölmüş, sağ kalanların arasında da hoşnutsuzluk baş göstermiş. Tam baş mühendisin, burada çalışırken canından olanların ailelerine ve hastalanarak çalışma gücünü yitirenlere emekli maaşı bağlanması için Merkezî Mars Hükümeti'yle görüşmeler yaptığı sırada baş yardımcı, hoşnutsuz işçiler arasında ona karşı gizli bir propaganda başlatmış: Büyük Çalışmalar Planı'nı tümüyle bozacağı için aslında olanaksız olduğu halde buradaki çalışmaların başka bir yere kaydırılması ve tamamen gerçekleştirilebilir bir şey olan baş mühendisin istifası talebiyle işçileri greve kışkırtmış. Baş mühendis bunları öğrendiği zaman açıklama yapması için baş yardımcısını yanına çağırmış ve onu oracıkta öldürmüş. Mahkemede her türlü savunmayı reddetmiş ve tek söylediği, bu davranışının haklı ve gerekli olduğuymuş. Uzun süreli hapis cezasına çarptırılmış.

Fakat kısa süre sonra yerine geçenlerden hiçbirinin bu dev boyutlu çalışmayı yürütebilecek güçte olmadığı ortaya çıkmış;

yanlış anlamalar, hırsızlıklar, karışıklıklar başlamış, işin gidişatı tümden bozulmuş, giderler yüz milyonlarla artmış, işçiler arasındaki şiddetli hoşnutsuzluk ise isyana dönüşme noktasına varmış. Merkezî Hükümet hemen eski mühendise başvurmaya karar vermiş; cezasını bağışlamayı ve görevine geri dönmesini önermişler. Bağışlanmayı kesin olarak reddetmiş ama işleri hapishaneden yürütmeyi kabul etmiş.

Onun belirlediği müfettişler, hemen işlerin durumunu yerinde tespit etmişler; bu arada binlerce mühendis ve müteahhit işten kovulmuş, mahkemeye verilmiş. Çalışanların ücreti yükseltilmiş, işçilere yemek, elbise, iş araçları verilmesi konusu yeni baştan düzenlenmiş, çalışma planları gözden geçirilmiş, düzeltmeler yapılmış. Düzen kısa sürede yeniden sağlanmış ve dev bir makine, gerçek bir ustanın ellerinde uysal bir araç olarak hızlı ve doğru çalışmaya başlamış.

Usta sadece işin tamamını yönetmekle kalmıyor, gelecek yıllarda da sürdürülmesi için gerekli planı hazırlıyormuş; aynı zamanda da işçiler arasında öne çıkan çalışkan ve yetenekli bir mühendisi yardımcı olarak yetiştiriyormuş. Hapis cezası bitmeden önce her şey, büyük ustanın gözü arkada kalmadan işi başkalarına teslim edebileceği derecede hazırmış ve tam Merkezî Hükümetin Başbakanı hükümlüyü serbest bırakmak için hapishaneye gittiği sırada baş mühendis kendi hayatına son vermiş.

Menni bana bunları anlattığı sırada yüzü garip bir şekilde değişmişti; onun yüzünde de sarsılmaz bir sertlik ifadesi belirmiş ve tamamen atasına benzemeye başlamıştı. Bense onun doğumundan yüzlerce yıl önce ölmüş olan bu adamın Menni için ne kadar yakın biri olduğunu ve onu ne kadar iyi anladığını hissetmiştim.

İletişim odası, alt katın en önemli odasıydı. Bu odada telefonlar ve Menni'ye gerekli olan, önlerinde olan bitenin görüntüsünü istenen mesafede gösterebilen optik cihazlar bulunuyordu.

Cihazlardan bazıları Menni'nin evini İletişim İstasyonu'na, bu istasyon aracılığıyla da kentin diğer bütün binalarına ve gezegenin bütün kentlerine bağlıyordu. Diğer cihazlar, Menni'nin yönetimindeki yeraltı laboratuarıyla bağlantıyı sağlıyordu. Bu sonuncular aralıksız çalışıyordu: Birkaç tane ince kafesli levhanın üzerinde büyük metal makinelerin ve camdan yapılmış cihazların, onların önlerinde de onlarca, yüzlerce görevlinin bulunduğu aydınlık salonların görüntüleri görünüyordu. Menni'den bu laboratuara giderken beni de götürmesini rica ettim.

"Uygun olmaz," dedi Menni. "Laboratuarda madde üzerinde, maddenin değişken durumlarında çalışmalar yapılıyor; patlama ya da görünmeyen ışınların etkisinde kalma tehlikesi var. Aldığımız önlemlerle riski önemli ölçüde azaltmış olsak da bu tehlike her zaman var. Böyle bir tehlikeye maruz kalmamalısınız, çünkü şu anda siz bizim için teksiniz ve yerinize başkasına koyamayız."

Menni'nin ev laboratuarında her zaman sadece o sırada yaptığı araştırmalarda kullandığı araç gereç ve malzeme bulunuyordu.

Alt katın koridorunda, tavanda nereye istersen hemen atlayıp gidebileceğin bir hava teknesi asılı duruyordu.

"Netti nerede yaşıyor?" diye sordum Menni'ye.

"Hava yoluyla buradan iki saat uzaklıktaki büyük bir kentte. Orada on binlerce işçinin çalıştığı bir makine fabrikası var ve Netti'nin tıbbi araştırmaları için daha fazla malzeme bulunuyor. Burada ise başka bir doktorumuz var."

"Peki bir fırsat çıkarsa makine fabrikasını gezmem de mi yasak?"

"Elbette değil. Orada hiçbir önemli tehlike yok. İsterseniz hemen yarın birlikte gidelim fabrikaya."

Böylece gitmeye karar verdik.

2. FABRİKADA

İki saatte yaklaşık 500 kilometre. Bizim elektrikli trenlerimizin bile hâlâ erişemediği en hızlı şahin uçuşunun hızı... Aşağıda bilinmedik, garip manzaralar hızla birbirinin yerini alıyordu; arada sırada hiç görmediğim garip kuşlar daha da hızlı bir uçuşla yanımızdan geçiyordu. Güneş ışınları evlerin çatılarını mavi mavi parlatırken ne olduğunu bilmediğim binaların dev kubbelerini de sarı ışınlarıyla aydınlatıyordu. Irmaklar ve kanallar çelikten şeritler gibi parlıyordu; gözlerim ırmakların ve kanalların üzerinde dinleniyordu, çünkü bunlar aynı Dünya'daki gibiydiler. Küçük bir gölün kıyısında, bir kanalla ikiye bölünmüş çok büyük bir kent uzaktan görünmüştü. Gemi yavaşladı ve küçük, güzel bir evin, Netti'nin evinin yakınına yumuşak bir şekilde indi.

Netti evdeydi, bizi görünce sevindi. Gemimize bindi, yola devam ettik. Fabrika, gölün öbür tarafında, birkaç kilometre uzaktaydı.

Haç şeklindeki çok büyük beş binanın hepsi de aynı özellikteydi; tam bir çember ya da biraz uzunca bir elips oluşturan onlarca koyu renk sütunun üstünde duran camdan yapılmış bir tonos; sütunların arasında duvar görünümünde biri şeffaf, biri mat cam levhalar. Ortadaki en büyük binanın, iki sütun arasındaki tüm açıklığı kaplayan, eni aşağı yukarı on ve yüksekliği on iki metre olan kapısının önünde durduk. Birinci katın tavanı, kapı boşluğunu ortasından yatay olarak kesiyordu; birkaç çift ray kapıya doğru uzanıyor ve binanın içinde gözden kayboluyordu.

Kapının üst yarısına yanaştık ve makine gürültüsünden kulaklarımız sağır bir halde hemen ikinci kata girdik. Ancak bu, tam anlamıyla ayrı bir kat değildi, daha çok bilmediğim bir tesisatın dev makinelerini her yandan saran havai köprüler ağıydı. Bu ağın birkaç metre üzerinde benzer başka bir ağ bulunuyordu, daha yukarıda üçüncü, dördüncü, beşinci ağlar; bu havai köprü ağlarının hepsi cam parkeden yapılmıştı ve kenarlarına demir parmaklıklar

konmuştu, hepsinin asansör ve merdivenlerin çoğuyla bağlantısı vardı ve bir sonraki ağ bir öncekinden daha küçüktü.

Ne duman, ne is, ne koku ne de bir toz zerresi vardı. Parlak olmayan ama her yere nüfuz etmiş bir ışık içindeki makineler, temiz havada uyumlu ve ölçülü bir biçimde çalışıyor, dev demir, alüminyum, nikel ve bakır parçalarını kesiyor, biçiyor, rendeliyor, deliyordu. Çelikten yapılmış dev ellere benzeyen manivelalar düzgün ve yumuşak hareket ediyordu; üstü açık büyük vagonlar hiç şaşmadan ileri geri gidip geliyordu; çarklar ve aktarma kayışları hareket etmiyormuş gibi görünüyordu. Ateşin ve buharın kaba gücü değil, elektriğin ince, daha da büyük gücü bu korkunç mekanizmanın ruhunu oluşturuyordu.

İnsanın kulağı biraz alıştığında, birkaç bin tonluk ana balyozun indiği ve bu gümbürtülü vuruşla her şeyin sarsıldığı anların dışında, makinenin gürültüsü neredeyse bir ezgi gibi geliyordu.

Yüzlerce işçi makinelerin arasında kendilerinden emin bir halde gidip geliyorlardı. Bu ses denizi içinde işçilerin ne ayak sesleri ne de kendi sesleri duyuluyordu. Yüzlerinde kaygı değil, sadece sakin bir dikkat ifadesi vardı; çevrelerinde olanların meraklı, bilgili gözlemcileri olarak görünüyorlardı; saydam kubbenin altındaki raylar üzerinde ortaya çıkan dev metal parçalarının esmer canavarların demir kolları arasına nasıl düştüğünü, daha sonra bu canavarların onları sağlam çeneleriyle nasıl parçaladığını, ağır, sert pençeleriyle nasıl tutup, parlak, sivri tırnaklarıyla tırmalayıp deldiğini ve nihayet bu amansız oyundan arta kalanların gizemli birer görevi olan düzgün ve zarif makine parçaları halinde binanın öbür tarafından elektrikli tren vagonlarıyla nasıl götürüldüğünü görmek sadece ilgilerini çekiyordu. Diğer canavarların, aralarında güvenle dolaşan iri gözlü, küçük seyircilere dokunmamaları son derece doğal bir şey olarak görünüyordu: Bu, sadece zayıflığın küçümsenmesiydi, devlerin tehditkâr olmaya değmeyecek kadar küçücük bir güç gösteri-

siyle üretimin elde edildiğinin kabulüydü. İnsanların yumuşak beynini makinenin kırılmaz, sert organlarıyla bağlayan belirsiz ve görülmez ipler vardı sanki.

Nihayet binadan çıktığımızda bizi gezdiren teknisyen öteki binaları ve yardımcı yapıları hemen görmek mi yoksa dinlenmek için ara vermek mi istediğimizi sordu. Ben ara vermekten yanaydım.

"Makineleri ve işçileri gördüm," dedim, "ama çalışmanın nasıl düzenlendiğini hiç tasavvur edemiyorum. Bu konuda size birkaç soru sormak isterim."

Teknisyen yanıt vermek yerine bizi merkez binayla köşelerdeki binalardan birinin arasında bulunan küp biçimindeki küçük bir yapıya götürdü. Böyle üç yapı daha vardı ve hepsi de benzer şekilde konumlanmıştı. Bu yapıların siyah duvarları sıra sıra parlak beyaz işaretlerle kaplıydı. Bunlar iş istatistiği tablolarıydı. Marslıların dilini artık bu istatistik tablolarını anlayabilecek kadar öğrenmiştim. Bir numara olarak işaretlenmiş olan tabloda şu kayıtlar vardı:

"Makine üretiminde günde 968.757 iş saati fazlalık vardır, bunun 11.525 iş saati deneyimli uzmanlara aittir."

"Bu fabrikadaki fazlalık 753 saattir, bunun 29 iş saati deneyimli uzmanlara aittir."

"Şu üretim alanlarında işçi sıkıntısı yoktur: tarım, madencilik, toprak işleri, kimya..." vb. (pek çok iş kolu abecesel olarak sayılıyordu).

İki numaralı tabloda şunlar yazılıydı:

"Giysi üretiminde günlük 592.685 iş saati açık vardır, bunun 21.380 iş saati özel makineler için deneyimli makine mühendisi ve 7.852 iş saati uzman-organizatör açığıdır."

"Ayakkabı üretiminin 79.360 saate gereksinimi vardır; bunun..." vb.

"Hesap Enstitüsü 3.078 saat..." vb.

5 ve 4 numaralı tablolar da aynı içeriğe sahipti. İş kolları listesinde küçük yaşta çocukların eğitimi, daha büyük çocukların eğitimi, kentlerde tıp, kırsal kesimde tıp vs. gibi iş kolları da vardı.

"Sadece makine üretiminde iş gücü fazlası tam rakamla gösterilmişken, niçin başka yerlerde iş gücü açığı bu kadar ayrıntılı olarak belirtilmiş?" diye sordum.

"Çok anlaşılır bir durum," diye yanıtladı Menni. "İş bölümünü tablolar yardımıyla etkilemek gerekiyor: Bunun için her çalışan, iş gücünün nerede ve tam olarak ne ölçüde eksik olduğunu görebilmelidir. O zaman bir insan iki işe aynı ya da hemen hemen eşit istek duyuyorsa bunlar arasında iş gücü açığının daha fazla olanını seçer. Iş gücü fazlalığı olan herhangi bir dalda çalışan işçinin hem iş gücü fazlalık oranını hem de kendisinin iş değiştirme eğilimini bilinçli olarak göz önüne alabilmesi için sadece bu fazlalığın bulunduğu yerlerdeki verilerin tam ve doğru olarak bilinmesi yeterlidir."

Biz bu şekilde konuşurken birden tablodaki bazı rakamların yok olduğunu, daha sonra onların yerini yenilerinin aldığını fark ettim. Bunun ne anlama geldiğini sordum.

"Rakamlar her saat değişir," diye açıkladı Menni, "bir saat içinde birkaç bin kişi bazı işlerden diğerlerine geçmek istediklerini beyan etmişlerdir. Merkezî istatistik mekanizması bunu sürekli olarak gösterir ve istatistik mekanizmasının bilgileri elektrikli yayın yoluyla her saat her tarafa dağıtılır."

"Peki Merkezî İstatistik, fazla ve açık rakamlarını nasıl belirliyor?"

"Hesap Enstitüsü'nün her yerde acenteleri vardır. Bu acenteler, depolardaki ürün hareketini, tüm işletmelerin verimlilik düzeyini ve bu işletmelerde çalışan işçi sayısındaki değişikliği izler. Belli bir sürede neyi ne kadar üretmek gerektiği, bunun için kaç iş saatine gerek duyulduğu bu yolla tam olarak ortaya çıkar. Daha sonra enstitüye her bir iş dalına göre, olanla olması

gereken arasındaki farkı hesaplamak ve bunu her yere bildirmek kalır. Gönüllü akını o zaman dengeyi yeniden kurar."

"Ürünlerin tüketiminde hiçbir sınırlama yok mudur?"

"Kesinlikle hiçbir sınırlama yoktur: Herkes kendisine gereken her şeyi istediği kadar alır."

"Peki bu durumda para gibi, yapılan işin miktarını ya da bu işi yerine getirme koşullarını gösteren veya genel olarak buna benzer bir şey gerekmiyor mu?"

"Böyle bir şey gerekmez. Bu olmadan da serbest çalışmada hiçbir zaman açık olmaz. Çalışmak, gelişmiş sosyalist insanın doğal gereksinimidir ve örtülü veya açık bir şekilde çalışmaya zorlamak bizim için son derece gereksiz bir şeydir."

"Fakat tüketim hiçbir şeyle sınırlandırılmadığına göre tüketimde tüm istatistik hesaplarını altüst edebilecek şiddetli dalgalanmalar olmaz mı?"

"Kesinlikle olmaz. Herhangi bir kişi belki şu veya bu yiyeceği alışılmışın iki, üç katı kadar tüketecektir ya da on günde on giysi değiştirmek isteyecektir ama üç milyar kişiden oluşan bir toplum böyle dalgalanmalara maruz kalmaz. Böylesi büyük rakamlarda şu veya bu tarafa doğru sapmalar dengelenir, orta büyüklükler de çok yavaş ve kesin bir süreklilik içinde değişir."

"İstatistiğiniz neredeyse otomatik olarak çalışıyor, sadece basit hesaplar yapıyor demek?"

"Yo hayır. Bu alanda çok büyük güçlükler var. Hesap Enstitüsü, doğru hesap yapabilmek için üretimin doğal koşullarındaki değişiklikleri ve yeni buluşları dikkatle izlemek zorundadır. Yeni bir makine mi hizmete giriyor, bu enstitü hemen gerek bu makinenin kullanılacağı alanda gerekse makine üretiminde, zaman zaman da şu ya da bu dal için malzeme üretiminde iş gücünün yer değiştirmesini talep eder. Bir maden cevheri tükenir, yeni mineral zenginlikleri ortaya çıkarılır, yine bir dizi demiryollarının hepsinde iş gücü kaydırması olur. Bütün bunları ta

en başından kesin bir doğrulukla olmasa bile doğruya oldukça yakın bir şekilde hesaplamak gerekir. Bu da doğrudan gözlem verileri alınmadığı sürece hiç kolay bir iş değildir."

"Bu gibi zorluklar için, bir miktar iş gücü fazlasını sürekli olarak yedekte tutmak gerekiyor anlaşılan?" diye sordum.

"Aynen öyle. Sistemimizin temel dayanağı da budur. Bundan iki yüz yıl kadar önce kolektif emeğin, toplumun tüm gereksinimlerini karşılamaya zar zor yettiği dönemlerde, hesaplarda tam bir doğruluk gerekiyordu, iş bölümü tam özgür olarak yapılamıyordu, zorunlu işgünü uygulaması vardı ve bu uygulamanın sınırları içinde yoldaşların istekleri her zaman tam olarak hesaba katılamıyordu. Ancak her yeni buluş, bir yandan geçici istatistik güçlükleri yaratırken bir yandan da en önemli sorunun çözümünü, yani emeğin sınırsız biçimde özgürleşeceği bir uygulamaya geçişi kolaylaştırıyordu. Önce işgünü kısaldı, sonra tüm iş alanlarında fazlalık ortaya çıktığında her tür zorunluluk bir daha yürürlüğe konmamak üzere kaldırıldı. Üretim dallarına göre iş gücü eksikliklerini ifade eden rakamların ne kadar küçük olduğunu fark etmişsinizdir: bin, on bin, yüz bin saat, daha fazla değil. Bu rakamlar, aynı üretim dallarında milyonlarca ve on milyonlarca iş saati harcanırken geçerli olan rakamlardır."

"Ancak iş gücü eksikliği yine de var," diye karşı çıktım. "Aslında bu iş gücü eksikliği galiba bir sonraki fazlalıkla kapatılıyor, öyle değil mi?"

"Sadece bir sonraki fazlalıkla değil. Aslında gerekli iş gücünün hesabı da asıl rakamın biraz fazlasıyla yapılıyor. Toplum açısından en önemli dallarda, gıda, giysi, bina, makine üretiminde, bu ek miktar yüze 6'ya, daha az önemli dallarda ise yüzde 1-2'ye ulaşıyor. Dolayısıyla bu tablolardaki eksiklik rakamları, genel olarak söylersek, mutlak değil, göreli bir açığı ifade eder. Burada belirtilen on binlerce, yüz binlerce saat tamamlanmamış olsa bile, bu durum, toplumun eksiklik çektiği anlamına gelmez."

"Peki, örneğin bu fabrikada bir kişi bir günde ne kadar zaman çalışıyor?"

"Büyük bölümü bir buçuk, iki, iki buçuk saat," diye yanıtladı teknisyen, "ama daha az da, daha fazla da oluyor. Örnek olarak, ana balyozun başındaki yoldaş, işine o kadar düşkün ki, fabrika çalıştığı sürece, yani günde altı saat boyunca yerine bir başkasının geçmesine izin vermiyor."

Daha iyi anlayabilmek için bütün bu rakamları aklımdan hemen Mars hesabından Dünya hesabına çevirdim. Mars'ta bizimkine göre biraz daha uzun olan günler 10 saate bölünüyor. Şöyle bir sonuç çıktı: Normal çalışma 4, 5, 6 saat; en uzun süre 15 saat, yani bizde, Dünya'da, sömürünün en büyük boyutlarda olduğu işletmelerdeki çalışma süresi.

"Peki bu yoldaşın balyoz başında bu kadar çok çalışması zararlı değil mi?" diye sordum.

"Şimdilik zararlı değil," diye yanıtladı Netti, "bu lüksü altı ay daha yaşayabilir. Bu işe olan düşkünlüğünün yarattığı tehlikeler konusunda onu uyardım. Bu tehlikelerden biri, onu karşı konulmaz bir güçle balyozun altına çekecek bir sinir krizi olasılığıdır. Geçen yıl benzer bir olay yine bu fabrikada aynı şekilde güçlü duyguların esiri olan başka bir makinistin başına gelmişti. Şans eseri balyozu durdurmayı başardılar da istem dışı bir intihar gerçekleşmedi. Güçlü duygulara karşı aşırı istek başlı başına bir hastalık olmasa da aşırı yorgunluk, ruhsal bir mücadele ya da herhangi bir hastalık yüzünden sinir sistemi birazcık sarsılır sarsılmaz hemen rayından çıkıverecektir. Pek tabii ki ben hangisi olursa olsun tek tip bir işe ölçüsüz şekilde kendini veren yoldaşları genellikle gözden kaçırmıyorum."

"Makine üretiminde iş gücü fazlalığı olduğunu hesaba katarsak sözünü ettiğimiz bu yoldaşın çalışma süresini kısaltması gerekmez miydi?"

"Elbette hayır," diyerek güldü Menni. "Dengeyi neden kendi hesabından sağlamak zorunda olsun ki? İstatistik, hiç kimseyi, hiçbir şeye yükümlü kılmaz. Herkes kendi hesaplarını yaparken istatistiği dikkate alır ama bir tek onunla hareket etmez. Eğer siz bu fabrikaya hemen girmek istemişseniz, size büyük olasılıkla iş bulunmuştur ama istatistik merkezinde fazlalık rakamı bir-iki saat artmıştır, hepsi bu. Iş gücünde görülen kitlesel yer değiştirmeler üzerinde istatistiğin sürekli etkisi olsa da her birey özgürdür."

Konuşurken yeterince dinlenmiştik. Menni dışında hepimiz fabrikanın diğer bölümlerini gezmeye gittik. Menni ise eve döndü, laboratuardan çağırıyorlardı.

Akşam Netti'nin evinde kalmaya karar verdim. Netti, ertesi gün beni bir "çocuk evine" götürmeye söz verdi. Annesi de bu yuvadaki eğitmenlerden biriydi.

3. "ÇOCUK EVİ"

"Çocuk evi" 15-20 bin nüfuslu bir kentin önemli, üstelik de iyi bir bölümünde yer alıyordu. Bu nüfus gerçekten de neredeyse sadece çocuklardan ve çocukların eğitmenlerinden oluşuyordu. Bu tür kuruluşlar gezegenin bütün büyük kentlerinde bulunuyor, çoğu durumlarda da bağımsız kentler oluşturuyorlardı; ancak Menni'nin "kimya kasabası" gibi küçük yerleşim yerlerinde genellikle bulunmuyorlardı.

Küçük derelerin, göletlerin, oyun ve spor alanlarının, çiçek ve şifalı ot bahçelerinin, evcil hayvan kulübelerinin ve kuş evlerinin bulunduğu parkların içine dağılmış mavi çatılı, iki katlı büyük evler... Kızlarla erkekler aynı tip elbise giydikleri için cinsiyetleri anlaşılmayan iri gözlü çocuk kalabalığı... Aslında yetişkin Marslılar arasında da erkekleri ve kadınları giysilerinden ayırt etmek zor oluyor. Giysileri ana hatlarıyla aynı, sadece stil bakımından biraz farklı: Erkeklerin giysisi bedenlerinin biçimini daha çok gösteriyor, kadınlarınki ise büyük ölçüde sak-

lıyor. Yine de en büyük evlerden birinin kapısının önünde hava gemisinden inerken bizi karşılayan orta yaşlı şahıs, Netti ona sarılarak anne dediğine göre, kesinlikle bir kadındı. Bununla birlikte Netti, daha sonra konuşma sırasında ona herhangi bir arkadaşı gibi, sadece adıyla, Nella diye hitap etmeye başlamıştı.

Marslı kadın, ziyaret amacımızı biliyordu, bizi doğruca kendi "çocuk evine" götürüp, bu evin kendisinin de başında bulunduğu en küçük çocuklar bölümünden, gençliğe adım atmak üzere olan en büyük çocuklar bölümüne dek bütün bölümlerini gezdirdi. Küçük canavarlar yol boyunca bize katılıyorlar ve başka bir gezegenden gelmiş bir adamı iri gözleriyle izleyerek peşimiz sıra yürüyorlardı. Benim kim olduğumu iyi biliyorlardı; son bölümleri dolaştığımız sırada çocukların büyük kısmı sabahtan çıktıkları bahçeye dağılmış olsalar bile hatırı sayılır bir kalabalık eşlik ediyordu bize.

Bu evde farklı yaşlarda yaklaşık üç yüz çocuk kalıyordu. Nella'ya "çocuk evlerinde" neden her yaştan çocuğun birlikte kaldığını, her yaş grubunun, eğitmenler arasındaki iş bölümünü büyük ölçüde kolaylaştıracak, çalışmalarını basitleştirecek şekilde ayrı ayrı evlerde bulunmadığını sordum.

"Çünkü o zaman gerçek bir eğitim olmazdı," diye yanıtladı Nella. "Eğitim toplum için alınacaksa, çocuk toplum içinde yaşamalıdır. Çocuklar birbirlerinden daha çok yaşam deneyimi ve bilgi alıyorlar. Bir yaş grubunu diğerinden yalıtmak, onlar için tek yönlü ve dar bir yaşam ortamı yaratmak anlamına gelirdi, böyle bir ortamda geleceğin insanının gelişmesi ise yavaş, durgun ve tekdüze olacaktır. Ayrıca aralarındaki yaş farkı, doğrudan aktivite için en geniş alanı sağlıyor. Küçüklerin bakımında bizim en iyi yardımcılarımız büyük çocuklardır. Hayır, her yaştan çocuğu bilinçli olarak bir arada tutmakla kalmıyoruz, aynı zamanda her çocuk evinde görevli eğitmenleri de çok farklı yaşlardan ve farklı uzmanlık alanlarından seçmeye çalışıyoruz."

"Ama bu evde çocuklar yaşlarına göre bölümlere ayrılmışlardı. Bu durum söylediklerinizle bağdaşmıyor sanki?"

"Çocuklar sadece uyumak, kahvaltı etmek, yemek yemek için ayrı bölümlerde toplanırlar. Bunun için farklı yaştan çocukları bir araya getirmeye gerek yok kuşkusuz. Ama oyun ve ders için her zaman nasıl hoşlarına gidiyorsa o şekilde gruplar oluştururlar. Hatta bir bölümün çocukları için edebi veya bilimsel bir okuma olduğunda salonu her zaman diğer tüm bölümlerden gelen çocuklar doldururlar. Çocuklar kendi topluluklarını kendileri seçerler ve farklı yaşlardan çocuklarla, özellikle de yetişkinlerle bir arada olmayı severler."

Bu sırada bir çocuk kalabalığın içinden öne çıkarak:

"Nella, Esta, benim yaptığım kayığı aldı; kayığımı ondan geri al," dedi.

"Peki Esta nerede?" diye sordu Nella.

"Kayığı yüzdürmek için gölete doğru koşuyordu," dedi çocuk.

"Pekâlâ, şimdi benim oraya gidecek zamanım yok; büyük çocuklardan biri seninle gitsin ve Esta'yı seni üzmemesi için ikna etsin. Ya da en iyisi oraya tek başına git ve kayığı yüzdürmekte ona yardım et; şaşılacak ne var bunda, kayık güzel yapılmışsa hoşuna gitmiştir onun da."

Çocuk gitti, Nella ise diğerlerine dönüp:

"Size gelince çocuklar, bizi yalnız bıraksanız iyi olur. Yüz tane çocuk gözünün fal taşı gibi açılıp üzerine dikilmesi bir yabancının hoşuna gider mi dersiniz? Koskoca bir yabancı kalabalığının dikkatle sana baktığını bir düşünsene Elvi. Sen ne yapardın bu durumda?"

Nella'nın adını söylediği, kalabalığın en önündeki çocuk korkusuzca:

"Kaçardım," dedi. Ve bütün çocuklar aynı anda gülerek kaçıştılar. Biz de bahçeye çıktık.

"Evet, geçmişin gücünü görüyorsunuz işte," dedi eğitmen gülümseyerek. "Komünizm bizde tam olarak yerleşmiş gibi görünürken, çocukların istediği hiçbir şey hemen hemen hiçbir zaman geri çevrilmezken bu bireysel mülkiyet duygusu nereden çıkıyor dersiniz? Oysa çocuk gelmiş, 'benim' kayığım, 'benim' yaptığım diyor. Üstelik bu çok sık oluyor, iş bazen kavgaya kadar varıyor. Bir şey yapamıyorsun. Yaşamın ortak bir yasası var: Organizmanın gelişimi, türün gelişimini kısaltılmış olarak tekrarlıyor, bireyin gelişimi de aynı şekilde toplumun gelişimini tekrarlıyor. Orta ve en büyük yaştaki bir çocuğun kendi yolunu çizmesinde, çoğunlukla böyle pek açık olmayan bireyci bir nitelik söz konusudur. İçinde bulunulan sosyal ortam, geçmişin kalıntılarına karşı kesin galibiyeti ancak gençlik yaşlarında kazanabiliyor."

"Peki siz çocukları bu geçmişle tanıştırıyor musunuz?" diye sordum.

"Elbette tanıştırıyoruz. Eski zamanlardan konuşmayı, o zamanları anlatan hikâyeleri onlar da seviyorlar. Bu hikâyeler onlar için ilk başta uzak ve garip, ama savaş ve zorbalık manzaralarıyla çocuk içgüdülerinin derinliklerinde anlaşılmaz yankılar uyandıran başka bir dünyayla ilgili güzel, biraz da korkunç hikâyeler oluyor. Ancak çocuk, daha sonra geçmişin, ruhunda bıraktığı canlı kalıntıları yenerek zamanlar arası ilişkiyi daha açık bir şekilde kavramayı öğreniyor ve bu hikâyelerdeki tablolar onun için tarihin birer gerçekliği halini alıyor, yaşayan bir sürekliliğin canlı halkalarına dönüşüyor."

Geniş bahçenin iki yanı ağaçlı yollarında yürüyorduk. Arada sırada, oyun oynayan, kanal kazan, birtakım araçlarla çalışan, çardak kuran, hiçbir şey yapmayıp hararetli hararetli konuşan çocuk gruplarıyla karşılaşıyorduk. Hepsi de başlarını çevirip merakla bana bakıyordu, ama hiçbiri peşimizden gelmiyordu: Anlaşılan önceden uyarılmışlardı. Karşılaştığımız grupların çoğu farklı yaşlardan karma gruplardı; çoğunda bir, iki yetişkin vardı.

"Evinizde oldukça fazla eğitmen var," dedim.

"Evet, özellikle büyük çocukları da eğitmenler arasında sayacak olursak. Zaten öyle yapmak gerekiyor. Ancak burada topu topu üç uzman eğitmenimiz var; sizin gördüğünüz diğer yetişkinlerin büyük bölümü, çocuklarına yakın olmak için burada geçici olarak kalan ana babalar ya da eğitim konusunu incelemek isteyen genç insanlar."

"Yani isteyen bütün ana babalar, çocuklarıyla birlikte yaşamak için buraya yerleşebilirler mi?"

"Evet, tabii ki; hem bazı analar burada birkaç yıl kalıyorlar. Ama çoğu zaman bir-iki haftalığına, bir aylığına geliyorlar. Babalar burada daha az kalıyorlar. Evimizde ana babalar ve yalnız kalmak isteyen çocuklar için toplam 60 ayrı oda bulunuyor. Bu odaların sayısının yeterli olmadığını hiç görmedim."

"Demek çocuklar da arada bir ortak alanlarda yaşamayı reddediyorlar?"

"Evet, büyük çocuklar genellikle tek başına kalmayı yeğliyorlar. Bunda kısmen size söz ettiğim şu pek açık olmayan bireycilik, kısmen de özellikle bilimsel çalışmalara dalma eğilimindeki çocuklarda, dikkati dağıtan ve oyalayan şeylerden uzaklaşma isteği etkili oluyor. Aslında bizde yetişkinler arasında da daha çok bilimsel araştırmalarla ya da sanatsal yaratıcılıkla uğraşanlar tek başlarına yaşamayı severler."

O anda, önümüzdeki küçük alanda bana göre altı ya da yedi yaşlarında, elinde sopayla bir çocuk gördük. Bir hayvanın peşindeydi. Adımlarımızı hızlandırdık; çocuk bizi fark etmemişti. Yanına yaklaştığımız anda avına yetişmiş, büyük bir kurbağaya benzeyen hayvanın tepesine sopayı indirmişti. Hayvan otların üstünde yaralı ayağıyla ağır ağır sürünüyordu.

"Bunu niye yaptın Aldo?" diye sakin bir şekilde sordu Nella.

"Ne yaptıysam yakalayamadım, hep kaçtı elimden," dedi çocuk.

"Peki ne yaptığını biliyor musun? Kurbağanın canını yaktın, bacağını kırdın. Sopayı ver de bunu sana açıklayayım."

Çocuk sopayı Nella'ya verdi ve Nella çocuğun eline hızlı bir hareketle kuvvetlice vurdu. Çocuk bir çığlık attı.

"Canın yandı mı Aldo?" diye yine aynı sakinlikle sordu eğitmen.

"Çok acıdı, kötü kalpli Nella!" diye yanıtladı çocuk.

"Ama sen kurbağaya bundan daha kuvvetli vurmuştun. Ben sadece elini acıttım, sense onun bacağını kırdın. Bırak senden çok daha fazla canının yanmasını artık koşamayacak, sıçrayamayacak, yiyecek bulamayacak ve açlıktan ölecek ya da kaçıp kurtulamayacağı için kötü hayvanlar onu parçalayacaklar. Bu konuda ne düşünüyorsun Aldo?"

Çocuk, acıyan elini öbür eliyle tutarak, gözlerinde yaşlarla dikiliyordu. Ama bir yandan da düşünüyordu. Bir dakika sonra şöyle dedi:

"Bacağını iyileştirmem gerek."

"Bu doğru işte," dedi Netti. "Hadi gel bunu nasıl yapacağını sana öğreteyim."

Ancak birkaç adım uzaklaşabilmiş olan yaralı hayvanı hemen yakaladılar. Netti mendilini çıkartıp şeritler halinde yırttı. Aldo ise onun talimatı üzerine birkaç ince çöp getirdi. Sonra ikisi çok önemli bir işle uğraşan çocukların ciddiyetiyle kurbağanın yaralı bacağına sağlam bir sargı yapmaya giriştiler.

Bir süre sonra Netti'yle ben eve gitmeye hazırlandık.

"Ha bir şey daha var," diye anımsattı Nella, "bu akşam eski dostunuz Enno'yu da bizim burada görebilirdiniz. Büyük çocuklara Venüs gezegeniyle ilgili bir şeyler anlatacak."

"O da bu kentte mi oturuyor?" diye sordum.

"Hayır, onun çalıştığı gözlemevi buraya üç saatlik uzaklıkta bulunuyor. Ama Enno çocukları çok sever ve beni, yani eski eğitmenini unutmaz. Bu yüzden sık sık buraya gelir ve her gelişinde de çocuklara ilginç şeyler anlatır."

Akşam belirlenen saatte tekrar "çocuk evine", çok küçük çocuklarla yirmi-otuz yetişkin dışındaki tüm çocukların toplandıkları büyük konferans salonuna gittik. Enno beni görünce sevindi.

"Konuyu sanki sizin için seçmişim," dedi şakacı bir tavırla. "Gezegeninizin geri kalmışlığı ve insanlığınızın acımasız töreleri sizi üzüyor. Şimdilik yaşayan en yüksek temsilcileri sadece ve sadece dinozorlarla uçan pangolinler (pullu memeligiller) olan, töreleri sizdeki burjuvazininkinden bile kötü bir gezegeni anlatacağım. Bu gezegende sizin taşkömürünüz kapitalizmin ateşinde yanmıyor, henüz daha dev ormanlar halinde büyüyor. Bir ara birlikte ihtiyozor avlamaya bu gezegene gidelim mi? Bunlar oranın Rothschildleri ve Rockfellerleri. Doğrusu sizin Dünya'daki Rothschild ve Rockfeller'den çok daha güvenilirler ama çok daha az kültürlüler. Bu gezegen sizin Marx'ın 'Kapital'inde ihmal edilmiş olan en ilkel sermaye birikiminin hükümdarlığı... Nella benim bu boşboğazlığıma kaşlarını çattı bile. Hemen başlıyorum."

Fırtınalı, derin okyanusları ve çok yüksek dağlarıyla, yakıcı güneşi ve yoğun beyaz bulutlarıyla, korkunç kasırgaları ve boranlarıyla, çirkin canavarları ve dev bitkileriyle uzak bir gezegeni sürükleyici bir şekilde betimliyordu. Bunları, salonun koca bir duvarını kaplayan ekranda canlı fotoğraflarla da resimliyordu. Enno'nun sesi karanlıkta duyulan tek sesti; salonda derin bir dikkat egemendi. Bu dünyaya ayak basan ilk gezginlerin serüvenlerini anlatırken bunlardan birinin el bombasıyla dev bir kertenkeleyi nasıl öldürdüğünü anlattığı sırada izleyicilerden çoğunun fark etmediği küçük ve tuhaf bir şey oldu. Hep Nella'nın yanında duran Aldo birden sessizce ağlamaya başlamıştı.

Nella ona doğru eğilip:

"Neyin var?" diye sordu.

"Canavara acıdım. Çok canı yanmış ve ölmüştür," diye yanıtladı çocuk sessizce.

Nella ona sarılıp alçak sesle bir şeyler anlatmaya koyuldu, ama çocuk öyle hemen yatışmadı.

Bu arada Enno ise güzel gezegenin sınırsız doğal zenginliklerinden, yüz milyonlarca beygir gücündeki çok büyük şelalelerinden, dağların hemen yüzeyinde bulunan soy metallerden, birkaç yüz metre derinlikteki çok zengin radyum yataklarından, yüz binlerce yıllık enerji kaynaklarından söz ediyordu. Henüz anlatımın güzelliğini duyumsayabilecek kadar bu dile hakim değildim, ama tablolar çocukların olduğu kadar benim de dikkatimi çekiyordu. Hatta Enno konuşmasını bitirip salon aydınlandığında, güzel bir masal bittiğinde çocuklar nasıl üzülürse ben de birazcık üzülmüştüm.

Konferans bitince dinleyicilerin soruları ve itirazları gelmeye başladı. Sorular da tıpkı dinleyiciler gibi çeşitli, kâh doğa manzaralarındaki ayrıntılarla kâh bu doğayla mücadele yöntemleriyle ilgiliydi. "Venüs'te, onun kendi doğasının yarattığı insanlar ne kadar zaman sonra ortaya çıkacak ve bu insanların vücut yapıları nasıl olacak?" şeklinde bir soru vardı.

İtirazların büyük bölümü safça itirazlardı ama arada bir oldukça zeki itirazlar da çıkıyordu. Örneğin, Venüs'ün şu anda bulunduğu dönemde insanlar için çok uygun olmayan bir gezegen olduğu ve çok büyük zenginliklerinden de hemen yararlanılamayacağı sonucuna karşı Enno'nun yaptığı itiraz, bunlardan biriydi. Genç iyimserler, araştırmacıların büyük çoğunluğunun görüşlerini ifade eden bu düşünceye şiddetle karşı çıkıyorlardı. Enno, yakıcı güneşin ve içinde yığınla bakterinin bulunduğu nemli havanın insanlar için pek çok hastalık tehlikesi yarattığına, Venüs'e giden bütün gezginlerin bunu yaşadıklarına, kasırgaların ve boranların çalışmayı zorlaştırdığına, insanların hayatını tehdit ettiğine ve daha pek çok şeye işaret ediyordu. Çocuklar, bu kadar güzel bir gezegeni ele geçirmek gerekirken bu tür engeller karşısında geri çekilmeyi garip buluyorlardı.

Bakterilerle ve hastalıklarla savaşmak için mümkün olan en kısa zamanda binlerce hekimi, kasırgalarla, boranlarla savaşmak için gereken yerlere yüksek duvarlar yapacak ve yıldırımsavarlar yerleştirecek yüz binlerce inşaatçıyı oraya göndermek gerekiyordu. "Varsın on kişiden dokuzu ölsün," diyordu on iki yaşlarında ateşli bir erkek çocuk, "uğruna ölünecek bir şey bu, yeter ki zafer kazanılsın!" Ve çocuğun alev alev yanan gözlerinden onun bu on kişiden dokuzunun içinde bulunmaktan kesinlikle korkmadığı okunuyordu.

Enno, karşıtlarının iskambilden evlerini yumuşak ve sakin bir şekilde yıkıyordu; ama ruhunun derinlerinde onlara karşı yakınlık duyduğu, kendisinin ateşli genç hayalinde de aynı kararlı, elbette daha enine boyuna düşünülmüş, ancak belki de daha özverili planlar gizlendiği anlaşılıyordu. Henüz Venüs'e gitmemişti ve gösterdiği ilgiye bakılırsa Venüs'ün güzelliğinin ve tehlikelerinin onu güçlü bir şekilde kendisine çektiği ortadaydı.

Sohbet sona erdiğinde Enno, Netti ve benimle geldi. Bu kentte bir gün daha kalmaya karar vermişti, bana ertesi gün birlikte sanat müzesine gitmeyi önerdi. Netti'nin işi vardı. Onu büyük bir hekim toplantısı için başka bir kente çağırıyorlardı.

4. SANAT MÜZESİ

Müzeye giderken yolda Enno'ya:

"Sanat yapıtları için özel müzeleriniz olduğunu hiç düşünmüyordum," dedim. "Ben heykel ve resim galerilerinin, zenginlikleri kaba bir biçimde üst üste yığmaya meraklı, gösteriş düşkünü kapitalizmin bir özelliği olduğunu sanırdım. Sosyalist toplumda ise sanatın, güzelleştirdiği yaşamla yan yana her tarafa yayıldığını düşünürdüm."

"Bu konuda yanılmadınız," dedi Enno. "Bizde sanat yapıtlarının büyük bölümü her zaman kamu binaları için, yani ortak işlerimizi konuştuğumuz, eğitim gördüğümüz, araştırma yap-

tığımız, dinlendiğimiz binalar için yapılır. Fabrikalarımızı ve atölyelerimizi çok daha az süsleriz: Güçlü makinelerdeki ve onların düzgün çalışmasındaki estetikten yalın bir estetik olarak hoşlanırız, bu estetiğin etkilerini hiç dağıtmadan ve zayıflatmadan onunla uyum içinde bulunan sanat yapıtları çok azdır. Genellikle içinde çok az oturduğumuz evlerimizi de çok az süsleriz. Sanat müzelerimiz ise bilimsel-estetik kurumlardır; sanatın nasıl geliştiğini, daha doğrusu insanlığın, yürüttüğü sanatsal etkinlik içinde nasıl geliştiğini inceleyen okullardır."

Müze, dar bir köprüyle kıyıya bağlanmış olan küçük bir adada bulunuyordu. Yüksek fıskiyelerin, çok sayıda mavi, beyaz, siyah, yeşil çiçeklerin olduğu bir bahçeyle çevrili uzun bir dikdörtgen biçimindeki müze binasının dışı zarif süslerle bezenmişti, içi ise çok aydınlıktı.

Dünya'daki büyük müzelerde olduğu gibi karmakarışık bir heykel ve tablo kalabalığı gerçekten de yoktu bu müzede. Tarih öncesi dönemden kalma kaba, ilkel yapıtlardan son dönemin teknik açıdan ideal yapıtlarına dek plastik sanatların tam bir gelişim zinciri yüzlerce örnek halinde önümden geçiyordu. Ve insanların "deha" diye adlandırdıkları canlı iç bütünlüğün damgası, başından sonuna dek her yerde duyumsanıyordu. Herhalde bunlar bütün dönemlerin en iyi yapıtlarıydı.

Başka bir dünyanın güzelliğini en açık biçimde anlamak için bu dünyadaki yaşantıyı derinlemesine bilmek, bu güzelliği başkalarına anlatabilmek içinse ona organik olarak bizzat katılmış olmak gereklidir... İşte bu yüzden orada gördüklerimi anlatmak benim için olanaksız bir şey; ancak birkaç üstü kapalı söz, beni en fazla etkileyen şeyler üzerine bölük pörçük düşünceler söyleyebilirim.

Heykel konusunda Marslıların da tıpkı bizim gibi ana motifi, güzel insan bedeni. Marslıların fiziksel yapısı ile dünyadaki insanların yapısı arasında genellikle büyük farklar yok; gözlerin,

dolayısıyla bir dereceye kadar da kafatası yapısının büyüklüğüyle ortaya çıkan keskin farkı saymazsak bunlar, dünyada yaşayan ırklar arasındaki farklardan daha büyük değil. Bu farkları tam olarak açıklayamam, bunu yapabilecek kadar anatomi bilgim yok; ama gözüm bu farklılıklara kolayca alışıyordu ve hemen anında onları bir çirkinlik değil özgünlük olarak kabul ediyordu.

Erkek ve kadın vücut yapılarının dünyadaki kabilelerin çoğuna göre büyük ölçüde birbirine benzer olduğunu fark ettim: Kadınların nispeten geniş omuzları, erkeklerin biraz dolgun kas yapısı ve leğen kemiklerinin daha az dar olması, aradaki farkı azaltıyordu. Bununla birlikte bu, genellikle son döneme, yani insanın özgür gelişme dönemine ait bir durumdu: Kapitalist dönem heykellerinde cinsiyet farklılıkları daha güçlü ifade edilmişti. Galiba kadının evdeki kölelik durumu ve erkeğin hummalı yaşama savaşımı, kadın ve erkek bedenlerinin iki farklı doğrultuda değişmesine yol açıyor.

Karşımdakilerin yabancı bir dünyadan tipler olduğu düşüncesi, kâh açık kâh bulanık halde içimden bir an olsun çekip gitmiyordu; bu düşünce bütün izlenimlerime bir tür garip, yarısaydam bir renk veriyordu. Hatta bu heykellerdeki ve tablolardaki güzel kadın bedeni bile içimde, bildiğim aşk-estetik eğilimine hiç benzemeyen, daha çok çocuklukla gençlik arasındaki sınırda bir zamanlar beni heyecanlandırmış olan önsezileri anımsatan anlaşılmaz bir duygu uyandırıyordu.

Erken dönem heykelleri bizimkiler gibi tek renkli, geç döneme ait olanlar doğal renklerindeydi. Bu durum beni şaşırtmadı. Gerçeklikten sapmanın sanatın gerekli bir elementi olamayacağını, hatta gerçeklikten sapmanın, bir heykelin tek renkliliği gibi, algılama zenginliğini azalttığı zamanlar sanat karşıtı bir şey olacağını, bu durumda da yaşamı yoğunlaştıran sanatsal idealleştirmeye yardım etmeyeceğini, tam tersine engel olacağını düşünürdüm hep.

En eski dönem heykellerinde ve resimlerinde aynen bizim antik heykelciliğimizde olduğu gibi, her türlü gerilimden uzak, dingin bir uyum içindeki tipler ön plana çıkıyordu. Geçiş dönemi olan orta dönemlerde farklı bir karakter beliriyordu: atılım, ihtiras, zaman zaman erotik ya da dinsel bir hayali değiştirecek kadar yumuşak, zaman zaman da birbirine denk olmayan ruh ve beden güçlerinin aşırı gerginliği içinde şiddetle patlayan heyecanlı bir istek. Sosyalist dönemde ana karakter yine değişiyordu: uyumlu bir hareket, gücün sakin ve kendinden emin bir şekilde ortaya çıkışı, sağlıksız, gergin bir çabalamayla hiç ilgisi olmayan bir hareket, heyecandan kurtulmuş bir istek, kendi uyumlu bütünlüğünün ve yenilmez aklının bilinciyle ortaya çıkmış canlı bir etkinlik.

Eski sanattaki ideal kadın güzelliği, sonsuz aşk olanağını, ortaçağın ve Rönesans döneminin ideal güzelliği ise giderilmez bir mistik ya da duygusal aşk susuzluğunu ifade ediyorken burada, dingin ve gururlu bir bilinç içindeki aşkın kendisi, açık, aydınlık, yenilmez aşkın kendisi, bizden daha ileri bir dünyanın ideal güzelliği içinde simgeleniyordu.

Eski dönemlerdekiler gibi, son dönem sanatsal yapıtları için de aşırı basitlik ve motif birliği karakteristik bir özellikti. Çok karmaşık insan ruhları zengin ve düzgün bir yaşamsal içerikle betimleniyor ve bu yapılırken de yaşamın bir tek duyguda, istekte yoğunlaştığı anlar seçiliyordu. Yakın dönem sanatçılarının sevdiği konular, yaratıcı düşünce esrikliği, aşk esrikliği, doğadan zevk alma esrikliği, gönüllü ölümün verdiği huzur gibi, dolu dolu ve yoğun bir biçimde yaşamayı, bilinçli bir şekilde ve onurla ölmeyi bilen büyük bir kabilenin özünü derin çizgilerle ortaya koyan konulardı.

Resim ve heykel bölümü müzenin bir yarısını oluşturuyordu, diğer yarısı tümüyle mimarlığa ayrılmıştı. Marslıların mimariden anladıkları yalnızca binaların ve büyük mühendislik yapıla-

rının estetiği değil, aynı zamanda mobilyaların, araçların, makinelerin, genel olarak maddi yönden yararlı olan her tür eşyanın estetiğiydi. Bu sanatın onların yaşamında ne kadar büyük bir rol oynadığına, bu koleksiyonun oluşturulmasındaki yeterliliğe ve titizliğe bakarak karar verilebilirdi. Kaba bir biçimde süslenmiş eşyaların bulunduğu ilkel mağaralardan içleri en iyi sanatçılar tarafından düzenlenmiş cam ve alüminyumdan görkemli kamu binalarına, içlerindeki güzel ve ürkütücü makinelerle dev fabrikalara, granit rıhtımları ve asma köprüleriyle çok büyük kanallara dek tüm tipik formlar burada tablo, çizim, maket ve özellikle de her şeyin aslına en uygun şekilde yeniden üretildiği büyük stereoskoplarda stereogramlar şeklinde sergilenmişti. Bahçe ve park estetiği özel bir yer işgal ediyordu; gezegenin doğasına hiç alışkın olmadığım halde çiçeklerin ve iri gözlü kabilenin ortaklaşa dehasıyla bu doğanın içinden yaratılmış olan biçimlerin uyumundaki güzelliği genel olarak anlıyordum.

Eski dönem yapıtlarında zarafete, bizdeki gibi genellikle rahatlıktan fedakârlık edilmek suretiyle ulaşılıyor, süsler sağlamlığı bozuyor, sanat, nesnelerin işlevselliğinin ırzına geçiyordu. Oysa yakın dönem yapıtlarında böyle bir şey gözüme çarpmıyordu; ne bu dönemin mobilyalarında, ne aletlerinde ne de binalarında. Enno'ya, çağdaş mimarilerinin, nesnelerin güzelliği uğruna kullanım yetkinliğinden sapmaya izin verip vermediğini sordum.

"Asla," diye yanıtladı Enno, "o zaman sanat değil, sahte bir güzellik, yapaylık söz konusu olurdu."

Sosyalizmden önceki dönemlerde Marslılar büyük adamları için anıtlar dikiyorlarmış; şimdi sadece araştırmacıların ölümüyle sona eren, Dünya'ya ilk ulaşma denemesi gibi, ölümcül bir salgın hastalığın ortadan kaldırılması gibi, tüm kimyasal elementlerin ayrıştırılması ve birleştirilmesi yöntemlerinin bulunması gibi büyük olaylar için anıt dikiyorlar. Bazı anıtlar la-

hitlerin ve tapınakların (eskiden Marslıların dini de varmış) bulunduğu bölümde stereogramlar halinde sergileniyor. Büyük insanlar için dikilen son anıtlardan biri, Menni'nin bana hikâyesini anlattığı mühendis için dikilen anıttı. Sanatçı doğayla savaşta koca bir emekçi ordusunu zaferle sonuçlanacak şekilde yönetmiş ve davranışları hakkında verilen korkakça hükmü gururla geri çevirmiş bir adamın ruh gücünü açıkça göstermeyi başarmıştı. Elimde olmayan bir dalgınlıkla anıtın önünde durduğumda Enno, kahramanın ruhsal trajedisinin özünü ifade eden birkaç şiir okudu sessizce.

"Kimin bu şiir?" diye sordum.

"Benim," diye yanıtladı Enno, "Menni için yazdım."

Benim için henüz yabancı olan bir dildeki şiirin iç güzelliği konusunda tam bir hüküm veremedim; ama şiirdeki düşüncenin açık, ritmin çok düzgün, uyağın berrak ve zengin olduğundan hiç kuşku yoktu.

"Demek şiirinizde hâlâ düzgün bir ritim ve uyak boy atıyor?" dedim.

"Elbette," dedi Enno şaşkın bir ses tonuyla. "Yoksa size güzel gelmedi mi?"

"Hayır, onu demek istemedim," diye açıkladım, "fakat bizde yaygın bir düşünceye göre, bu biçim, toplumumuzun egemen sınıflarının zevkleriyle, onların sanatsal sözün özgürlüğünü zincire vuran kurallara olan düşkünlüğünün ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Bundan, geleceğin şiirinin, yani sosyalizm dönemi şiirinin bu kısıtlayıcı kuralları reddetmek ve unutmak zorunda olduğu sonucu çıkarılır."

"Bu tam bir haksızlık," diye hararetle karşı çıktı Enno. "Doğru ritimli olan bir şeyin bize güzel görünmesinin nedeni hiçbir zaman kurallara düşkünlük değildir, bunun nedeni, bu doğru ritimli şeyin yaşantımızdaki ve bilincimizdeki süreçlerin ritmik doğruluğuyla derin bir uyum sağlamasıdır. Birbirinin aynısı son

akortlarda bir dizi çeşitlilik yaratan uyağa gelince, bu uyak, insanların içsel çeşitliliğini sanat zevkindeki bütünlükle artıran yaşam ilişkisiyle aynı derin akrabalık içinde bulunmuyor mu? Ritimsiz bir sanat biçimi yoktur. Seslerin ritimden yoksun olduğu bir yerde düşüncelerin ritmi olmak zorundadır, hem de daha sert bir biçimde... Eğer uyak gerçekten feodal kökenliyse o zaman bunu başka pek çok iyi ve güzel şey için de söylemek mümkündür."

"Ama aslında uyak gerçekten de poetik düşüncenin ifadesini kısıtlamıyor ve zorlaştırmıyor mu?"

"Bundan ne çıkar ki? Aslında bu kısıtlama sanatçının kendi önüne özgürce koyduğu hedeften kaynaklanıyor. Bu kısıtlama, poetik düşüncenin ifadesini zorlaştırmanın yanı sıra onu yetkinleştiriyor da. Söz konusu kısıtlama sadece bunun için vardır. Hedef karmaşıklaştıkça, bu hedefe götüren yol da zorlaşır, dolayısıyla da bu yoldaki kısıtlamalar fazlalaşır. Güzel bir bina yapmak istiyorsanız, kim bilir ne kadar çok teknik ve uyum kuralı belirleyeceksiniz, dolayısıyla da çalışmanızı 'daraltacaksınız'! Hedef seçiminde özgürsünüz. Bu, tek insan özgürlüğüdür. Ama bir kez bir hedefe ulaşmayı istiyorsanız o zaman bu hedefe sizi ulaştıracak araçları da istersiniz."

Kafamızı dolduran yığınla düşünceden sonra dinlenmek için bahçeye çıktık. Akşam olmuştu. Açık, yumuşacık bir ilkbahar akşamıydı. Çiçekler, gece kapatmak üzere taç yapraklarını ve yapraklarını dürmeye başlıyorlardı; gecelerin soğuk geçmesi yüzünden Mars bitkilerinin ortak özelliğiydi bu. Önceki konuşmaya geri döndüm.

"Söyler misiniz, şu anda hangi tür edebiyat yapıtları ağır basıyor sizde?"

"Drama, özellikle tragedya ve doğa manzaralarını anlatan şiirler," diye yanıtladı Enno.

"Tragedyalarınızın konusu nedir? Barış içinde, mutlu yaşarken tragedya malzemesini nereden buluyorsunuz?"

"Mutlu mu? Barış içinde mi? Nereden çıkarıyorsunuz bunları? İnsanlarımızın arasında barış hüküm sürüyor, bu doğru, ama doğadaki düzensizlikle aramızda barış yok ve olamaz da. Bu öyle bir düşman ki, yenilgisinde bile her zaman yeni bir tehdit vardır. Tarihimizin son döneminde gezegenimizdeki doğal kaynakların kullanım ölçeklerini onlarca kat arttırdık, nüfusumuz artıyor, gereksinimlerimiz de kıyaslanmayacak bir hızla büyüyor. Doğal kaynakların tükenmesi tehlikesi çeşitli alanlarda defalarca karşımıza çıkmış durumda. Bu tehlikeyi şimdiye kadar kendimiz ve gelecek nesillerimiz için yaşamı nefret uyandıracak bir biçimde kısıtlamadan uzaklaştırmayı başardık; fakat tam da şu anda mücadele son derece ciddi bir karakter kazanıyor."

"Bizim bilimsel ve teknik gücümüzde bu tür tehlikeler olabileceğini hiç düşünmemiştim. Siz şimdi tarihinizde böyle bir şeyin olduğunu mu söylüyorsunuz?"

"Bundan yetmiş yıl önce, taşkömürü kaynakları tükendiği, su ve elektrik enerjisine geçişin ise henüz tamamlanmadığı sıralarda geniş ölçekli yeni makine yapımı işini gerçekleştirmek amacıyla gezegenimizin bizim için çok değerli ormanlarının önemli bir kısmını gezegenimizi onlarca yıl çirkinleştirecek ve iklimi bozacak şekilde harcamamız gerekmişti. Bundan yirmi yıl kadar önce bu krizden kurtulduğumuzda demir madenlerinin tükenmek üzere olduğu ortaya çıktı. Hızla sert alüminyum alaşımlarının araştırılmasına başlandı ve sahip olduğumuz teknik güçlerin çok büyük bölümü elektrik kullanarak topraktan alüminyum çıkarılmasına yönlendirildi. Şimdi de istatistikçilerin yaptıkları hesaplara göre, eğer elementlerden proteinli madde sentezi yapılamayacak olursa otuz yıl sonra gıda sıkıntısı tehdidiyle karşı karşıya kalacağız."

"Ya başka gezegenler?" diye karşı çıktım. " Eksiklerinizi oralardan tamamlayamaz mısınız?"

"Nereden? Venüs'e henüz ulaşılamadı. Dünya mı? Dünya'nın kendi insanları var ve sahip olduğu kaynaklardan ne derece yararlanabileceğimiz de hâlâ açıklık kazanmadı. Dünya'ya gidiş için her seferinde çok büyük enerji harcamak gerekiyor; Menni'nin geçenlerde son araştırmalarıyla ilgili olarak bana anlattığına göre, bunun için gerekli olan radyoaktif madde kaynakları ise gezegenimizde çok fazla değil. Yo, her konuda ciddi zorluklar var ve insanlığımız doğayı fethetmek için saflarını ne kadar sıklaştırırsa doğa felaketleri de bu zaferin öcünü almak için bir o kadar sıklaşıyor."

"Ama bu durumu düzeltmek için, örneğin nüfus artışını azaltmak, her zaman yeterli bir önlem değil midir?"

"Nüfus artışını azaltmak mı? Bu da aslında doğa felaketlerinin zaferi demektir. Yaşamın sınırsız biçimde büyümesinden vazgeçmek demektir, en yakın basamaklarından birinde yaşamın kaçınılmaz olarak duraklaması demektir. Saldırdıkça kazanıyoruz. Ordumuzu büyütmekten vazgeçtiğimizde ise bu, her yandan felaketlerle kuşatılmamız demektir. O zaman ortak gücümüze, büyük ortak yaşantımıza olan inanç zayıflamaya başlayacaktır. Bu inançla birlikte her birimiz için yaşamın anlamı da kaybolacaktır, çünkü büyük bir organizmanın küçük hücreleri olan her birimizin içinde bir bütün yaşamaktadır ve her birimiz bu bütünle yaşamaktayız. Hayır, nüfus artışını azaltmak, alacağımız en son karardır; ama bizim istemimiz dışında böyle bir şey olacak olursa da bu, sonun başlangıcı olacaktır."

"Pekâlâ, en azından tehditlerle dolu bir olasılık olarak sizin için her zaman bütünü ilgilendiren bir tragedyanın var olduğunu anlıyorum. Ama zafer hâlâ insanlıktan yana olduğu sürece birey, toplu halde yaşamak sayesinde bu tragedyadan yeterince korunacaktır; açık bir tehlike ortaya çıktığında bile zorlu bir savaşın gerektireceği dev çabalar ve getireceği acılar sayısız birey arasında, onların huzurunu ciddi biçimde bozmaksızın eşit şekilde dağılacaktır. Huzur içinse bana kalırsa gerekli her şeyiniz var."

"Huzur mu? Birey, kendisinin başlangıç ve sonunun da içinde bulunduğu bir bütünün yaşantısındaki sarsıntıları güçlü ve derinden duymaz mı yani? Ayrıca da yaşamdaki derin çelişkiler, tek bir varlığın, bu varlığın oluşturduğu bütüne göre sınırlı olmasından, bu bütünle tamamen kaynaşma, bilincini bütünün içinde tamamen eritme ve onu kendi bilinciyle kuşatma acizliğinden kaynaklanmıyor mu? Bu çelişkileri anlamıyor musunuz? Nedeni, bunların sizin dünyanızda başka, daha yakın ve daha kaba çelişkilerle karartılmış olmasıdır. Sınıfların, grupların, bireylerin mücadelesi sizi bütünlük düşüncesinden, bu düşüncenin beraberinde getireceği mutluluktan da, acılardan da yoksun bırakıyor. Dünyanızı gördüm; kardeşlerinizin içinde yaşadığı çılgınlığın onda birine bile dayanamazdım. İşte tam da bu nedenle hangimizin huzura daha yakın olduğuna karar veremedim: Hayat daha düzgün ve daha uyumlu oldukça hayatın kaçınılmaz uyumsuzlukları da daha acı verici oluyor."

"Söyleyin Enno, örneğin siz mutlu biri misiniz? Gençlik, bilim, şiir ve galiba aşk... Hayatın trajedisinden bu derece ateşli söz edecek kadar ağır ne geçmiş olabilir başınızdan?"

"Bu çok isabetli," diye gülmeye başladı Enno. Kahkahası garip bir şekilde çınlıyordu. "Siz bilmezsiniz, neşeli Enno, bir gün kendini öldürmeye karar vermişti. Ve eğer Menni ona bütün hesapları bozan dört sözcüğü, 'Dünya'ya gelmek istemez misiniz?' sözlerini yazmakta topu topu bir gün geç kalmış olsaydı neşeli refakatçiniz şu anda var olmayacaktı. Ama şimdi size bunları açıklayamam. Eğer bizde mutluluk denen o şey varsa ilerde kendi gözlerinizle görürsünüz, ancak bu mutluluk, sizin sözünü ettiğiniz gibi barışçı ve huzurlu bir mutluluk değildir."

Daha fazla soru sormaya cesaret edemedim. Ayağa kalktık ve müzeye döndük. Ama koleksiyonları artık sistemli bir biçimde inceleyemiyordum: Dikkatim dağılmıştı, düşüncelerim oraya buraya kaçışıyordu. Heykel bölümünde güzel bir erkek çocu-

ğunu betimleyen en yeni heykellerden birinin önünde durdum. Yüzünün hatları Netti'yi anımsatıyordu; ancak beni en çok etkileyen, sanatçının doğmakta olan bir dehayı, bir çocuğun henüz tam oluşumunu tamamlamamış bedeninde, bitmemiş çizgilerinde, merakla bakan kaygılı gözlerinde anlatma sanatıydı. Heykelin önünde uzun zaman hareketsiz dikildim, Enno'nun sesi beni kendime getirdiğinde kafamdaki her şey uçup gitmişti.

"Bu sizsiniz," dedi Enno, parmağıyla çocuğu göstererek, "sizin dünyanız. Harika bir dünya olacak ama henüz çocukluğunu yaşıyor; bakın hangi bulanık hayaller, hangi kuşkulu imgeler kafasını yoruyor... Yarı uykuda ama uyanacak, bunu hissediyorum ve buna derinden inanıyorum!"

Bu sözlerin içimde uyandırdığı sevinç duygusuna garip bir üzüntü karışıyordu:

"Bunu söyleyen neden Netti değil!"

5. KLİNİKTE

Eve çok yorgun döndüm, iki uykusuz geceden ve çalışamadan geçen koca bir günden sonra, kimya kentinin hiç tanımadığım hekimine gitmek istemediğim için tekrar Netti'nin yanına gittim. Netti sabahtan başlayarak klinikte çalışıyordu; onu klinikte hastaları kabul ederken buldum.

Netti bekleme odasında beni görür görmez yanıma geldi, dikkatle yüzüme baktı, elimi tuttu ve beni adını bilmediğim parfümlerin hoş kokusunun yumuşak, mavi bir ışıkla karıştığı, sessizliğin hiçbir şeyle bozulmadığı başka, küçük bir odaya götürdü. Burada beni derin ve rahat bir koltuğa oturttu ve:

"Hiçbir şey düşünmeyin, kafanızdaki bütün kaygıları atın. Bugün bunların hepsini ben üzerime alacağım. Siz dinlenin, ben daha sonra yine geleceğim," dedi.

Netti gitti, bense bütün düşüncelerimi ve kaygılarımı o üzerine aldığı için hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir konuda kaygı duy-

muyordum. Bu çok hoş bir şeydi ve birkaç dakika sonra uykuya daldım. Uyandığımda Netti yine önümde duruyor, gülümseyerek bana bakıyordu.

"Şimdi daha iyi misiniz?" diye sordu.

"Çok iyiyim, siz dâhi bir hekimsiniz," diye yanıtladım. "Hastalarınızın yanına gidin, beni merak etmeyin."

"Bugünlük işim bitti. Eğer isterseniz size kliniğimizi gezdirebilirim," diye önerdi Netti.

Bu bana çok ilginç geldi, geniş ve güzel binayı dolaşmaya çıktık.

Hastalar arasında çoğunluk cerrahi ve sinir hastalarıydı. Cerrahi hastalarının büyük bölümü makinelerin yol açtığı kazaların kurbanıydı.

"Fabrikalarınızda ve atölyelerinizde koruyucu önlemler yeterli değil mi?" diye sordum Netti'ye.

"Kazaları olanaksız hale getirebilecek mutlak önlemler yok denebilir. Ancak buradaki hastalar iki milyondan fazla nüfusu olan bir bölgeden gelen hastalar. Böyle bir bölge için yirmi otuz hasta fazla sayılmaz. Bunlar da çalıştıkları makinenin yapısına henüz alışamamış yeni işçiler daha çok. Bizde bir üretim alanından diğerine geçmeyi herkes sever. Uzmanlar, bilim adamları ve sanatçılar çok kolay dalgınlık kurbanı oluyorlar: Dikkat düzeyleri sık sık değişiyor, düşünmeye ya da seyretmeye dalıyorlar."

"Sinir hastalıkları, kuşkusuz en çok aşırı yorgunluk yüzündendir, değil mi?"

"Evet, öyleleri az değil. Ama cinsel yaşamdaki heyecanlar ve bunalımlarla, aynı zamanda ruhsal sarsıntılarla, örneğin yakınlarının ölümüyle ortaya çıkan hastalıklar da az değil."

"Peki burada bilinci karışık ruh hastaları var mı?"

"Hayır, burada o tip hasta yok; onlar için ayrı klinikler bulunuyor. O tip kliniklerde hastanın kendisine ve başkalarına zarar verme olasılığına karşı özel araçlar bulunması gerekiyor."

"Böyle durumlarda sizde de hastalara karşı kaba kuvvete başvuruluyor mu?"

"Ne kadar gerekiyorsa o kadar elbette."

"Böylece sizin dünyanızda ikinci kez şiddetle karşılaşıyorum. Birincisi 'çocuk evi'ndeydi. Şiddet unsurlarını yaşamınızdan tam olarak çıkartamadığınızı, bunlara bilinçli olarak izin vermek zorunda kaldığınızı söyleyebilir misiniz?"

"Evet, ya hastalık ve ölüme izin vereceğiz ya da acı bir ilaca. Hangi akıllı yaratık, örneğin kendini savunmak için şiddet kullanmayı reddeder?"

"Bu durumda, dünyalarımız arasındaki uçurum benim açımdan önemli ölçüde azalmış oluyor."

"Ancak dünyalarımız arasındaki en önemli fark, sizde şiddet ve baskının çok, bizdeyse az olması değil. Asıl fark, sizde her ikisinin de, yani baskının da şiddetin de, dış ve iç yasalar haline, insanlar üzerinde egemen olan ve onları sürekli olarak ezen hukuk ve ahlak kuralları haline dönüşmesidir. Bizde ise şiddet ya bir hastalık belirtisi olarak ya da akıllı bir yaratığın akıllı bir davranışı olarak vardır. Her iki durumda da ne kaynağını bu akıllı yaratıktan alan ne de bu akıllı yaratık için konmuş hiçbir toplumsal yasa ve kural, hiçbir özel ya da genel buyruk olmaz."

"Ama ruh hastalarınızın ya da çocuklarınızın özgürlüğünü sınırlayan kurallar koymuşsunuz."

"Evet, bilimsel hasta bakım ve pedagoji kuralları. Ama elbette ki bu teknik kurallarda ne kaba kuvvet kullanmanın gerekli olduğu haller, ne de uygulanma yöntemleri ve derecesi yer almaz, bunların hepsi, ortaya çıkan koşullara bağlıdır."

"Peki eğitimcilerin ya da hastabakıcıların gerçekten keyfi bir davranışı söz konusu olursa?"

"Bu 'keyfi davranış' sözü ne anlama geliyor? Eğer gereksiz, yersiz bir kaba kuvvet kullanımı anlamına geliyorsa ancak kendisi de tedaviye muhtaç hasta birinden kaynaklanıyor demektir. Akıllı ve bilinçli bir insan kesinlikle bunu yapmaz."

Hasta odalarından, ameliyathanelerden, ecza odalarından, hastabakıcıların dairelerinden geçtik ve üst kata çıkıp saydam duvarlarının ardında göl, orman ve uzaklardaki dağ manzarasının gözlerimizin önüne serildiği büyük ve güzel bir salona girdik. Salon sanat yapıtı heykeller ve tablolarla süslenmişti, mobilyaları çok şık ve güzeldi.

"Burası ölmek üzere olanların odası," dedi Netti.

"Ölüm döşeğinde olanların hepsini buraya mı getiriyorsunuz?" diye sordum.

"Evet, ya da kendileri geçiyorlar buraya," diye yanıtladı Netti.

"Ölüm döşeğindeki hastalarınız o durumda hâlâ yürüyebiliyorlar mı?" diye şaşkınlıkla sordum.

"Fiziksel bakımdan sağlıklı olanlar yürüyebilirler tabii ki." İntihar edenlerden söz ettiğini anlamıştım.

"Yani kendini öldürmek isteyenlere işlerini görmeleri için bu odayı mı veriyorsunuz?"

"Evet ve ağrısız, rahat bir ölüm için gerekli tüm araçları."

"Bunun için hiçbir engel yok mu?"

"Hastanın bilinci açık ve kararı kesinse nasıl bir engel olabilir ki? Hekim kuşkusuz hastaya önce kendisiyle konuşmasını öneriyor. Bazıları bunu kabul ederler, bazıları etmezler."

"İntihar olayları çok mu oluyor?"

"Evet, özellikle yaşlılar arasında. Yaşama duygusu zayıfladığı ve köreldiği zaman pek çokları doğal ölümü beklememeyi yeğliyorlar."

"Güçlü ve sağlıklı genç insanların intiharıyla da karşılaşıyor musunuz?"

"Evet, bu da oluyor, ama sık değil. Bu klinikte benim anımsadığım bu şekilde iki olay oldu; üçüncü olayda intihar denemesi durdurulabildi."

"Kim bu talihsiz kişiler ve onları ölüme götüren neden nedir?"

"Birincisi benim öğretmenim olan, bilime pek çok yenilik getirmiş ünlü bir hekimdi. Başka insanların acılarını hisset-

me yeteneği onda aşırı derecede gelişmişti. Bu durum onun aklını ve enerjisini tıbba yöneltmişti ama onu öldüren de yine aynı şeydi. Kaldıramadı. Ruhsal durumunu herkesten öyle iyi saklıyordu ki, ölüm hiç beklenmedik bir anda oldu. Olay, bir körfezin kurutulmasıyla ilgili çalışmalar sırasında ölen birkaç yüz milyon kilogram balığın çürümesi yüzünden çıkan ağır bir salgından sonra oldu. Hastalık, sizdeki kolera gibi amansız bir hastalıktı ama çok daha tehlikeliydi ve on olaydan dokuzu ölümle sonuçlanıyordu. Bu düşük kurtulma olasılığı yüzünden hekimler hastalarının hızlı ve kolay ölüm ricalarını bile yerine getiremiyorlardı: Zaten şiddetli nöbetlerle geçen bir hastalığa yakalanmış birinin aklı başında olduğu söylenemez. Öğretmenim salgın sırasında deliler gibi çalışmış ve yaptığı araştırmalar salgının oldukça kısa bir sürede sona erdirilmesine yardım etmişti. Salgın bittiğinde ise kendisi yaşamayı reddetmişti."

"Kaç yaşındaydı o zaman?"

"Bizim yaş hesabımıza göre elliye yakındı. Bizde bu çok genç bir yaştır."

"Ya öbür olay?"

"O, kocası ve çocuğu aynı anda ölmüş bir kadındı."

"Üçüncüsü?"

"Onu size ancak şu anda hayatta olan bir arkadaşı anlatabilir."

"Doğru," dedim. "Siz bana, Marslılarda gençlik dönemi neden bu kadar uzun sürüyor onu açıklayın. Bu durum, ırkınızın bir özelliği ya da iyi yaşam koşullarının bir sonucu mu, yoksa başka bir şey mi?"

"Irkın burada hiçbir önemi yok: Bundan iki yüz yıl kadar önce iki kat daha kısa ömürlüydük. Yaşam koşullarının iyiliği mi dediniz? Evet, bunun büyük önemi var. Ama sadece o değil. Kullandığımız hayatı yenileme yöntemi bunda başlıca rolü oynuyor."

"O nasıl bir şeydir?"

"Aslında çok basit bir şey ama size herhalde garip görünecektir. Bununla birlikte sizin biliminizde de bu yöntem için gerekli bilgiler bulunuyor artık. Hücrelerin ya da organizmaların yaşam gücünü arttırmak için doğanın, bir bireyi diğeriyle sürekli olarak tamamladığını bilirsiniz. Bu amaçla tek hücreli canlılar, tekdüze bir ortamda yaşama yetenekleri azaldığında ikişer ikişer birleşirler ve bu canlıların üreme yeteneği, yani protoplazmalarının 'ölümsüzlüğü' bir tek bu yolla tam olarak geri sağlanmış olur. Büyük bitkilerin ve hayvanların cinsel melezleşmesi de aynı anlamı taşır: Burada da daha mükemmel bir üçüncü canlının embriyosunu elde etmek için iki farklı canlının yaşamsal elementleri aynı şekilde birleşmektedir. En nihayet, yaşama gücü elementlerinin, kelimenin tam anlamıyla parça parça, örneğin şu veya bu hastalığa karşı direncin yükseltilmesi şeklinde bir canlıdan diğerine aktarılması için kan serumlarının kullanıldığını da biliyorsunuz artık. Biz daha da ilerdeyiz ve yaşamı yükseltecek bir yığın koşulu her biri diğerine aktarabilecek iki insan arasında 'kan değişimi' yapıyoruz. Bu, iki insanın kan damarlarının uygun gereçlerle ikili olarak birleştirilmesi yoluyla bir insandan diğerine aynı anda kan aktarımıdır. Bütün önlemlerin alınması halinde hiçbir tehlikesi yoktur; bir insanın kanı diğerinin organizmasında onun kanıyla karışarak ve bütün dokularına büyük ölçüde yenilenme kazandırarak yaşamaya devam eder."

"Damarlarına gençlerin kanını vererek yaşlılara yeniden gençlik kazandırmak böyle mi mümkün oluyor?"

"Kısmen evet, ama pek tabii ki tamamen değil, çünkü bir organizmada kan her şey değildir ve organizma tarafından yeniden işlenir. Bu yüzden örneğin genç bir insan, yaşlı bir insanın kanı yüzünden yaşlanmaz: Yaşlı insanın kanındaki zayıf, yaşlı şeyler genç organizma tarafından hızla yok edilir, ama bu arada bu organizmaya yeterli olmayan pek çok şey de bu kandan alınır; onun yaşamsal maddelerinin enerjisi ve esnekliği de artar."

"Bu kadar basit bir şeyse neden bizim Dünya'daki tıbbımız hâlâ bu yöntemden yararlanmıyor o zaman? Aslında yanılmıyorsam birkaç yüz yıldır kan aktarımını tıp bilimimiz biliyor."

"Bilmiyorum, belki sizi bu önemli yöntemden yoksun bırakan birtakım özel organik koşullar vardır. Belki de size egemen olan ve iki insanın yaşamsal birleşmesi düşüncesinin bilim adamlarınız için neredeyse olanaksız bir şey sayılacak kadar bir insanı diğerinden derin biçimde ayıran bireycilik psikolojisinin bir sonucudur sadece. Ayrıca sizde kanı zehirleyen, hastaların genellikle kendilerinin de bilmedikleri, zaman zaman da sakladıkları yığınla hastalık yaygın şekilde bulunuyor. Sizin tıp biliminizde –şu anda çok ender olarak– uygulanan kan nakli paylaşımcı bir niteliğe sahiptir: Kimin kanı fazlaysa, örneğin büyük bir kanama sonucunda şiddetle kana gereksinim duyan bir başkasına kan verir. Bu bizde de olur elbette; ama daima başka bir şey, bizim düzenimize her bakımdan uygun düşen başka bir şey, sadece düşünsel hayatta değil, aynı zamanda fizyolojik hayatta da dostça bir alışveriş söz konusudur."

6. ÇALIŞMA VE HAYALETLER

Azgın bir sel halinde kafama doluşan ilk günlerin izlenimleri, yapmam gereken çalışmanın dev boyutları hakkında bana fikir veriyordu. Yaşamsal uyumluluğu bakımından son derece kendine özgü ve zengin olan bu dünyayı anlamak gerekiyordu öncelikle. Daha sonra bu dünyanın içine müzelik ilginç bir örnek olarak değil, insanlar arasında bir insan, yoldaşlar arasında bir yoldaş olarak girmek gerekiyordu. Görevim ancak o zaman yerine getirilmiş olabilir ve bir sosyalist olarak ben, geçmişle gelecek arasında bulunan şimdiki zamanın sonsuz küçük bir ânı olarak, aralarındaki sınırda durduğum bu iki dünyanın karşılıklı ve etkili ilişkisinin ancak o zaman temeli olabilirdim.

Klinikten çıkarken Netti bana "Çok acele etmeyin!" dediğinde sanki haksız bir şey söylüyor gibi gelmişti. Özellikle acele etmem, bütün gücümü, bütün enerjimi devreye sokmam gerekiyordu, çünkü sorumluluğum korkunç derecede büyüktü! Güçlü, uyumlu, çok yüksek bir kültürün canlı ve enerjik etkisi, bizim yaşlı ve yorgun düşmüş insanlığımıza ne kadar büyük bir yarar sağlayabilir, onun gelişmesini, serpilmesini ne kadar büyük boyutlarda hızlandırırdı. Ve benim çalışmamda ortaya çıkacak bir yavaşlama anı bu etkiyi geciktirirdi... Hayır, bekleyecek, dinlenecek zamanım yoktu.

Ve çok fazla çalışıyordum. Yeni dünyanın bilimiyle ve tekniğiyle tanışıyordum, bu dünyadaki toplum yaşamını dikkatle gözlüyordum, edebiyatını inceliyordum. Evet, bu konuda üstesinden gelmekte zorlandığım pek çok şey vardı.

Marslıların bilimsel yöntemleri beni çıkmaza sokuyordu: Bu yöntemleri bir makine gibi öğreniyordum, uygulanmalarının kolay, basit ve yanılmaz olduğuna deneyerek inanıyordum, bununla birlikte hedefe ne şekilde ulaştırdıklarını, bu yöntemlerin gerçek olaylarla bağlantısının nerede ve özlerinin ne olduğunu anlamıyordum. Tıpkı XVII. yüzyıl matematikçileri gibiydim. Marslıların kitlesel toplantıları; ciddiyeti ve iş bitirici niteliğiyle beni şaşırtıyordu. Bu toplantılar bilimle ilgili sorunları, çalışmaların örgütlenmesini ya da hatta sanat sorunlarını konu alsa bile sunulan raporlar ve yapılan konuşmalar son derece yoğun ve kısa, kanıtlar açık ve doğru oluyor, hiç kimse hiçbir zaman ne kendisinin ne de başkalarının daha önce söylediklerini bir kez daha yinelemiyordu. Çoğu oy birliğiyle alınan toplantı kararları olağanüstü bir çabuklukla hayata geçiriliyordu. Aynı uzmanlık dalındaki bilim insanlarından oluşan bir meclis filanca bilim kurumunun kurulması gerektiğine karar veriyordu; iş istatistikçilerinin toplantısında falanca işletmenin kurulmasına karar veriliyordu; kent sakinleri toplantısı kenti filanca binayla güzel-

leştirmek gerektiğine karar veriyordu. Hemen merkez büro tarafından yayınlanan gerekli yeni iş gücü rakamları ortaya çıkıyor, yüzlerce, binlerce yeni işçi hava yoluyla geliyor ve yapılması gereken her şey birkaç gün ya da birkaç hafta sonra yapılmış oluyor, yeni işçiler ise bilinmeyen yerlere kayboluyorlardı. Bütün bunlar benim üzerimde büyülü sözlerden ve mistik süslemelerden uzak, ama insanüstü gücüyle daha da gizemli olan garip, sakin ve soğuk bir büyü izlenimi bırakıyordu.

Yeni dünyanın edebiyatı da benim için bir dinlenme veya rahatlama sağlamıyordu. Bu edebiyatın konuları basit ve açıktı ama iç yapıları bakımından benim için yabancıydı. Bunlara daha derinlemesine girmek, yakın ve anlaşılır kılmak istiyordum ama çabalarım beni hiç beklenmedik bir sonuca götürüyordu: Tipler birer hayalete dönüşüyor ve bir sis perdesine bürünüyorlardı.

Tiyatroya gittiğimde de aynı anlaşılmazlık duygusu peşimi bırakmıyordu. Konular basitti, oyunculuk mükemmeldi ama yaşamdan uzaktı. Kahramanların konuşmaları öylesine ölçülü ve yumuşak, hareketleri öylesine sakin ve dikkatli, duyguları öylesine az vurgulanıyordu ki, sanki hepsi de güçlü bir şekilde idealize edilmiş birer filozoftu. Bir tek uzak geçmişi konu alan tarihsel oyunlar bir parça tanıdık geliyordu bana. Yalnız aktörler bizim tiyatrolarda görmeye alışkın olduğum kadar enerjikti ve kişisel duyguların ifadesi de o denli içtendi.

Her şeye karşın beni büyük bir güçle küçük kentimizin tiyatrosuna çeken bir şey vardı: Bu tiyatroda hiç oyuncu yoktu. Burada izlediğim oyunlar ya uzaktaki büyük kentlerden optik ve akustik nakil araçlarıyla yayınlanıyor ya da, ki buna daha fazla rastlanıyordu, çok eski, zaman zaman aktörleri bile artık hayatta olmayan bir oyunun yeniden canlandırılması şeklinde oluyordu. Doğal renklerinde anlık fotoğraflama yöntemlerini bilen Marslılar, bunları bizim sinemacılarımızın yaptığı gibi

hayatı hareket halindeyken fotoğraflamak için kullanıyorlardı. Fakat onlar bizde, Dünya'da yapılmaya başlandığı gibi –şimdilik henüz son derece başarısız bir şekilde– sadece sinemayı fotoğrafla birleştirmekle kalmıyorlar, aynı zamanda stereoskop düşüncesinden yararlanıyorlar ve sinema görüntülerini kabartma görüntüler haline dönüştürüyorlardı. Ekranda aynı anda iki görüntü, yani bir stereogramın iki yarısı veriliyordu, izleyici salonunun her bir koltuğunun önünde ise iki düz görüntüyü bir tek görüntü, ama üç boyutlu bir görüntü halinde birleştiren stereoskopik bir dürbün bulunuyordu. Hareket eden, düşüncelerini, duygularını belirten canlı insanları açık ve net bir şekilde görmek ve aynı zamanda orada hiçbir şey olmadığını, mat bir şerit ve onun ardında da bir fonografla saat mekanizmalı bir elektrik feneri bulunduğunu bilmek insanın garibine gidiyordu. Bu, neredeyse mistik denebilecek kadar tuhaf bir şeydi ve bütün bu gerçeklik içinde belli belirsiz bir kuşku yaratıyordu.

Ancak bütün bunlar benim görevimi yerine getirmemi, yani yabancı bir dünyayı anlamamı kolaylaştırmıyordu. Kuşkusuz birinin yardımı gerekiyordu bana. Fakat ben öğüt vermesi ve açıklama yapması için Menni'ye gün geçtikçe daha az başvuruyordum. Çektiğim zorlukları tüm boyutlarıyla ortaya koymak hoşuma gitmiyordu. Ayrıca bu sırada Menni'nin zihni "eksi madde" elde edilmesi konusundaki önemli bir araştırmayla çok meşguldü. Durup dinlenmeden çalışıyor, gecelerce uyumuyordu. Bu yüzden onu engellemek ve oyalamak istemiyordum; çalışmaya düşkünlüğü ise beni çabalarımda daha ileriye gitmeye ister istemez teşvik eden canlı bir örnek gibiydi.

Diğer dostlar zamanla çevremden kaybolmuşlardı. Netti, gezegenin öbür yarıküresinde yeni ve çok büyük bir klinik kurmak için birkaç bin kilometre uzağa gitmişti. Enno, gözlemevinde Sterni'nin yardımcısı olarak Dünya'ya ve Venüs'e yapılacak yeni yolculuklar ve aynı zamanda daha iyi fotoğraflarını çekmek ve

mineral örnekleri almak için Ay'a ve Merkür'e yapılacak yolculuklar için gerekli olan ölçümlerle ve hesaplarla uğraşıyordu. Diğer Marslılarla yakın bir ilişkim yoktu, çok gerekli sorularla ve iş konuşmalarıyla yetiniyordum: Bana yabancı ve benden üstün varlıklarla yakınlaşmak zor ve garip bir şeydi.

Zaman geçtikçe çalışmamın aslında hiç de fena gitmediğini düşünmeye başlamıştım. Dinlenmeye, hatta uykuya giderek daha az gerek duyuyordum. İncelediğim şey, mekanik olarak ve rahatça aklıma yatmaya başlıyordu ve bu arada sanki kafam tamamen boşmuş ve içine daha çok ama pek çok şey alabilirmiş gibi bir his ortaya çıkıyordu. Aslında eski bir alışkanlıkla öğrendiğim bir şeyi kendim için düzgün bir şekilde formüle etmeye kalkıştığımda bunu genellikle beceremiyordum; fakat bu durumu önemsemiyor, sadece ifademin ve birtakım ayrıntıların yetersiz kaldığını, genel bir düşüncemin olduğunu, asıl önemli olan şeyin de bu olduğunu düşünüyordum.

Uğraşlarım artık bana hiçbir heyecan vermiyordu; hiçbir şey içimde eskisi gibi doğrudan bir ilgi uyandırmıyordu. "Bunda ne var ki, son derece anlaşılır bir şey" diye düşünüyordum. Bütün gördüklerimden ve öğrendiklerimden sonra beni herhangi bir şeyle şaşırtmak zordu artık; mesele bir şeyin benim hoşuma gitmesinde değil, gerekli olan her şeyi özümleyebilmekteydi.

Yalnız anlamadığım bir şey vardı: Dikkatimi bir konu üzerinde toplamam giderek zorlaşıyordu. Düşüncelerim sık sık bir o yana, bir öbür yana gidiyordu; zihnimde sık sık hiç beklenmedik ve uzak, pırıl pırıl anılar bir anda ortaya çıkıveriyor ve çevremdekileri unutturuyor, değerli dakikalarımı elimden alıyordu. Bunu fark ediyordum, birden aklım başıma geliyor ve yeni bir enerjiyle işe girişiyordum; ancak kısa bir süre sonra geçmişin ya da hayal gücümün kısa süreli imgeleri yeniden beynimi ele geçiriyor ve onları yeniden büyük bir çaba harcayarak bastırmam gerekiyordu.

Garip bir huzursuzluk beni giderek daha sık rahatsız etmeye başlamıştı. Yerine getirmediğim ve hep unuttuğum, anımsamaya çalıştığım önemli ve ivedi bir şey vardı sanki. Bu duygunun peşinden tanıdık insanlar ve geçmiş olaylar, kocaman bir kovandan salıverilmiş bir arı oğulu gibi havalanıyor, karşı konulmaz bir sel halinde beni gençliğimden ve yeni yetmeliğimden çocukluğumun en erken dönemine doğru giderek daha gerilere götürüyor, daha sonra bulanık ve belirsiz duygular içinde kayboluyordu. Ardından dalgınlığım çok güçlü ve ısrarlı bir hale geliyordu.

Herhangi bir şeyin üzerinde uzun süre yoğunlaşmama engel olan içimdeki direnişe boyun eğerek gitgide daha sık ve daha çabuk biçimde bir konudan diğerine atlamaya başlıyordum ve bunun için daha önceden gerekli bir sayfası açılmış yığınla kitabı, tabloyu, haritayı, stenogramı, fonogramı vesaireyi mahsus odama topluyordum. Bu yolla zaman kaybını ortadan kaldıracağımı umuyordum, ama dalgınlık giderek daha sinsice yanıma sokuluyor ve ben kendimi uzun bir zamandır hiçbir şey anlamadan, hiçbir şey yapmadan tek bir noktaya bakarken yakalıyordum.

Buna karşılık yatağa yattığımda ve cam çatıdan karanlık gökyüzüne baktığımda düşünceler, şaşırtıcı bir canlılıkla ve enerjiyle kendi istediği gibi çalışmaya başlıyordu. Sayfalar dolusu rakam ve formül, duru-görünümün önüne öyle bir açıklıkla çıkıyordu ki, onları satır satır yeni baştan okuyabiliyordum. Fakat bu görüntüler kısa bir süre sonra yerlerini başka görüntülere bırakarak siliniyorlardı; işte o zaman bilincim, işlerimle ve düşüncelerimle hiçbir ortaklığı olmayan şaşırtıcı derecede parlak ve net tablolardan oluşan bir panorama haline dönüşüyordu: Kış manzaraları, tiyatro sahneleri, çocuk masallarından manzaralar, sakin bir şekilde, bir aynanın içindeymişçesine ruhumda yansıyor, hiçbir coşku yaratmadan, sadece çok zayıf, hoş, hafif bir ilgi ve merak duygusu doğurarak kayboluyor ve değişiyorlardı. Bu yansımalar ilk önce çevremdekilerle karışmadan bi-

lincimin içinden geçiyordu, sonra çevremdekileri ite ite uzaklaştırıyordu ve ben canlı ve karmaşık düşlerle dolu, kesik kesik ve bana asıl istediğim en önemli şey olan dinlenme duygusunu vermeyen bir uykuya dalıyordum.

Kulaklarımdaki uğultu oldukça uzun bir zamandır beni rahatsız ediyordu, şimdi ise giderek fonogramın sesini duymamı engelleyecek, geceleri ise uyku kırıntılarını alıp götürecek kadar inatçı ve güçlü bir hal alıyordu zaman zaman. Bazen bu uğultunun içinden tanıdık tanımadık insan sesleri öne çıkıyordu; sık sık adımı sesleniyorlarmış gibi geliyordu, uğultu yüzünden sözcüklerini seçemediğim bir konuşma duyduğumu sanıyordum. Artık hiç de sağlıklı olmadığımı anlamaya başlamıştım, üstelik de dalgınlık beni iyice eline geçirmişti, arka arkaya birkaç satırdan fazla okuyamıyordum bile.

"Kesinlikle aşırı yorgunluk" diye düşünüyordum. Benim için gerekli olan tek şey daha fazla dinlenmek; belki de çok fazla çalıştım. Ama başıma geleni Menni'ye fark ettirmeye gerek yok: Bu, daha işimin ilk adımlarında iflas etmek gibi bir şey olur.

Ve Menni'nin odama uğradığı zamanlar, ki bu zamanlar aslında çok sık değildi, çok meşgulmüş gibi görünüyordum. O ise bana çok fazla çalıştığımı, kendimi aşırı yorgunluk tehlikesine soktuğumu söylüyordu.

"Bugün çok sağlıksız görünüyorsunuz," diyordu Menni. "Aynaya bir bakın, gözleriniz nasıl parlıyor ve yüzünüz ne kadar solgun. Dinlenmeniz gerek, bunu yaparsanız gelecekte siz kazançlı çıkarsınız."

Ben de bunu çok istediğim halde başaramıyordum. Aslında neredeyse hiçbir şey yapmıyordum, ama en küçük bir çaba bile beni yoruyordu; canlı suretlerin, anıların ve hayallerin azgın seli ise ne gündüz ne de gece duruyordu. Çevremdeki her şey soluklaşıyor, bu anıların ve hayallerin ardında kayboluyor, hayale benzer bir nitelik kazanıyordu.

Sonunda pes etmek zorunda kaldım. Gördüm ki, uyuşukluk ve umursamazlık, giderek daha güçlü bir şekilde irademi ele geçiriyordu ve ben içinde bulunduğum bu durumla gün geçtikçe daha az mücadele edebiliyordum. Bir sabah yataktan kalktığımda birden gözlerim kararda. Fakat bu durum çabuk geçti ve parktaki ağaçlara bakmak için pencereye yaklaştım. Birden birinin bana baktığını hissettim. Başımı çevirdim, karşımda Anna Nikolayevna duruyordu. Yüzü solgun ve üzgün, bakışları sitem doluydu. Bu durum beni üzdü ve ortaya çıkmasının garipliğini hiç düşünmeden ona doğru bir adım atıp bir şey söylemek istedim. Ama o, sanki havada erimiş gibi kayboldu.

O andan itibaren müthiş bir hayaletler şöleni başladı. Çoğunu kuşkusuz anımsamıyordum. Zihnim uyanıkken de genellikle rüyada gibi karışıyordu. Daha önce karşılaştığım çok çeşitli insanlar geliyorlar, gidiyorlar ya da sadece bir görünüp kayboluyorlardı. Aralarında hiç tanımadıklarım bile vardı. Ancak bunlar arasında Marslılar yoktu, hepsi Dünya'dan insanlardı, büyük kısmı da çoktandır görmediğim, eski okul arkadaşlarımdı, daha çocukken ölmüş olan erkek kardeşim de bunlar arasındaydı. Bir keresinde de pencereden bakarken bir sıranın üstünde oturan tanıdık bir casusu görmüştüm. Suratında öfkeli bir alay ifadesi, fıldır fıldır dönen yırtıcı gözleriyle bana bakıyordu. Hayaletler benimle konuşmuyorlardı ama işitsel sanrılar, geceleyin, ortalık sessizleştiğinde, çoğunlukla tanımadığım kişiler arasında tutarlı ama saçma sapan, içeriksiz konuşmalar haline dönüşerek sürüyor ve artıyordu: Kâh bir yolcu, bir arabacıyla pazarlık ediyor, kâh bir tezgâhtar bir müşteriyi kumaş almaya ikna ediyor, kâh bir üniversite amfisindeki uğultu duyuluyor, bir asistan ise profesörün birazdan geleceğini söyleyerek amfidekileri susturmaya çalışıyordu. Görsel sanrılar hiç değilse ilginçti, üstelik bana çok daha az engel oluyorlardı.

Anna Nikolayevna'nın görünmesinden sonra pek tabii ki her şeyi Menni'ye anlattım. Menni beni hemen yatağıma yatırdı, en yakındaki doktoru çağırdı ve altı bin kilometre uzaktaki Netti'ye telefon etti. Doktor, bir Dünyalının organizmasını yeterince bilmediği için bir şey yapamayacağını, ama her türlü durumda benim için en önemli şeyin sakin olmak ve dinlenmek olduğunu, o takdirde Netti gelene kadar birkaç gün beklemenin bir tehlike yaratmayacağını söyledi.

Netti, bütün işini başka birine devredip üç gün sonra geldi. Durumumu görünce üzüntü ve sitemle Menni'ye baktı.

7. NETTİ

Netti gibi bir doktorun tedavisine rağmen hastalık birkaç hafta daha devam etti. Sakin ve duygusuz, gerçeklere ve hayaletlere aynı umursamazlığı göstererek yatakta yatıyordum; hatta Netti'nin sürekli yanımda olması bile bana ancak çok zayıf, belli belirsiz bir memnuniyet veriyordu.

Bu sanrılara karşı o zamanki tavrımı anımsamak tuhafıma gidiyor: Onlarca kez bunların gerçek olmadığına kendimi inandırmış olsam da ortaya çıktıklarında sanki her şeyi unutuyordum; zihnim kararmamış da bulanmamış da olsa onları gerçek insanlar, gerçek şeyler olarak kabul ediyordum. Hayal olduklarını ancak kaybolduktan sonra ya da kaybolmalarından hemen önce anlıyordum.

Netti, uyguladığı tedavide en fazla çabayı beni uyutmak ve dinlendirmek yönünde gösteriyordu. Ancak Dünyalı bir organizma için zehir etkisi yapabileceği korkusuyla hiçbir ilaç kullanmıyordu bu amaçla. Birkaç gün boyunca her zaman kullandığı yöntemlerle beni uyutmayı başaramadı: Hayali tipler, hipnoz sürecine zorla giriyor ve hipnozun etkisini bozuyorlardı. Sonunda Netti beni uyutmayı başardı ve iki-üç saatlik uykudan uyandıktan sonra bana şöyle dedi:

"Hastalık oldukça uzun bir süre daha kendi yolunda yürüyecek olsa bile artık iyileşmeniz kesinleşti."

Gerçekten de hastalık kendi yolunda yürümeye devam ediyordu. Sanrılar azalmış olsa da bunlar daha az canlı ve daha az açık değildi, hatta biraz daha karmaşıklaşmıştı. Hayali konuklar bazen benimle konuşmaya başlıyorlardı.

Ama bu konuşmalardan sadece birinin benim için anlamı ve önemi vardı. Bu olay, hastalığın son günlerinde olmuştu.

Sabah uyandığımda yanımda her zamanki gibi Netti'yi gördüm. Onun oturduğu koltuğun arkasındaysa devrim döneminden en eski yoldaşım, korkunç alaycı ve yaşlı bir adam olan ajitatör İbrahim duruyordu. Bir şey bekliyor gibiydi. Netti banyoyu hazırlamak için öbür odaya geçtiğinde İbrahim kaba ve kesin bir ifadeyle bana:

"Aptalın tekisin! Ne esneyip duruyorsun? Doktorunun kim olduğunu görmüyor musun?" dedi.

Bu sözlerde yatan kinayeye nedense pek şaşırmadım, arsız ses tonu ise beni kızdırmadı. İbrahim'i tanıyordum ve bu yaptığı onun için çok alışılmış bir şeydi. Ancak Netti'nin küçük elinin sımsıkı el sıkışını hatırladım ve İbrahim'e inanmadım.

"Senin için daha kötü!" dedi İbrahim aşağılayıcı bir gülümsemeyle ve aynı anda da ortadan kayboldu.

Netti odaya girdi. Görünüşünde tuhaf bir rahatsızlık hissettim. Dikkatle yüzüme baktı.

"Güzel," dedi. "Hızla iyileşiyorsunuz."

Bundan sonra bütün gün nedense çok suskun ve düşünceliydi. Ertesi gün, kendimi iyi hissettiğimden ve sanrıların yinelenmeyeceğinden emin olduktan sonra yerine başka bir doktor bırakarak kendi işleri için geceden önce gitti. Bundan sonra günler boyunca beni uyutmak için sadece akşamları geldi. Onun yanımda olmasının benim için ne kadar önemli ve hoş bir şey olduğunu ancak o zaman anladım. Çevremdeki doğa-

dan organizmama adeta akıp gelen sağlık dalgalarıyla birlikte İbrahim'in kinayesiyle ilgili düşünceler giderek daha sıklaşmaya başladı. Tereddüt ediyordum ve her yola başvurarak kendimi, bunun hastalıkla ortaya çıkmış saçma bir şey olduğuna inandırıyordum: Netti ve diğer dostlarım bu konuda beni neden aldatsınlardı? Bununla birlikte belirsiz bir kuşku kalıyordu kafamda ve bu da hoşuma gidiyordu.

Arada bir Netti'ye o anda neyle uğraştığını soruyordum. Bana, başka gezegenlere yeni araştırma ekipleri göndermek için bir dizi toplantılar yapıldığını ve kendisinin de uzman olarak bu toplantılarda bulunması gerektiğini anlatıyordu. Bu toplantıları Menni yönetiyordu; ama ne Netti, ne de Menni yakın bir zamanda gitmiyorlardı. Bu da beni çok sevindiriyordu.

"Peki, siz evinize dönmeyi düşünmüyor musunuz?" diye sordu Netti. Sesinde bir huzursuzluk fark ettim.

"Henüz hiçbir şey yapamadım ki," diye yanıtladım.

Netti'nin yüzü aydınlandı.

"Yanılıyorsunuz, pek çok şey yaptınız... Hatta verdiğiniz bu yanıtla bile," dedi.

Bu imada, benim bilmediğim, ama benimle ilgili bir şey olduğunu hissettim.

"Peki, bu toplantılardan birine sizinle birlikte ben de katılabilir miyim?" diye sordum.

"Asla," dedi Netti kesin bir ifadeyle. "Sizin için gerekli olan, kayıtsız şartsız dinlenmenin yanı sıra hastalığınızın başlangıcıyla sıkı ilişkisi olan her şeyden daha aylarca uzak kalmanız gerekiyor."

Tartışmadım. Dinlenmek çok hoşuma gidiyordu; insanlık önündeki görevim ise uzaklara bir yere gitmişti. Beni huzursuz eden tek şey, Netti'yle ilgili, giderek güçlenen, tuhaf düşüncelerdi.

Bir akşam pencerenin yanında durmuş, aşağıdaki parkın kararan, gizemli kızıl "yeşiline" bakıyordum. Bu gizemli kızıl

"yeşillik" bana hem çok güzel görünüyordu, hem de içinde yüreğime yabancı gelen hiçbir şey yoktu. Kapı hafifçe tıklatıldı. Netti olduğunu hemen hissettim. Hızlı, hafif adımlarıyla içeri girdi ve gülümseyerek bana elini uzattı. Dünya'ya özgü bu eski selamlaşma şeklini seviyordu. Elini sevinç içinde öyle bir enerjiyle sıktım ki, Netti'nin güçlü parmakları bile acıdı.

"E, görüyorum ki, hekim olarak rolüm sona ermiş," dedi gülerek. "Ama yine de bunu kesin olarak saptamak için size bir kez daha bazı sorular sormak zorundayım."

O soruyordu, ben anlaşılmaz bir utangaçlık içinde birbiriyle ilişkisiz yanıtlar veriyordum ve iri gözlerinin derinlerinde gizli bir gülüş okuyordum. Sonunda kendimi tutamadım:

"Size karşı neden bu kadar güçlü bir ilgi duyuyorum, söyler misiniz bana. Sizi görmek neden beni olağanüstü sevindiriyor?"

"Sanırım, daha çok sizi iyileştirdiğim için. Siz de bana iyileşme sevincini aktarıyorsunuz. Ama belki de... Bir şey daha var... Ben bir kadınım..."

Gözlerimin önünde bir şimşek çaktı, çevremdeki her şey kararadı ve yüreğim sanki durdu... Bir saniye sonra deli gibi Netti'yi kollarımın arasında sıkıyor ve ellerini, yüzünü, gezegeninin göğü gibi yeşilimsi mavi renkteki iri, derin gözlerini öpüyordum.

Netti, benim zapt olunmaz heyecanıma sakince boyun eğiyordu... Yaşadığım sevinç çılgınlığından kurtulup kendime geldiğimde ve geçirdiğim hastalığın yarattığı zayıflığın bir belirtisi olarak gözlerimden istem dışı dökülen gözyaşlarıyla ellerini bir kez daha öptüğümde Netti, o sevimli gülümsemesiyle şöyle dedi:

"Evet, şu anda sizin kollarınızın arasında genç dünyanızı tümüyle hissediyormuş gibi oldum. Dünyanızın despotizmi, egoizmi, umutsuz mutluluk açlığı... Okşamalarınızda bunların hepsi vardı. Sizin aşkınız cinayet gibi... Ama... Ben sizi seviyorum, Lenni..."

Mutluluk buydu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. MUTLULUK

O AYLAR... O ayları anımsadığım zaman bedenimi bir titreme kaplıyor, gözlerimi bir sis perdesi örtüyor, etrafımdaki her şey önemsiz görünüyor. Geçmişteki bu mutluluğu ifade edecek sözcük bulamıyorum.

Yeni dünya benim için yakın ve tamamen anlaşılır hale gelmişti. Geçmişte uğradığım yenilgiler beni utandırmıyordu, gençlik ve inanç geri dönmüştü ve ben, bundan böyle onların hiçbir zaman beni bırakıp gitmeyeceklerini düşünüyordum. Güvenilir ve güçlü bir bağlaşığım vardı, zayıflığa yer yoktu, gelecek benimdi.

Düşüncem ender olarak geçmişe geri dönüyordu. Bu geri dönüşler daha çok Netti'yle ve aşkımızla ilgili konularda oluyordu.

O akşamdan kısa bir süre sonra ona:

"Cinsiyetinizi niçin benden sakladınız?" diye sordum.

"İlk başta kendiliğinden, rastlantıyla oldu. Ama daha sonra düştüğünüz yanılgıyı bilinçli olarak düzeltmedim ve hatta giysimde bulunan, sizi gerçeğe götürebilecek her şeyi kasıtlı olarak değiştirdim. Görevinizin zorluğu ve karmaşıklığı beni korkutuyordu. Özellikle bana karşı bilinçsizce ilgi duyduğunuzu fark ettiğimde üstlendiğiniz görevi daha da zorlaştırmaktan korktum. Sizin hastalığınızdan önce ben de kendimi tam olarak anlayamıyordum."

"Demek bu işi halleden benim hastalığım oldu... Sevgili sanrılarıma ne kadar teşekkür etsem azdır!"

"Evet, hastalığınızı duyduğumda sanki bir gök gürültüsü kopmuştu. Sizi tamamen iyileştiremeseydim herhalde ölürdüm."

Birkaç saniye sustuktan sonra ekledi:

"Biliyor musunuz, dostlarınızın arasında bir kadın daha var, ondan da hiç kuşkulanmadınız ve o da sizi çok seviyor... Tabii benim gibi değil..."

"Enno!" diye hemen tahmin ettim.

"Kesinlikle o. O da benim tavsiyem üzerine sizi kandırdı."

"Ah, sizin dünyanızda da ne kadar çok aldatmaca ve hile var!" dedim heyecanla. [...]

Günler birbiri ardınca geçiyordu ve ben güzel yeni dünyayı sevinçle tanıyordum.

2. AYRILIK

Ve o gün, lanetler yağdırmadan anımsayamadığım, Netti'yle aramıza iğrenç ve kaçınılmaz ayrılığın kapkara gölgesinin girdiği o gün sonunda gelip çattı. Netti, yüzünde her zamanki sakin ve aydınlık ifadeyle bana, Menni'nin yönetiminde Venüs'e gitmek için oluşturulan çok büyük bir araştırma ekibiyle birlikte o günlerde yola çıkacağını söyledi. Bu haberle allak bullak olduğumu görünce ekledi:

"Uzun sürmeyecek; başarılı olması halinde, ki bundan kuşkum yok, ekibin bir kısmı çok kısa sürede geri dönecek, aralarında ben de olacağım."

Daha sonra bana işin iç yüzünü anlatmaya başladı: Gezegenler arası ulaşımda kullanılan, bütün elementleri ayrıştırma ve birleştirme aracı olarak gerekli olan radyoaktif madde yedekleri Mars'ta tükenmek üzereymiş: Bu madde sürekli tüketiliyormuş ama yeniden üretme çaresi yokmuş. Mars'tan hemen hemen dört kat daha az zamandır var olan genç gezegen Venüs'te ise, kuşkuya yer bırakmayacak belirtilere göre, hemen yüzeyde,

kendi kendine ayrışamayan radyoaktif maddelerden oluşan çok büyük yataklar olduğu saptanmış. En zengin radyoaktif madde cevheri, Venüs'ün en büyük okyanusunun ortasında bulunan ve Marslılarca "Kızgın Fırtınalar Adası" diye adlandırılan bir adada bulunuyormuş; işte bu cevherin vakit geçirilmeden işlenmeye başlanması kararlaştırılmış. Ancak bunun için her şeyden önce, sertliğiyle bizim kum fırtınalarını kat kat geride bırakan nemli, kızgın rüzgârın öldürücü etkisinden işçileri korumak için çok yüksek, çok sağlam duvarlar inşa etmek gerekiyormuş. Bu yüzden araştırma ekibinin on eteroneften ve bin beş yüz-iki bin kişiden oluşması gerekiyormuş, bu insanların içinden sadece yirmide biri kimyasal çalışmalarda, geri kalanların hemen hemen hepsi ise inşaat işlerinde çalışacaklarmış. En iyi bilim adamları, en deneyimli hekimler çağrılmış. Hem iklimden, hem de öldürücü ışınlardan ve radyoaktif madde sızıntısından kaynaklanan tehlikeler varmış. Kendi söylediğine göre, Netti'nin araştırma ekibine katılmaktan kaçınması olanaksızdı; ancak çalışmalar yolunda gidecek olursa üç ay sonra bir eteronefin bilgilerle ve çıkarılan maddenin bir miktarıyla geri döneceği tahmin ediliyordu. Netti de demek ki yola çıktıktan 10-11 ay sonra bu eteronefle geri dönecekti.

Netti'nin neden gitmesi gerektiğini anlayamıyordum. Bana, bunun, vazgeçilemeyecek kadar ciddi bir girişim olduğunu söylüyordu. Bu girişimin başarısı Dünya'yla sık sık ve geniş ilişkiler kurma olanağını ilk kez vereceği için benim görevim açısından da büyük önem taşıyordu; tıbbi yardım konusunda yapılacak her bir hata en baştan bütün işin bozulmasına yol açabilirdi. Bunların hepsi inandırıcıydı. Eski tıp deneyiminin çerçevesi dışına çıkan bütün olaylarda Netti'nin en iyi hekim kabul edildiğini artık öğrenmiştim. Yine de bana hepsi bu kadar değilmiş gibi geliyordu. Bu konuda söylenmemiş bir şey olduğunu hissediyordum.

Bir konudan kuşkum yoktu: Netti'den ve Netti'nin aşkından. Eğer gitmesi gerektiğini söylüyorsa, demek ki bu gerekliydi; nedenini söylemiyorsa, demek ki benim de sormam gerekmiyordu. Ona bakmadığımı düşündüğü bir anda güzel gözlerindeki korkuyu ve acıyı gördüm.

Hüzünlü bir gülümsemeyle:

"Enno sana iyi ve sevimli bir arkadaş olacak," dedi. "Nella'yı da unutma, benim yerime seni sever, çok deneyimli ve çok akıllıdır, zor anlarda desteği değerlidir. Benim içinse bir tek şeyi, mümkün olan en kısa zamanda geri döneceğimi düşün."

"Sana inanıyorum Netti," dedim, "bu yüzden kendime, yani senin sevdiğin adama da inanıyorum."

"Haklısın Lenni. Kaderin her türlü baskısının altından, her türlü kazadan kendine güvenli, eskisinden daha güçlü ve daha onurlu çıkacağından eminim."

Gelecek, veda okşamalarımızın üzerine gölgesini düşürdü ve bu okşamalar Netti'nin gözyaşlarına karıştı.

3. GİYSİ FABRİKASI

Başlıca planımı yerine getirmeyi, yani Mars toplumuna yararlı bir işçi olma hazırlıklarını Netti'nin yardımıyla kısa süre içinde, büyük ölçüde gerçekleştirdim. Dünya ve insanlarla ilgili ders verme önerilerini bilinçli olarak geri çeviriyordum: Benim uzmanlığımla bunu yapmak pek akıllıca olmazdı, çünkü bu, elde etmem gereken geleceğin yerine zaten bir türlü yakamı bırakmayan geçmişimden örnekler üzerinde bilgimi yapay olarak durdurmak demekti. Bir fabrikaya girmeye karar verdim ve ayrıntılı bir karşılaştırma ve tartışmadan sonra ilk olarak bir giysi fabrikasını seçtim.

Kuşkusuz neredeyse en kolayını seçmiştim. Fakat benim burada bile oldukça fazla ve ciddi bir ön çalışma yapmam, fabrikaların bilimsel olarak belirlenmiş genel çalışma ilkelerini incele-

mem, çalışacağım fabrikanın yapısını, mimarisini, iş gücünün örgütlenmesini özel olarak öğrenmem gerekiyordu. Fabrikada kullanılan makinelerin hepsini tanımak zorundaydım, ama beni özellikle ilgilendiren makineyi bütün ayrıntısıyla öğrenmem gerekiyordu. Bunun yanı sıra bazı genel ve uygulamalı mekanik ve hatta matematiksel analiz dallarını önceden öğrenmem gerekti. Benim için buradaki zorluklar öğrenmem gerekenlerin içeriğinden değil, biçiminden kaynaklanıyordu. Ders kitapları ve kılavuz kitaplar, alt kültürden bir insana göre yazılmamıştı. Çocukluğumda rastlantıyla elime geçmiş olan Fransızca bir matematik kitabının beni nasıl canımdan bezdirdiğini anımsıyordum. Bu konuya ciddi bir ilgim ve galiba olağanüstü bir yeteneğim vardı: Yeni başlayanların çoğu için zor olan "limit" ve "türev" kavramlarını çok basit şeylermiş gibi öğrenmiştim, bunları sanki eskiden beri biliyordum. Ancak deyimleri çok açık ve doğru, ama açıklama konusunda çok cimri olan Fransız profesörün o ders kitabında ileri sürdüğü mantık disiplini ve bilimsel düşünme pratiği yoktu bende. Profesör, sürekli olarak genç bir Asyalı için değil, daha yüksek bilimsel kültürden bir insan için kendiliğinden anlaşılabilecek mantıksal köprüler kuruyordu. "Bir önceki denklemleri dikkate alarak buradan şu sonuca varıyoruz..." sözlerinin peşinden gelen sihirli dönüştürme işlemi üzerinde kim bilir kaç kez günlerce düşünmüştüm. Şimdi de aynı şey başıma gelmişti ama Marslıların bilim kitaplarını okuduğum zaman daha da kuvvetlisi olmuştu; hastalığımın ilk başlarında beni ele geçirmiş olan yanılsamalar, her şeyin bana kolay ve anlaşılır geldiği dönemde iz bırakmadan kaybolmuştu. Ancak Netti'nin sabırlı yardımı hep yanımdaydı ve aşılması zor bir yolu kolaylaştırıyordu.

Netti'nin gidişinden kısa süre sonra kararımı verdim ve fabrikaya girdim. Bu, bizim kafamızdaki alışılmış giysi fabrikalarına hiç benzemeyen çok büyük, çok karmaşık bir fabrikaydı. İplik

eğirme, dokuma, kesim, dikim, giysi boyama bölümleri bir arada bulunuyordu. Kullanılan malzeme ise keten, pamuk ve genellikle bitkisel iplikler, yün ya da ipek değil, bambaşka bir şeydi.

Eski zamanlarda Marslılar kumaşları bizimkine yakın bir yöntemle üretiyorlarmış: Lifli bitkiler yetiştiriyorlarmış, uygun hayvanların yünlerini kırkıyorlarmış, bu hayvanların derilerini yüzüyorlarmış, ağından ipeğe benzer bir madde elde edilen bazı örümcek cinsleri yetiştiriyorlarmış. Kumaş üretme tekniğindeki değişim, tahıl üretimini gitgide daha fazla artırma gerekliliğiyle ivme kazanmış. Lifli bitkilerin yerini, amyant gibi lifli mineraller almaya başlamış. Kimyacılar daha sonra çabalarını örümcek ağından kumaş yapımına ve benzer yöntemlerle yeni maddelerin sentezine yöneltmişler. Bunu başardıkları zaman kısa bir süre içinde bu sanayi dalının tümünde tam bir devrim olmuş. Eski tip kumaşlar şimdi sadece tarih müzelerinde kalmış.

Fabrikamız bu devrimin gerçek bir simgesiydi. Sıvımsı, şeffaf bir madde halindeki "malzeme", iplik haline getirilmek üzere büyük tanklar içinde, ayda birkaç kez en yakın kimya fabrikalarından trenle getirilip teslim ediliyordu. Malzeme, hava girişini bertaraf eden özel cihazlar yardımıyla bu tanklardan yukarıda asılı duran ve düz tabanında yüz binlerce mikroskobik delik bulunan çok büyük metal bir depoya boşaltılıyordu. Yapışkan sıvı, büyük bir basınç altında deliklerden incecik şeritler halinde geçiyor, bu şeritler havanın etkisiyle birkaç santimetrede artık katılaşmış oluyor ve şeffaf örümcek ağı iplikler haline dönüşüyordu. On binlerce mekanik iğ, bu lifleri yakalıyor, onlarcasını alıp farklı kalınlıkta ve düzlükte iplik halinde büküyor ve bu hazır "ipliği" bir sonraki dokuma bölümüne geçirirken çekerek boyunu daha da uzatıyordu. Dokuma bölümündeki tezgâhlarda iplikler muslin ve patiska gibi en yumuşağından, çuha ve keçe gibi en sertine kadar farklı kumaşlar halinde dokunuyordu. Dokunan kumaşlar, ucu sonu belli olmayan geniş şeritler halinde

daha ileriye, biçki atölyesine uzanıp gidiyordu. Burada kumaşları yeni makineler kapıyor, çok düzgün bir şekilde kat kat diziyor ve binlerce kostüm parçasını daha önceden çizilmiş patronlara göre kesiyordu.

Biçilmiş parçalar, dikiş atölyesinde hazır elbise haline getiriliyordu, ama iğne, iplik ve dikiş makinesi kullanılmıyordu. Parçaların düzgün bir şekilde üst üste getirilen kenarları özel bir kimyasal eriyik yardımıyla yumuşatılarak daha önceki sıvımsı kıvama getiriliyor ve çok uçucu olan eriyik bir dakika sonra buharlaştığında kumaş parçaları sağlam bir şekilde birbirine yapışmış oluyordu. Bu yöntem her türlü dikişten daha iyiydi. Aynı anda gerekli yerlerine kopçalar da yapıştırılıyor ve böylece biçim ve beden olarak farklı birkaç bin model hazır kostüm ortaya çıkıyordu.

Her yaşa göre birkaç yüz model vardı. Her isteyen bunlardan tam olarak üstüne uyanı her zaman seçebilirdi, ayrıca Marslıların giysileri genellikle çok rahattı. Örneğin bedenin normal ölçüler dışında olması sonucu uygun giysi bulunamamışsa o zaman hemen ölçü alıyorlar, makineyi yeni patronlara göre ayarlıyorlar ve bir saat gibi bir sürede bu şahsa özel bir giysi "dikiyorlardı."

Giysilerin rengine gelince, Marslıların çoğu, kumaşların yapıldığı alışılmış, koyu ve yumuşak renk tonlarını beğeniyordu. Mevcutlar dışında farklı bir renk istenecek olursa, giysi boyama bölümüne gönderiliyor, burada birkaç dakika içinde elektrokimyasal yöntemler yardımıyla ideal düzgünlükte ve ideal sağlamlıkta istenen rengi alıyordu.

Aynı kumaşlardan, ama çok daha sert ve çok daha sağlam olanlarından hemen hemen aynı yöntemlerle ayakkabı ve kalın kışlık giysi de yapılıyordu. Bizim fabrika bu işle uğraşmıyordu ama başka daha büyük fabrikalar, bir insanı tepeden tırnağa giydirmek için gerekli olan her şeyi aynı anda üretiyorlardı.

Fabrikanın bütün bölümlerinde sırayla çalıştım. İlk başta işimle çok ilgiliydim. Benim için yeni olan matematik çözüm-

lerini kullanmak zorunda olduğum biçki bölümündeki çalışma çok ilginçti. Burada iş, verilen kumaştan en az fireyle giysinin bütün parçalarını biçmekti. Kuşkusuz çok sıradan ama çok ciddi bir işti; çünkü en küçük bir hata bile milyonlarca kez tekrarlandığı için çok büyük kayba neden oluyordu. Ayrıca başarılı bir çözüm bulmada diğerlerinden "daha kötü" değildim.

Diğerlerinden "daha kötü" çalışmamak! Bunu bütün gücümle istiyordum, genel olarak başarısız da sayılmazdım. Fakat bunun bana diğer işçilere göre çok daha büyük çabalya mal olduğu da gözümden kaçmıyordu. Normal 4-6 saatlik (Dünya hesabına göre) çalışmadan sonra iyice yorgun düşüyordum ve diğerleri müzelere, kütüphanelere, laboratuarlara ya da üretimi görmek, hatta bazen biraz daha çalışmak için başka fabrikalara giderken benim hemen dinlenmem gerekiyordu.

Yeni çalışma şekline karşı bir alışkanlık kazanacağımı ve bu alışkanlığın beni bütün işçilerle aynı düzeye getireceğini umut ediyordum. Ama bu olmadı. "Dikkat kültürümün" yeterli olmadığına giderek daha fazla inanıyordum. Çok az fiziksel hareket gerekiyordu ve fiziksel hareketlerin çabukluğu ve çevikliği bakımından diğerlerinden geri kalmıyordum, hatta pek çoklarını geride bırakıyordum. Ancak makineleri ve malzemeyi izlerken öylesine sürekli ve büyük bir dikkat gerekiyordu ki, bu da benim beynime çok ağır geliyordu: Anlaşılan bu yetenek, birkaç kuşak boyunca ancak buradaki sıradan ve orta düzeye gelebilmişti.

Yorgunluk, genellikle günlük çalışmamın sonuna doğru etkisini göstermeye ve dikkatim bana ihanet etmeye başladığında hata yapıyordum ya da işin bir bölümünü bir saniye yavaşlatıyordum. O zaman komşulardan birinin eli, işi mutlaka hatasız bir şekilde düzeltiyordu.

Kendi işlerinden bir an olsun kopmadan çevrelerinde olup biten her şeyi fark etme yetenekleri beni sadece şaşırtmakla kalmıyor, zaman zaman açıkçası kızdırıyordu da. Bu özenli dav-

ranışları beni duygulandırmaktan çok, içimde sıkıntı ve öfke yaratıyordu; sanki hepsi birden sürekli olarak hareketlerimi izliyorlarmış gibi bir duyguya kapılıyordum. Bu huzursuzluk dikkatsizliğimi daha da artırıyor ve yaptığım işi bozuyordu.

Şimdi, aradan bunca zaman geçtikten sonra, bütün bunları inceden inceye ve yansız olarak anımsadığımda, her şeyi yanlış anladığımı görüyorum. Fabrikadaki arkadaşlarım, birbirlerine de tamamen aynı özenle ve aynı şekilde – belki sadece biraz daha az–yardım ediyorlardı. Aslında o zamanlar zannettiğim gibi, herhangi bir istisnai gözetleme ve denetleme konusu değildim. Bireyci dünyadan gelen bir insan olarak elimde olmadan, bilinçsizce kendimi diğerlerinden ayırıyordum. Yaptıkları iyiliğe ve piyasa dünyasından gelme biri olarak karşılığında ödeyecek bir şeyim olmadığını düşündüğüm arkadaşça yardımlarına karşı hastalıklı bir tavır ortaya koyuyordum.

4. ENNO

Uzun sonbahar da geçti; kuzey yarıkürenin orta enlemlerinde bulunan bölgemizde az karlı ama soğuk bir kış hüküm sürüyordu. Küçük güneş hiç ısıtmıyor ve eskisinden daha az aydınlatıyordu. Doğa parlak renkleri atmış, soluklaşmış ve sertleşmişti. Soğuk insanın yüreğine işliyor, ruhundaki kuşkuları artırıyor ve başka bir dünyadan gelmiş bir yabancının manevi yalnızlığı daha da acı verici oluyordu.

Uzun zamandır görüşmediğim Enno'nun yanına gittim. Beni bir yakını, akrabası gibi karşıladı, sanki yakın geçmişten parlak bir ışık, kışın soğuğunu ve kaygıların loşluğunu delip geçiyordu. Sonra onun da çok solgun olduğunu, yorgun ve üzgün göründüğünü fark ettim; hareketlerinde ve konuşmasında gizli bir keder vardı. Konuşacaklarımız vardı ve Netti'nin gidişinden beri ilk kez birkaç saatim nasıl geçtiğini anlayammadığım şekilde çok güzel geçiriyordum.

Eve dönmek için ayağa kalktığımda ikimiz de mahzunlaştık.

"Eğer işiniz sizi buraya bağlamıyorsa birlikte gidelim," dedim.

Enno hemen kabul etti, işini yanına aldı. Bu sırada gözlemevinde gözlem yapmakla değil, bir yığın hesabın denetimiyle uğraşıyordu. Menni'nin evinde tek başıma kaldığım kimya kasabasına gittik birlikte. Her sabah yüzlerce kilometre, yani yarım saat uzakta bulunan fabrikama gidiyordum, uzun kış akşamlarını ise Enno'yla birlikte bilimsel çalışmalar yaparak, konuşarak ve arada sırada çevrede dolaşarak geçiriyorduk.

Enno bana hayat hikâyesini anlattı. Menni'yi sevmiş ve daha önce onun karısıymış. Ondan bir çocuk doğurmayı çok istemiş, ancak yıllar birbiri ardınca geçmiş ama çocukları olmamış. O zaman gidip Netti'ye akıl danışmış. Netti, çok dikkatli bir muayeneyle her şeyi inceleyip hiçbir zaman çocuğunun olmayacağı konusunda kesin bir sonuca varmış. Menni, çocukluktan erkekliğe çok geç geçmiş ve bir bilgin ve düşünür olarak çok gerilimli bir yaşam sürmeye son derece erken bir yaşta başlamış. Beyninin aktivitesi, gösterdiği aşırı gelişimle en başından itibaren Menni'nin üreme elementlerinin canlılığını bozmuş ve bastırmış; düzelmesi olanaksızmış.

Netti'nin vardığı sonuca göre; bir dâhiye duyduğu aşkla bir anda hiçbir gerçekleşme umudunun olmadığı ortaya çıkan derin annelik içgüdüsünü tek bir tutkulu istekte birleştiren Enno için korkunç bir darbe olmuş.

Ancak hepsi bu kadar da değilmiş; yaptığı inceleme Netti'yi, başka bir sonuca daha götürmüş. Menni'nin çok büyük zihinsel çalışması ve dâhice yeteneklerinin tam olarak gelişmesi için fiziksel ölçülülüğünün olabildiğince fazla, sevişmelerin ise olabildiğince az olması gerekiyormuş. Enno'nun bu tavsiyeye uymaması mümkün değilmiş ve bunun çok doğru, çok akıllıca bir tavsiye olduğuna inanmış. Menni canlanmış, her zamankinden

daha enerjik çalışmaya başlamış, kafasında alışılmadık bir hızla yeni planlar doğmaya ve bunlar çok başarılı bir şekilde hayata geçirilmeye başlanmış. Menni, görünüşe göre artık hiçbir eksiklik hissetmiyormuş. Aşkı hayattan daha değerli, ama sevdiği adamın dehası da aşkından daha değerli olan Enno, işte o zaman öğrendiklerinden bazı sonuçlar çıkartmış.

Menni'den ayrılmış; bu durum Menni'yi ilk başta üzmüş ama daha sonra bu gerçeği çabucak kabul etmiş. Hatta gerçek boşanma nedeni Menni için hep meçhul kalmış: Enno ve Netti bunu ondan saklamışlar; gerçi Menni'nin keskin zekâsının olayların altında gizlenen şeyi anlayıp anlamadığını kestirmek de olanaksızmış. Ama Enno'ya hayat o kadar boş gelmeye başlamış, bastırdığı duygular o kadar büyük acılar yaratmış ki genç kadın kısa bir süre sonra kendini öldürmeye karar vermiş.

Enno'nun kendisine yardım etmesi için başvurduğu Netti, bu intiharı engellemek amacıyla çeşitli bahaneler ileri sürerek intihar gününü geciktirip Menni'yi durumdan haberdar etmiş. Menni o sırada Dünya'ya bir araştırma gezisi hazırlığı içindeymiş ve Enno'yu bu önemli ve tehlikeli girişime katılmaya çağırmış. Reddetmek zormuş. Enno öneriyi kabul etmiş. Edindiği yığınla yeni izlenim, ruhundaki acının üstesinden gelmesine yardımcı olmuş ve Mars'a dönmeden önce benim eteronefte tanıdığım neşeli şair delikanlı görünüşünü alabilecek kadar kendisine hakim olmayı becermiş.

Enno yeni araştırma gezisine, Menni'nin varlığına tekrar iyice alışmaktan korktuğu için katılmamış. Ancak yalnız kaldığı sürece bu girişimin tehlikelerini çok iyi bildiği için Menni'nin akıbetinden kaygı duymaktan da kurtulamamış. Uzun kış geceleri düşüncelerimiz ve konuşmalarımız dönüp dolaşıp sürekli olarak evrenin hep aynı noktasına, dev bir güneşin ışınları ve kavurucu bir rüzgârın soluğu altında ikimiz için de çok yakın varlıkların çok büyük, çok cesur çalışmalarını hummalı bir biçimde

yürüttükleri yere geliyordu. Bu düşünce ve duygu birliği bizi çok yakınlaştırıyordu. Enno bana bir kız kardeşten daha yakındı.

Aramızdaki yakınlık, bizi, herhangi bir hamle ve mücadele olmaksızın, kendiliğinden aşk ilişkisine götürdü. Uysal ve iyi yürekli Enno, kendisi istemese de bu yakınlıktan kaçınamadı. Sadece benden çocuk sahibi olmamaya karar verdi... Her şeye izin veren sevecen bir dostluğun izlerini taşıyan okşayışlarında yumuşak bir hüznün gölgesi vardı.

Kış mevsimi ise önceki gibi, üzerimize soğuk ve soluk kanatlarını geriyordu. Buzların çözülmediği, fırtına ve tipilerin olmadığı uzun süren Mars kışı, sakin ve ölüm kadar hareketsizdi. İkimizin de içinde güneşin ısıttığı, yaşam dolu doğanın parlak giysisinin eteklerini yaydığı güney bölgelere uçma isteği yoktu. Enno, ruh haline çok az uyan o doğayı istemiyordu. Bense yeni insanlardan ve yeni koşullardan kaçıyordum; çünkü onları tanımak ve alışmak, yeni ve fazladan bir emek ve yorgunluk gerektiriyordu, oysa ben hedefime zaten son derece yavaş adımlarla yürüyordum. Dostluğumuz ve aşkımız, kış mevsiminin, kaygıların ve beklentilerin krallığında tuhaf bir dostluk ve aşktı...

5. NELLA'NIN EVİNDE

Enno, küçüklüğünden beri Netti'nin en yakın arkadaşıydı, bana onunla ilgili pek çok şey anlatıyordu. Konuşmalarımızdan birinde Netti ve Sterni adlarındaki garibime giden ses uyumundan etkilenmiştim. Bunu sorduğumda Enno önce biraz düşündü, hatta utanır gibi oldu ve sonra şu yanıtı verdi:

"Netti, eskiden Sterni'nin karısıydı. Bundan size söz etmediyse demek ki benim de söylememem gerekiyordu. Anlaşılan bir hata yaptım. Bundan sonra bana bu konuyla ilgili soru sormayın."

Duyduğum şey beni garip bir şekilde sarsmıştı. Benim için yeni bir şey olmamalıydı bu... Netti'nin ilk erkeği olduğumu hiç sanmıyordum. Özgür ve yüksek bir ırkın çocuğu, hayat ve sağlık

dolu, bedeni ve ruhu güzel bir kadının karşılaşmamızdan daha önce bir aşk yaşamamış olabileceğini düşünmek aptallık olurdu. Peki neden bu anlaşılmaz, şaşkın duruma düşmüştüm? Bu konuda bir yargıya varamıyordum, sadece her şeyi tam ve açık olarak bilmem gerektiğini hissediyordum. Fakat görüldüğü gibi Enno'ya bu konuda soru sormak olanaksızdı. Aklıma Nella geldi.

Netti giderken: "Nella'yı unutma, bu zor anında yanına git!" demişti. Ben de onunla bir şekilde görüşmeyi kaç kez düşünmüştüm; ama kısmen iş, kısmen de Nella'nın çevresini saran yüzlerce meraklı çocuk gözünün önünde duyduğum anlaşılmaz korku gitmeme engel olmuştu. Ama her türlü kararsızlık şu anda yok olmuştu ve ben aynı gün Büyük Makineler Kenti'ndeki "Çocuk Evi"ndeydim.

Nella işini hemen bıraktı ve yerine başka bir eğitmenin bakmasını rica edip beni, çocukların engel olmayacakları kendi odasına götürdü.

Ziyaretimin amacını hemen söylememeye karar verdim. Üstelik bu amaç bana da ne akıllıca ne de kibar görünüyordu. Konuşmayı her ikimizin de en yakını olan kişiye getirmek umduğumdan daha doğal oldu; geriye ise soru soracağım uygun anı beklemek kaldı. Nella, bana Netti'yi, Netti'nin çocukluğunu ve genç kızlığını uzun uzun ve heyecanla anlatıyordu.

Netti, hayatının ilk yıllarını, Marslılar arasında çoğunlukla olduğu gibi, annesinin yanında geçirmiş. Daha sonra, Netti'nin çocuk toplumunun eğitici etkisinden yoksun kalmaması için "Çocuk Evi"ne verilmesi gerektiğinde Nella, ondan ayrılamamış ve ilk önceleri bu evde geçici süreler, sonra ise eğitmen olarak temelli kalmış. Bu durum onun bilimsel uzmanlığına da uygun düşüyormuş: Asıl uğraş konusu psikolojiymiş.

Netti, canlı, enerjik, hareketli, bilgiye ve bir şeyler yapmaya aç bir çocukmuş. Gezegenin sınırları ötesindeki gizemli astronomi dünyası onun asıl ilgisini çeken şeymiş. O zamanlar he-

nüz ulaşılamamış olan Dünya ve Dünya'da yaşayan insanlar, Netti'nin en büyük hayaliymiş, onun diğer çocuklarla ve eğitmenlerle konuşmalarında en sevdiği konuymuş.

Menni'nin Dünya ile ilgili ilk başarılı araştırma gezisi konusunda yazdığı rapor yayınlandığında kızcağız neredeyse sevinçten ve heyecandan aklını kaçırıyormuş. Menni'nin raporunu sözcüğü sözcüğüne hatırlıyormuş ve anlamadığı her terimi açıklatma isteğiyle Nella'nın ve eğitmenlerinin başının etini yiyormuş. Hiç görmeden Menni'ye âşık olmuş ve ona hayranlık dolu bir mektup yazmış; bu arada mektupta, Dünya'dan kimsesi olmayan bir çocuk getirmesi için Menni'ye yalvarıyormuş; çocuğu en iyi şekilde yetiştireceğine söz veriyormuş. Odasının her yanına Dünya manzaraları ve Dünya insanlarının resimlerini asmış, daha basılır basılmaz Dünya dillerinin sözlüklerini alıp öğrenmeye koyulmuş. Menni ve yol arkadaşlarının, Dünya dillerini öğrenmede kendilerine yardımcı olması için ilk karşılaştıkları Dünya insanına karşı yaptıkları zorbalığa öfkelenmiş; aynı zamanda geri dönerken bu insanı yanlarında Mars'a getirmeyip serbest bırakmalarına da çok üzülmüş. Bir gün Dünya'ya gitmeye karar vermiş ve annesinin, orada bir adam bulup evleneceği konusunda yaptığı şakaya karşılık "Olabilir!" demiş.

Netti, bunları bana hiç anlatmazdı; konuşmalarında geçmişe değinmekten genellikle kaçınırdı. Elbette bunu hiç kimse, hatta kendisi bile Nella'dan daha iyi anlatamazdı. Nella'nın anlattıklarında anne sevgisi nasıl da pırıl pırıl parlıyordu! Dakikalarca dalıp gittim ve kocaman parlak gözlü, çok uzak bir dünyaya olan gizemli merakıyla mükemmel bir genç kızı capcanlı karşımda gördüm. Ama çabucak geçti bu durum: Çevremdekileri tekrar fark ederek konuşmamın asıl amacını anımsadım ve içimde bir soğukluk oldu.

Sonunda konuşma, Netti'nin yaşamının daha sonraki yıllarına geçtiğinde, olabildiğince sakin ve doğal bir görünüşle Netti

ve Sterni'nin ilişkilerinin nasıl ortaya çıktığını sordum. Nella bir an düşündü.

"Ya!" dedi. "Demek bana bunun için geldiniz... Bunu bana neden açıkça söylemediniz?"

Sesinde alışılmadık bir sertlik vardı. Bir şey demedim.

"Tabii, bunu size anlatabilirim," diye devam ediyordu. "Çok basit bir hikâye. Sterni, Netti'nin öğretmenlerinden biriydi, gençlere matematik ve astronomi dersleri veriyordu. Dünya'ya yaptığı ilk geziden, ki bu gezi, Menni'nin ikinci araştırma gezisiydi, bu gezegenle ve sakinleriyle ilgili bir dizi raporlar sundu. Netti, onun sürekli dinleyicisiydi. Netti'nin sonu gelmez sorularına karşı gösterdiği sabır ve dikkat onları özellikle birbirine yaklaştırdı. Bu yakınlık da evliliğe götürdü. Birbirine hiç benzemeyen, tamamen zıt kutupların bir tür çekimi söz konusuydu. Bu benzemezlik, ortak yaşamlarında daha sürekli, daha çok ortaya çıkarak aralarının soğumasına ve ayrılmalarına neden oldu. İşte hepsi bu."

"Ne zaman ayrıldılar, söyler misiniz?"

"Letta'nın ölümünden sonra. Daha doğrusu, Netti ve Letta'nın yakınlaşmaları bu ayrılığın başlangıcı oldu. Sterni'nin analitik açıdan soğuk zekâsı yüzünden Netti kendisi gibi olamıyordu; Sterni, Netti'nin çok kuvvetli yaşadığı bütün duyguları ve aklının alabileceği bütün hayalleri son derece sistemli ve ısrarlı bir şekilde yıkıyordu. Elinde olmadan bütün bu duygularına ve hayallerine farklı biçimde yaklaşacak birini aramaya başladı. Yaşlı Letta'da ise eşine az rastlanır, iyilik dolu bir yürek ve yarı çocuksu bir coşku vardı. Netti, gereksindiği arkadaşı onda bulmuştu: Letta, sadece Netti'nin hayal gücünün aşırılıklarına karşı sabırlı olmakla kalmıyor, aynı zamanda sık sık onunla birlikte kendisi de bu hayallere kapılıp gidiyordu. Netti, Sterni'nin insanın içini donduran katı eleştirisinden sonra Letta'nın yanında ruhen dinleniyordu. Letta da tıpkı Netti gibi, Dünya'yı hayaller-

le ve fantezilerle seviyor, iki dünyanın gelecekteki birliğine, bu birliğin, büyük bir gelişmeyi ve yüce yaşam şiirini beraberinde getireceğine inanıyordu. Ve Netti, ruhunda böyle bir duygu hazinesi saklı olan bir adamın kadın sevgisini ve okşamalarını hayatında hiç tanımadığını öğrendiğinde bu duruma razı olamadı. Böylece ikinci ilişkisi başlamış oldu." [...]

Netti, bütün bunlardan bana niçin bahsetmemişti? Çevremde daha ne kadar giz ve aldatmaca vardı? İlerde daha ne kadar giz ve aldatmacayla karşılaşacaktım? Yine yalan! Giz, evet, tamam. Ama aldatma yoktu burada. Peki bu durumda giz, aldatma değil miydi?..

Kapı açılıp Nella tekrar içeriye girdiğinde kafamda bu düşünceler hortum gibi dönüp duruyordu. Ne kadar zor bir durumda olduğumu galiba yüzümden okumuştu, çünkü benimle konuşmaya başladığında sesinde artık o eski sertlik ve kuruluk yoktu.

"Çok yabancı ilişkilere ve kan bağına sahip olmadığın başka bir dünyanın geleneklerine alışmak kolay değil elbette," dedi. "Daha önce pek çok engeli aştınız, bunun da üstesinden gelirsiniz. Netti size güveniyor, ben de onun haklı olduğunu düşünüyorum. Sizin ona güveniniz sarsıldı mı?"

"Bütün bunları neden benden sakladı? Güveni nerede hani? Onu anlayamıyorum."

"Neden böyle davrandığını bilmiyorum. Ama bunun için ciddi ve iyi nedenleri olması gerektiğini biliyorum. Bu nedenleri belki de bu mektup size anlatacaktır. Şu anda aramızdaki gibi bir konuşma olması halinde size verilmek üzere bana bir mektup bırakmıştı."

Mektup, Netti'min de çok iyi bildiği benim ana dilimde yazılmıştı. İşte mektupta okuduklarım:

"Sevgili Lenni! Eski özel ilişkilerimle ilgili olarak seninle hiç konuşmadım, ama bunun nedeni, hayatımın hangi dönemi

olursa olsun senden gizlemek istemem değildi. Ben senin parlak zekâna ve soylu yüreğine derinden inanıyorum; bizim yaşam ilişkilerimizin bazılarının senin açından ne olursa olsun yabancı ve alışılmadık ilişkiler olduğundan kuşkum yok, eninde sonunda bu ilişkileri doğru anlayabilecek ve değerlendirebileceksin. Ama ben bir tek şeyden korktum... Hastalıktan sonra çalışma gücünü hızla toplamıştın, ama ruhsal dengene henüz tamamen kavuşamamıştın. Oysa konuşmalarında ve hareketlerinde her an ve her durumda soğukkanlı olman buna bağlıydı. Eğer her zaman insan ruhunun derinlerinde gizlenen geçmişten kalma içgüdülerin etkisiyle bir kadın olarak bana karşı eski dünyada hüküm sürmekte olan kabalık ve kölelikten kaynaklanan kötü bir davranış göstermiş olsaydın, bunun için kendini hiçbir zaman bağışlamazdın. Evet, sevgilim, kendine karşı sert, hatta genellikle acımasız biri olduğunu biliyorum. Bu özelliği, Dünya yüzünde ebediyen mücadeleyi öngören katı eğitimden alıyorsun. Ve bir anlık aptalca, marazi bir taşkınlık, senin açından sonsuza dek aşkımızın üzerine düşmüş kara bir leke olarak kalabilirdi.

Sevgili Lenni, seni rahatlatmak istiyorum ve bunu yapabilirim. Bir canlı üzerindeki sahiplik duygusunun yarattığı huzursuzluğu, insana duyulan aşkla karıştıran o kötü duygu ruhunda uyusun ve hiç uyanmasın. Benim başka özel ilişkim olmayacak. Bu konuda sana kolayca ve kendimden emin olarak söz verebilirim, çünkü sana olan aşkımın, yaşamsal öneme sahip yüce görevinde sana yardım etme isteğimin karşısında her şey çok küçük ve önemsiz kalıyor. Seni yalnızca bir kadın olarak değil, aynı zamanda çocuğunu, tehlikelerle dolu yeni ve yabancı bir hayata götüren bir anne gibi de seviyorum. Bu sevgi, bir insanın duyabileceği başka her türlü duygudan daha kuvvetli ve daha derin bir duygu. Bu yüzden de verdiğim sözde katlanamayacağım fedakârlık yoktur.

Hoşça kal, sevgilim, sevgili çocuğum.

Senin Netti'n."

Mektubu bitirdiğimde Nella yüzüme soru sorar gibi baktı. "Haklıymışsınız," dedim ve Nella'nın elini öptüm.

6. ARAŞTIRMALAR

Ruhumda bu olaydan geriye derin bir aşağılanma duygusu kalmıştı. Fabrikada ve Marslılarla olan diğer bütün ilişkilerimde çevremdekilerin benden üstün olduklarını eskisinden daha hastalıklı bir şekilde kabul etmeye başlamıştım. Kuşkusuz bu üstünlüğü ve kendi zayıflığımı zaman zaman abartıyordum da. Marslıların bana karşı iyi yürekliliklerini ve özenli davranışlarını yarı aşağılayıcı bir hoşgörünün dışavurumu, dikkatli ölçülülüklerini ise ilkel bir yaratığa karşı duydukları gizli bir tiksinti olarak görmeye başlamıştım. Algılama ve değerlendirme doğruluğum bu yönde bozuluyordu.

Başka her bakımdan zihnim açıktı ve artık Netti'nin gidişiyle ilgili boşlukları doldurmak üzerinde özellikle çok çalışıyordu. Netti'nin bu araştırma gezisine katılması için henüz benim bilmediğim, önüme konulmuş olanlardan daha kuvvetli ve daha önemli gerekçeler bulunduğundan eskisinden daha fazla emindim. Netti'nin aşkıyla ve iki dünyanın birbirine yakınlaştırılması işinde benim yapacağım göreve verdiği çok büyük önemle ilgili bu yeni kanıt, olağanüstü nedenler olmasa Netti'nin, beni burada hangi tehlikelerin beklediğini benden çok daha iyi bildiği halde, yabancısı olduğum bu hayat okyanusunun derinlikleri, sığlıkları ve sualtı kayaları arasında beni uzun süreliğine bırakıp gitmeyeceğini de gösteriyordu. Bilmediğim bir şey vardı, ama bu bilmediğim şeyin benimle ciddi bir ilişkisi olduğundan emindim ve bunu her ne pahasına olursa olsun ortaya çıkartmam gerekiyordu.

Sistemli araştırma yoluyla gerçeğe ulaşmaya karar verdim. Netti'nin arada bir rastlantıyla ve elinde olmaksızın yaptığı imaları, benim yanımda koloni araştırma gezilerinden söz açıldığında onun yüzünde çok önceleri yakaladığım huzursuz ifadeyi

anımsayarak Netti'nin bu ayrılığa, bunu bana söylediğinde değil, çok daha önce, beraberliğimizin ilk günlerinde karar verdiği sonucuna vardım. Demek ki nedenleri de bu tarihlerde aramak gerekiyordu. Ama nerede arayacaktım?

Bu nedenler, Netti'nin özel işleriyle de, bu araştırma gezisinin ortaya çıkış nedeniyle, niteliğiyle, önemiyle de ilgili olabilirdi. Netti'nin mektubundan sonra birincisi, çok küçük bir olasılık olarak görünüyordu. Şu halde araştırmalarımı öncelikle ikinci yöne çevirmem ve araştırma gezisinin ortaya çıkış hikâyesine tam bir açıklık kazandırmakla işe başlamam gerekiyordu.

Araştırma gezisine "Koloni Grubu" denen bir grup tarafından karar verildiği kesindi. Merkez istatistik bölümünün ve eteronefleri yapan ve genellikle bu yolculuklar için gerekli ödeneği sağlayan fabrikaların temsilcileriyle birlikte gezegenler arası yolculukların düzenlenmesine aktif biçimde katılan görevlilerden oluşan meclise "Koloni Grubu" adı veriliyordu. Bu "Koloni Grubu"nun son kongresinin tam da benim hastalığım sırasında yapıldığını biliyordum. Menni ve Netti bu kongreye katılmışlardı. O sıralarda artık iyileştiğim ve Netti yanımda olmayınca canım sıkıldığı için ben de bu kongreye katılmak istemiştim ama Netti, sağlığım açısından bunun tehlikeli olacağını söylemişti. "Tehlike" benim bilmemem gereken bir şeyden mi kaynaklanıyordu yoksa? Kongre tutanaklarına ulaşmak ve bu konuyla ilgili her şeyi okumak gerektiği anlaşılıyordu.

Ancak burada zorluklar ortaya çıktı. Koloni kütüphanesinde bana sadece kongre kararlarını vermişlerdi. Kararlarda Venüs'teki dev fabrikanın kuruluş çalışmaları neredeyse en küçük ayrıntısına kadar mükemmel bir şekilde anlatılmıştı ama şu anda özel olarak ilgimi çeken hiçbir şey yoktu. Bu durum, beni hiçbir şekilde bu soruyu sormaktan vazgeçirmedi. Kararlar, herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin ve karar alınmadan önceki tartışmalarla ilgili hiçbir bilgi olmaksızın tek tek yazılmıştı.

Kütüphane görevlisine bana toplantı tutanaklarının gerekli olduğunu söylediğimde, tutanak falan yayınlanmadığını ve teknik konulardaki toplantılarda her zaman olduğu gibi, genellikle bu türden tutanak tutulmadığını açıkladı.

İlk bakışta doğru gibi görünüyordu. Gerçekten de Marslılar, bu teknik toplantılarda ileri sürülen her türlü akıllıca ve yararlı düşüncenin ya alınan karara yansıdığını gördükleri için ya da bu düşüncenin sahibi tarafından önemli bulunması halinde ayrı bir makale, broşür, kitap olarak bizzat yazarı tarafından açıklanmasını kısa bir konuşmadan çok daha iyi, çok daha açıklayıcı buldukları için daha ziyade toplantı kararlarını yayınlıyorlardı. Marslılar, gereksiz yere yazılı belge çoğaltmayı genel olarak sevmiyorlardı ve onlarda bizde olduğu gibi ciltler dolusu "komisyon çalışmasına" rastlamak mümkün değildi: Her şey olabilecek en küçük hacim içine sıkıştırılıyordu. Fakat bu olayda kütüphane görevlisine inanmamıştım. Kongrede son derece büyük ve önemli kararlara varılmıştı. Bu kararların tartışılmasında herhangi bir teknik konudaki tartışmalara gösterilen yaklaşım gösterilmiş olamazdı.

Ancak inanmadığımı belli etmemeye çalıştım ve her türlü kuşkuyu üzerimden uzaklaştırmak için hiç ses çıkarmadan elime verdikleri şeyleri incelemeye koyuldum, aslında bu arada bundan sonra ne yapacağımı planlıyordum.

Bana gerekli olan şeyi kütüphaneden alamayacağım anlaşılmıştı: Ya gerçekten tutanak yoktu ya da sorduğum soru üzerine uyanan kütüphane görevlisi, tutanakları benden bilerek saklıyordu. Başka bir şey kalıyordu geriye: Kütüphanenin fonografi bölümü.

Basılmış olmasa bile tutanaklar orada bulunabilirdi. Marslılar için fonograf genellikle stenografinin yerini tutuyor ve çeşitli toplantıların çok sayıdaki yayınlanmamış fonogramını arşivlerinde saklıyorlardı. Kütüphane görevlisinin işine iyice daldığı

bir anı yakaladım ve ona fark ettirmeden fonografi bölümüne geçtim. Oradaki görevli arkadaşa büyük fonogram katalogunu sordum. Katalogu bana verdi.

Beni ilgilendiren kongrenin fonogram numarasını katalogdan çabucak buldum ve bunları vermesi için görevliyi rahatsız etmek istemiyor görüntüsü yaratarak kendim aramaya başladım. Kolaylıkla da buldum.

Fonogramların sayısı, kongre oturumları kadardı, yani on beş taneydi. Marslıların her zaman yaptıkları gibi, her birine yazıyla bir başlık verilmişti. Hemen fonogramları gözden geçirdim.

İlk beş oturum, tümüyle bir önceki kongreden sonra düzenlenen araştırma gezileriyle ve teknik açıdan geliştirilmiş yeni eteroneflerle ilgili konuşmalara ayrılmış görünüyordu.

Altıncı fonogramın başlığında şöyle diyordu:

"Merkezî İstatistiğin kitlesel kolonizasyona geçiş önerisi. Gezegen seçimi: Dünya ve Venüs. Sterni, Netti, Menni ve diğerlerinin konuşmaları ve önerileri. Venüs lehine ön karar."

Aradığım şeyin tam da bu olduğunu hissettim. Fonogramı cihaza koydum. İşittiklerim yüreğime ebediyen saplanıp kaldı. Bakın neler vardı:

"Kongre başkanı Menni altıncı oturumu açtı. Merkezî İstatistik temsilcisi ilk sözü aldı.

Şimdiki nüfus artışıyla ve halkın gereksinmelerinin de fazlalaşmasıyla birlikte Marslıların tüm gezegeni kullanmakla yetinmeleri halinde otuz yıl sonra gıda maddelerinde kıtlık baş göstereceğini sağlam rakamlar vererek kanıtladı. İnorganik maddeden teknik bakımdan kolay bir yolla protein sentezi bulunabilirse bu kıtlığa engel olmak mümkündür, ancak otuz yıl içinde bu buluşun yapılabileceği hiçbir şekilde garanti edilemez. Bu yüzden Koloni Grubu'nun diğer gezegenlere basit bilimsel araştırma gezilerini bırakıp Marslıların bu gezegenlere kitlesel

göçünü örgütleme işine geçmesi özel bir önem taşımaktadır. Marslıların gidebilecekleri, çok büyük doğal kaynaklara sahip iki gezegen vardır. Başlangıç için bunlardan hangisinin koloni merkezi yapılacağına hemen karar vermek ve daha sonra da planı uygulamaya başlamak gerekir.

Menni, Merkezî İstatistiğin önerilerine ya da bu önerilerin gerekçelerine esas olarak itirazı olan var mı diye sordu. İtiraz eden çıkmadı.

O zaman Menni, kitlesel kolonizasyon işinde önce hangi gezegeni seçmek gerektiği konusunu görüşmeye açtı.

Sterni söz aldı.

7. STERNİ

"Merkezî İstatistik temsilcisinin önümüze koyduğu ilk sorun, kolonizasyon için gezegen seçimi sorunu, benim görüşüme göre, çok uzun zaman önce, bizzat gerçekler tarafından çözümlenmiş bir sorun olduğundan karar verilmesi gereken bir sorun değil," diye söze başlıyor Sterni her zamanki matematik problemi çözer gibi ses tonuyla. "Seçecek bir şey yok. Erişebileceğimiz iki gezegenden şu anda sadece biri genel anlamda topluca göç etmeye uygun. Bu da Dünya'dır. Venüs'le ilgili olarak kuşkusuz hepinizin de bildiği çok sayıda yayın var. Venüs'ten toplanan tüm bilgilerden tek bir sonuç çıkabilir: Şu anda Venüs'e yerleşmemiz mümkün değil. Gezegenin yakıcı güneşi göçmenlerimizi yorgun düşürüp halsiz bırakır, korkunç boranları ve fırtınaları binalarımızı yıkar, uçaklarımız boşlukta dağılır ve dev dağlara çarparak parçalanır. Büyük kurbanlar vermek pahasına da olsa Venüs'ün canavarlarıyla henüz baş edemeyiz; ayrıca Venüs'ün çok zengin çeşitliliğe sahip bakteri dünyasını neredeyse hiç tanımıyoruz. Bu dünya bizim için kim bilir ne kadar çok yeni hastalık gizliyor içinde. Gezegenin volkanik güçleri henüz daha huzursuz bir kaynama halinde bulunuyor; bu volkanlar bize kim bilir ne

kadar çok beklenmedik deprem, lav püskürmeleri, okyanus taşkınları getirecektir. Akıllı yaratıklar, olanaksız işlere girişmemelidir. Venüs'e yerleşme denemesi bize sayısız, ama aynı zamanda da yararsız kurbanlara, bilim ve ortak refah kurbanlarına değil, çılgınlık ve hayal kurbanlarına mal olur. Bence bu çok açık bir konudur ve artık Venüs'e yapılan son araştırma gezisiyle ilgili tek bir rapor, hiç kimsede herhangi bir kuşku bırakmamıştır.

Dolayısıyla toplu göçten söz edildiğinde yalnızca Dünya'ya göçün söz konusu olacağı kesindir. Dünya'da doğadan kaynaklanan engeller önemsizdir, Dünya'nın zenginlikleri saymakla bitmez. Bu zenginlikler, bizim gezegenimizdekinden sekiz kat fazladır. Dünya'da yüksek olmasa bile halen var olan kültürle kolonizasyon meselesinin alt yapısı da iyi hazırlanmış durumdadır. Bütün bunlar elbette ki Merkezî İstatistik tarafından da biliniyor. Eğer Merkezî İstatistik bir seçim yapmamızı öneriyorsa ve biz de bu konuyu tartışmayı gerekli görüyorsak bunun bir tek nedeni vardır, Dünya'nın karşımıza çıkarttığı çok ciddi bir engel. Bu engel, Dünya'da yaşayan insanlardır.

Dünya insanları, Dünya'ya sahip çıkarlar ve ondan kendi istekleriyle asla vazgeçmezler, Dünya yüzeyinin birazcık önemli bir parçasını bile vermezler. Bu durum, onların sahip olduğu kültürün niteliğinden kaynaklanıyor. Bu kültürün temeli, örgütlü halk tarafından korunan mülkiyettir. Dünya'daki en uygar uluslar bile aslında ellerindeki doğal kaynakların ancak çok küçük bir kısmını kullandıkları halde yeni topraklar ele geçirme istekleri hiçbir zaman azalmaz. Daha az kültürlü ulusların topraklarının ve mallarının sistematik biçimde yağmalanması, Dünya'da sömürge politikası adını taşır ve devlet hayatının en önemli görevlerinden biri olarak ele alınır. Topraklarının bir kısmını bize vermeleri, bunun karşılığında onlara geri kalan topraklarını çok daha iyi kullanma konusunda bilgi verme ve yardım etme yolunda yapacağımız doğal ve akla uygun bir öneri

karşısında nasıl davranacaklarını tasavvur edebilirsiniz... Onlar için kolonizasyon, sadece bir kaba kuvvet ve şiddet konusudur; ve istesek de istemesek de bizi kendilerine karşı bu görüş açısını kabul etmek zorunda bırakırlar.

Şayet onlara gücümüzün üstünlüğünü sadece bir kerelik göstermek söz konusu olursa bu, nispeten kolay bir iş olur ve en fazla onların alışkın oldukları anlamsız ve yararsız savaşların herhangi birinde verdikleri kadar kurban vermelerini gerektirir. İnsanları öldürmek için eğitilmiş, ordu denilen, ellerindeki büyük asker sürüleri, bu türden gerekli şiddeti uygulamak için en uygun malzemedir. Eteroneflerimizden herhangi biri radyumun hızlandırılmış ayrışması sırasında ortaya çıkan öldürücü ışın akımı yardımıyla birkaç dakika içinde bu ordulardan birikisini yok edebilir ve bu da onların kültürü açısından bile zarardan çok yarar getirebilir. Ancak ne yazık ki mesele bu kadar basit değil. Asıl sorunlar bu noktadan sonra başlar.

Dünya'daki uluslar arasında yaşanan ezeli mücadele sonucunda adına yurtseverlik denen psikolojik bir özellik ortaya çıkmıştır. Tam olarak tanımlanamayan, ancak güçlü ve derin olan bu duygu, aynı zamanda tüm yabancı halklara ve ırklara karşı öfkeli bir güvensizliği, içinde bulunduğu ortak yaşam koşullarına karşı, özellikle de Dünya uluslarının bir kaplumbağanın kabuğu gibi benimsedikleri topraklarına karşı doğuştan gelme bir alışkanlığı, bir tür kolektif kendini beğenmişlik ve genellikle öldürme, zor kullanma, istila açlığını da içinde barındırmaktadır. Savaşta yenildikten sonra, özellikle de galip gelen tarafın yenilenin bir kısım toprağını aldığı durumlarda bu yurtseverlik aşırı derecede artmakta ve şiddetlenmektedir; o zaman yenilenlerin yurtseverliği, galip gelenlere karşı kalıcı ve acımasız bir nefrete dönüşmekte ve öç alma duygusu, tüm ulusun, sadece onun en zayıf, ancak en iyi üyeleri olan emekçi kitlelerinin de yaşam ideali olmaktadır.

Ve eğer Dünya yüzeyinin bir kısmını kuvvet kullanarak ele geçirmiş olursak, bunun Dünya'daki bütün insanları, ortak, küresel bir yurtseverlik, amansız bir ırkçı nefret ve göçmenlerimize karşı öfke duygusu içinde birleştireceğinden kuşku yoktur; en kalleşçe yöntemler dahil ne yolla olursa olsun yabancıların yok edilmesi, insanların gözünde ölümsüz bir şan kazandıran kutsal ve soylu bir kahramanlık olacaktır. Göçmenlerimizin yaşamı, son derece katlanılmaz hale gelecektir. Siz de biliyorsunuz ki, hayatın yıkılması, bizim kültürümüz için bile çok kolay bir iştir; açık muharebede biz, Dünya insanlarından kat be kat güçlüyüz, ama beklenmedik saldırılarda onlar bizi, tıpkı her zaman birbirlerine karşı yaptıkları gibi öldürebilirler. Adam öldürme sanatının, kendine özgü kültürlerinin diğer tüm yönlerinden kat be kat fazla gelişmiş olduğunu da ayrıca belirtmek gerekir.

Onlarla birlikte ve onların arasında yaşamak elbette olanaksızdır; bu, onların sonu gelmez komploları ve şiddet demektir, kaçınılmaz bir tehlikenin sürekli olarak bilinmesi ve yoldaşlarımız için sayısız kurban demektir. İşgal ettiğimiz bütün bölgelerden bir anda onlarca milyon, belki de yüzlerce milyon insanı uzaklaştırmak gerekebilir. İnsanların karşılıklı yardımlaşmayı tanımadıkları bir toplumsal düzenin, hizmetleri ve yardımları parayla koşullandıran sosyal ilişkilerin, son olarak da verimliliğin yeterince hızlı bir şekilde artırılmasına ve emek ürünlerinin yeniden paylaşımına izin vermeyen hantal ve esneklikten yoksun üretim yöntemlerinin var olduğu bir ortamda, bizim tarafımızdan yerlerinden edilen milyonlarca insan büyük çoğunlukla açlıktan ölüme mahkûm olacaktır. Hayatta kalan azınlık ise Dünya'nın geri kalan insan topluluğu içinde bize karşı acımasız, fanatik kadroları oluşturacaktır.

Daha sonra da mücadeleyi sürdürmek gerekecektir. Dünya'da bize ait bölgenin tümü, sürekli olarak korunan askeri bir kamp haline dönüşecektir. Başka yerleri de işgal edeceğimiz korkusu

ve çok büyük ırkçı nefret, Dünya uluslarının bütün kuvvetlerini bize karşı savaş için hazırlanmaya ve örgütlenmeye yöneltecektir. Şu anda bile ellerindeki silahlar, iş aletlerinden çok daha gelişmiş durumdayken o zaman öldürme tekniğindeki ilerlemeleri kat be kat hızlı olacaktır. Aynı zamanda açık bir savaş için de fırsat kollayacaklardır ve eğer bu fırsatı ellerine geçirirlerse, savaş bizim zaferimizle bitse bile hiç kuşkusuz bize yeri doldurulması olanaksız büyük kayıplar verdireceklerdir. Ayrıca en önemli silahımızın yapımını herhangi bir biçimde öğrenmeleri de olanaksız değildir. Radyoaktif maddeyi artık onlar da biliyorlar, bu maddenin hızlandırılmış ayrıştırma yöntemini ise ya bizdeki usulle ya da onların bilim adamları da kendilerine göre bir yol izleyerek bulabilirler. Ama siz de biliyorsunuz ki, bu silahı kullanan, saldırıya geçeceği konusunda düşmanı birkaç dakika önce uyaran kişi, düşmanı mutlak surette öldürecektir; ve bu durumda en yüksek düzeydeki bir yaşamı yok etmek en ilkelini yok etmek kadar kolay olacaktır.

Yoldaşlarımız bu tehlikeler ve bu sonsuz bekleyiş içinde yaşamlarını nasıl sürdürebilirler? Sadece hayatın bütün sevinçleri zehir olmakla kalmayacak, hayatın kendisi de kısa süre içinde yolundan çıkacak ve alçalacaktır. Hayata yavaş yavaş kuşkuculuk, kin, bencilce bir kendini koruma hırsı ve buna kopmaz bağlarla bağlı olan acımasızlık girecektir. Bu koloni, yenilmiş ve kesinlikle birbirine düşman uluslar arasında bir asker cumhuriyetine dönüşerek bizim kolonimiz olmaktan çıkacaktır. Yeni kurbanlara neden olacak yeni saldırılar sadece bizim değer verdiğimiz insan tipini bozan intikam ve öfke duygularını yaratmakla kalmayacak, aynı zamanda da kendini savunma durumundan amansızca saldırma durumuna geçmek zorunda bırakacaktır. Uzun kararsızlıklardan ve gücünü boş yere, hem de büyük acılara neden olacak şekilde harcadıktan sonra iş kaçınılmaz olarak gelip, sorunun bizim gibi bilinçli ve olay-

ların seyrini önceden gören yaratıkların en başından itibaren kabul etmeleri gereken şekilde ortaya konmasına dayanacaktır: Dünya'nın kolonizasyonu, Dünya'daki insanlığın tamamen yok edilmesini gerektirir."

(Yüzlerce dinleyici arasında Netti'nin öfkeli haykırmasının duyulduğu korku dolu homurtular dolaşıyor.) Ortalık sessizleştiğinde Sterni sakin sakin konuşmaya devam ediyor:

"Gereksinimi anlamak ve ne kadar sert olursa olsun bu gereksinimin gözlerinin içine kararlılıkla bakmak gerekir. İki şeyden birini yapacağız: Ya hayatımızın gelişmesinde bir duraklama olacak ya da Dünya'daki bizim için yabancı yaşamı yok edeceğiz. Önümüzde üçüncü bir yol yok. (Netti'nin sesi: 'Doğru değil!') Netti'nin, benim sözlerimi protesto ederken ne kastettiğini biliyorum ve onun önereceği seçeneği de tahmin ediyorum."

"Bu seçenek, Dünya'daki insanları acilen sosyalist eğitimden geçirme denemesi, daha yakın bir zaman önce yapmak istediğimiz ve şimdi benim görüşüme göre, kesinlikle vazgeçmek zorunda olduğumuz bir plandır. Bu düşüncenin asla gerçekleştirilemeyecek bir şey olduğunu anlamak için Dünya insanlarını artık yeterince tanımış durumdayız.

Dünya'daki ileri halkların kültür düzeyi, hemen hemen atalarımızın Büyük Kanallar'ın açıldığı dönemdeki düzeyine denk düşüyor. O dönemde de kapitalizm egemendir ve sosyalizm uğruna savaşan bir proletarya vardır. Buna göre, örgütlü baskı sistemini ortadan kaldıracak, insan yaşamının özgürce ve hızla gelişmesi olanağını yaratacak devrimin artık uzak olmadığını düşünebiliriz. Ancak Dünya kapitalizminin, meselenin tümünü güçlü bir şekilde değiştiren önemli özellikleri vardır.

Dünya bir yandan politik ve ulusal bakımdan öyle korkunç bir şekilde bölünmüştür ki, sosyalizm mücadelesi, geniş ve tek bir toplumda tek bir süreç olarak değil, devlet örgütü, dil, zaman

zaman da ırk bakımından birbirinden ayrılmış farklı toplumlarda bir dizi bağımsız ve özgün süreçler halinde yürütülmektedir. Öte yandan Dünya'daki sosyal mücadele biçimleri, bizdekinden çok daha kaba ve mekaniktir. Sürekli ordularda ve silahlı isyanlarda simgesini bulan zorbalık, bu sosyal mücadele biçimlerinde kat kat büyük bir rol oynamaktadır.

Bütün bunlardan anlaşılan, sosyal devrim konusunun çok belirsiz bir şey olduğudur: Tek tip bir sosyal devrim değil, çeşitli ülkelerde, çeşitli zamanlarda, hatta aynı karakterde olmayan, en önemlisi de sonucu kuşkulu ve değişebilecek çok sayıda sosyal devrimin beklenmesidir. Egemen sınıflar, başkaldıran proletaryayı, orduya ve yüksek askeri tekniğe dayanarak öyle yok edici bir yenilgiye uğratabilirler ki, bu yenilgi bazı büyük devletlerde sosyalizm mücadelesini onlarca yıl geriye atar; Dünya tarihinde benzer örnekler vardır. Sosyalizmin galip geleceği bazı öncü ülkeler daha sonra kendilerine düşman kapitalist bir dünyanın, hatta kapitalizm öncesi bir dünyanın ortasında birer ada gibi kalacaklardır. Sosyalist olmayan ülkelerin en yüksek sınıfları, kendi egemenlikleri uğrunda savaşırken tüm çabalarını bu adaları yıkmaya harcayacaklar, buralara sürekli olarak silahlı saldırılar düzenleyecekler ve sosyalist uluslar arasında, küçük ve büyük eski mülk sahiplerinden her hükümetin emrine hazır yeterli sayıda bağlaşık bulacaklardır. Bu çatışmaların sonucunu kestirmek zordur. Ancak sosyalizmin tutunduğu ve galip geleceği yerlerde bile karakteri, şiddetin ve askeri kliğin gerekli olduğu uzun kuşatma yılları boyunca kaçınılmaz bir sonuçla, yani barbarca bir yurtseverlikle derinlemesine bozulacaktır. Bu, bizimkinden uzak bir sosyalizm olacaktır.

Bizim müdahale görevimiz, önceki planlarımıza göre, sosyalizmin zaferini hızlandırmak ve buna yardım etmek olmalıdır. Bunu hangi yöntemle yapabiliriz? Birincisi, Dünya insanlarına

bizim tekniğimizi, bilimimizi, doğa güçleri üzerinde egemenlik kurma yeteneğimizi öğretebiliriz ve böylelikle onların kültürünü bir anda öyle bir düzeye yükseltiriz ki, diğer ekonomik ve politik hayat biçimleri kültürle son derece kesin bir çelişkiye düşer, işe yaramaz hale gelir. İkincisi, devrimci mücadelesinde sosyalist proletaryayı doğrudan doğruya destekleyebiliriz ve proletaryanın, iki sınıfın birbirine karşıtlığını yıkması işinde ona yardım edebiliriz. Başka yöntem yoktur. Ancak bu iki yöntem amacına ulaşır mı? Şu anda yeterince biliyoruz ki, bu sorunun yanıtı kesinlikle "hayır"dır.

Dünya insanlarına teknik bilgilerimizi ve yöntemlerimizi öğretmek neye yol açar?

Bunları ilk olarak bütün ülkelerin 'egemen sınıfları' ele geçirip güçlerine güç katarlar. Tüm maddi emek araçlarının onların elinde bulunması ve tüm bilim adamlarıyla mühendislerin yüzde doksan dokuzunun onlara hizmet etmesi, dolayısıyla yeni tekniği kullanma olanağının tamamen onlara ait olması yüzünden bu kaçınılmaz bir şeydir. Onlar da bu olanağı, tam da kendileri için kazançlı olacak ve kitleler üzerindeki egemenliklerini artıracak kadar kullanacaklardır. Dahası, bu arada ellerine geçmiş olan yeni ve güçlü yok etme ve yıkım araçları, sosyalist proletaryanın ezilmesi için hemen devreye sokulmaya çalışılacaktır. Proletaryayı kat be kat daha fazla kovuşturacaklar ve en kısa bir zamanda proletaryaya karşı açık bir savaş ilan etmek ve bu savaşta onun bilinçli ve en iyi kuvvetlerini ezmek, ideolojik olarak başsız bırakmak, proletaryanın başarılı olamadığı sürede de yeni ve daha iyi askeri baskı yöntemlerine sahip olmak için geniş bir provokasyon çalışması örgütleyeceklerdir. Böylece bizim müdahalemiz, gericiler için yukarı doğru bir itiş olacak ve aynı zamanda da ellerine görülmemiş güçte bir silah verecektir. Sonuçta bizim müdahalemiz, sosyalizm mücadelesini onlarca yıl yavaşlatacaktır.

Düşmanlarına karşı mücadelesinde sosyalist proletaryaya yardım denemelerimizle elimize ne geçmiş oluyor sonuçta?

Henüz kesin olmasa da diyelim ki, sosyalist proletarya bizimle birlik olmayı kabul etti. O zaman ilk zaferler kolayca kazanılacaktır. Ya sonra? Toplumun diğer bütün sınıfları arasında, bize ve Dünya sosyalistlerine yönelik en sertinden, en kudurmuşundan bir yurtseverlik kaçınılmaz olarak gelişecektir... Dünya'nın hemen hemen bütün ülkelerinde, hatta en ileri ülkelerinde bile proletarya henüz azınlık olarak görünüyor; çoğunluğu, henüz parçalanmamış olan küçük mülk sahipleri sınıfının artıkları, en cahil ve en karanlık kitleler oluşturuyor. Bu takdirde bu yığınları proletaryaya karşı en aşırı şekilde ayaklandırmak, büyük mülk sahipleri ve onların en yakın uşakları olan bürokratlar ve bilim adamları için çok kolay bir iş olacaktır; çünkü bu yığınlar, yapısı bakımından tutucu, hatta kısmen gericidirler, her türlü hızlı ilerlemeye karşı aşırı ve marazi bir tepki gösterirler. Müthiş öfkeli, amansız düşmanlarla –ki onlara gelişim bakımından daha geride olan geniş proleter katmanlar da katılacaklardır– her yandan kuşatılmış olan öncü proletarya, yenilmiş Dünya ulusları arasında göçmenlerimizin düşeceği katlanılmaz duruma düşecektir. Sayısız haince saldırı ve kıyım olacak, asıl önemlisi, proletarya, toplumu dönüştürme işini yönetmek açısından toplum içindeki en elverişsiz durumda olacaktır. Ve bizim müdahalemiz, yine de sosyal devrimi yaklaştırmayacak, tam tersine geciktirecektir.

Devrimin zamanı böylece belirsiz olarak kalacak ve devrimi hızlandırmak bize bağlı olmayacaktır. Her türlü durumda devrimi olabileceğinden çok daha uzun süre beklememiz gerekebilir. 30 yıl sonra nüfusumuz 15-20 milyonluk bir artış gösterecek, daha sonra ise her yıl 20-25 milyon daha artacaktır. Bu zaman gelmeden önce çok büyük bir koloni kurmak gerekir; aksi takdirde bu işi bir anda gerekli boyutlarda gerçekleştirmek için gücümüz de olanaklarımız da yetmez.

Ayrıca beklediğimizden hızlı oluşmuş olsalar bile Dünya sosyalist toplumlarıyla barış içinde uzlaşabileceğimiz de son derece kuşkuludur. Daha önce de söylediğim gibi, bu, pek çok bakımdan bizim sosyalizmimiz olmayacaktır.

Ulusal parçalanmayla, karşılıklı anlayışsızlıkla, kaba ve kanlı bir mücadeleyle geçen yüzyılların iz bırakmamasına olanak yoktur. Bu yüzyıllar, özgürlüğüne kavuşan Dünya insanlığının psikolojisi üzerinde uzun süreliğine derin izler bırakacaktır; ayrıca bizler, Dünya sosyalistlerinin kurdukları yeni toplumlara ne kadar barbarlık ve darlık getireceklerini de bilmiyoruz.

Dünya psikolojisinin en iyi temsilcilerinin bile bizim psikolojimizden ne kadar uzak olduğuna karar verme olanağı veren bir deneyimle de yüz yüze bulunuyoruz. Son araştırma gezisinden dönerken Dünyalı bir sosyalisti, manevi gücü ve fiziksel sağlığıyla kendi çevresinde seçkin bir insanı yanımızda getirdik. Ne oldu? Tüm yaşantımızın onun için çok yabancı bir yaşam olduğunun, onun organizmasıyla ne kadar çeliştiğinin ortaya çıkması için çok kısa bir süre yetti ve ciddi bir ruh hastalığına yakalandı.

Menni'nin pek çok insan arasından bizzat seçtiği en iyilerden biri bile böyleyse, geri kalanlardan ne bekleyebiliriz?

Böylece hep aynı ikilem devam ediyor: Ya kendi üretmemizi durdurmak ve böylece hayatımızın tüm gelişmesini zayıflatmak ya da tüm insanlarını yok ederek Dünya'yı kolonileştirmek.

Dünya'daki bütün insanları yok etmekten söz ediyorum, çünkü sosyalist öncüler için bile ayrıcalık yapamayız. Hayır, birincisi, insanları topluca yok ederken bu öncü grubu, çok küçük bir bölümünü oluşturduğu diğer kitlelerden ayırabilecek hiçbir teknik olanak yoktur. Ve ikincisi, sosyalistleri korumayı başarabilsek bile daha sonra onlar da kendilerini feda ederek bizimle sert ve amansız bir savaşa girerler, çünkü kendilerine benzeyen ve çok sıkı yaşam bağlarıyla onlara bağlı olan yüz milyonlarca

insanın öldürülmesini asla kabul edemezler. İki dünya arasında çıkabilecek çatışmalarda hiçbir uzlaşma olamaz.

Bir seçim yapmak zorundayız. Ve ben tek bir seçim yapabileceğimizi söylüyorum.

İlkel bir yaşam uğruna çok yüksek bir yaşam feda edilemez. Dünya insanları arasında gerçekten insanca bir yaşam tarzını bilinçli olarak isteyen birkaç milyon insan bile çıkmaz. Daha cenin halindeki bu insanlar uğruna kendi dünyamızın on milyonlarca, belki de yüz milyonlarca varlığının, yani sözcüğün çok daha doğru anlamında 'insanın' doğması ve büyümesi olanağından vazgeçemeyiz. Ayrıca bu yok etme işini onların birbirlerine karşı her zaman yaptıklarından çok daha az acı verecek şekilde yapabileceğimiz için bizim eylemlerimizde gaddarlık da söz konusu olmayacaktır.

Dünyadaki yaşam tek ve eşsizdir. Eğer Dünya'da henüz çok uzak olan yarı barbar bir sosyalizm yerine bizim sosyalizmimiz, sürekli olarak ve sınırsız şekilde gelişen, kat be kat uyumlu bir yaşam yerleşecek olursa bu, Dünya için bir kayıp değil, kazanç olacaktır."

(Sterni'nin konuşmasından sonra ilk başta derin bir sessizlik oluyor. Bu sessizliği, karşıt görüştekilere düşüncelerini ifade etmelerini öneren Menni bozuyor. Sözü Netti alıyor.)

8. NETTİ

"Sterni, 'Dünya'daki yaşam tek ve eşsizdir,' dedi. Ve bize ne önerdi?

Bu son derece kendine özgü yaşam tipini, bir daha asla yeniden canlandıramayacağımız, yerine başka bir şey koyamayacağımız yaşam tipini ebediyen ortadan kaldırmayı önerdi. Güzel bir gezegen yüz milyonlarca yıl yaşadı, kendi özel yaşamını, diğerleri gibi olmayan yaşamını sürdürdü. Bu gezegenin güçlü doğal âfetlerinden bilinç ortaya çıktı; bu bilinç, sert ve zor bir mü-

cadelede en alt basamaklardan en üstlere tırmanarak sonunda bizimkine yakın ve akraba insan formlarını kazandı. Ancak bu formlar bizimkiler gibi değil: Onlara başka bir doğanın, başka bir mücadelenin tarihi yansımış ve yoğunlaşmıştır; bu formların altında başka bir içgüdü gizlidir, bu formlarda başka çelişkiler, başka gelişme olanakları vardır. İki büyük hayat çizgisinin ilk kez birleştirilebileceği bir dönem gelmiştir. Bu birleşmeden ne çok yenilik, ne büyük bir uyum çıkacaktır! Ve bize 'Dünya'daki yaşam eşsizdir, bu yüzden onu birleştirmek değil, yok etmemiz gerekir,' diyorlar.

Sterni, Dünya'daki insanların, Dünya tarihinin, törelerinin, psikolojisinin bizimkilere hiç benzemediğini söylediğinde kendi ileri sürdüğü düşünceyi benim yapabileceğimden çok daha iyi çürütmüş oldu. Eğer gelişme düzeyi dışında her bakımdan bize çok benzer olsalardı, eğer bizim kapitalizm dönemimizde atalarımızın bulunduğu durumda olsalardı, o zaman Sterni'nin en üst basamak uğruna en alt basamağı, kuvvetliler uğruna zayıfları feda etme düşüncesini kabul etmek mümkün olurdu. Fakat Dünya insanları öyle değil, onlar sadece kültür bakımından bizden daha aşağıda ve daha zayıf değiller, bizden farklılar ve bu yüzden onları ortadan kaldırdığımızda Dünya'nın gelişmesinde onların yerini dolduramayız, yalnızca hayat biçimi alanında yarattığımız boşluğu doldururuz.

Dünya kültürünün bizimkiyle arasındaki gerçek fark, bu kültürün barbarlığından, acımasızlığından ileri gelmiyor. Barbarlık ve zalimlik, gelişme süreci içinde Dünya'daki yaşamın belirgin özelliği olan genel bir savurganlığın geçici belirtileridir sadece. Oradaki var olma mücadelesi daha enerjik ve daha gerilimlidir, doğa sürekli olarak çok daha fazla form yaratmakta, ancak bu formlar arttıkça gelişmenin kurbanı olmaktadır. Başka türlü de olamaz, çünkü Dünya yaşam kaynağı olan Güneş'ten bizim gezegenimize göre sekiz kat daha fazla ışık enerjisi al-

maktadır. Bu yüzden Dünya'da o kadar çok yaşam oraya buraya serpilmiş, bu yüzden Dünya'daki yaşam formlarının çeşitliliği içinde bu kadar çok çatışma ortaya çıkmaktadır, bu çatışmaların çözüm yolu böylesine çok can yakan bir yoldur ve yıkımlarla doludur. Bitkilerin ve hayvanların dünyasında milyonlarca tür acımasızca savaşmakta, hayatlarıyla ve ölümleriyle yeni, daha mükemmel, daha uyumlu, daha bireşimli tiplerin yapımına katılarak hızla birbirlerinin yerini almaktadır. İnsanın dünyasında da böyle olmuştur.

Dünya insanlarının tarihiyle karşılaştıracak olursak bizim tarihimiz, şaşılacak kadar basit, karmaşıklıktan uzak ve bir şema kadar düzdür. Sosyalizm elementlerinin birikimi yavaş yavaş ve aralıksız olarak gerçekleşmiş, yani küçük mülk sahipleri yok olmuş, proletarya basamak basamak yükselmiştir; bütün bunlar hiçbir duraklama ve sarsıntı olmadan, tutarlı siyasi bir bütün halinde birleşmiş olan tüm gezegen boyutunda gerçekleşmiştir. Mücadele sürüyordu, ama insanlar bir şekilde birbirlerini anlıyorlardı; proletarya çok uzaklara bakmıyordu, ama burjuvazi de gösterdiği tepkide ve gericilikte hayalci değildi; farklı dönemler ve toplumsal formasyonlar, Dünya'daki kadar birbirine karışmamıştır. Dünya'da ileri kapitalist bir ülkede, zaman zaman feodal yapıda bir gericilik görülebilir ve kültür bakımından uzun bir tarihsel dönem boyunca geri kalmış kalabalık bir köylü toplumu genellikle yüksek sınıflar için proletaryayı bastırma aracı olarak hizmet edebilir. Biz, bütün sosyal gelişme güçlerini özgürleştiren ve birleştiren toplumsal düzene birkaç kuşak önce düz ve pürüzsüz bir yoldan ulaştık.

Dünyalı kardeşlerimin yürüdükleri yol ise böyle bir yol değil, dikenli, virajları ve kesintileri çok olan bir yol. Dünya'nın en kültürlü ülkelerinde yüksek sınıfların egemen oldukları düşünce ve politika örgütleri sayılan kilisenin ve devletin içinde insanlara işkence etme sanatının hangi çılgın boyutlara ulaştı-

ğını hiçbirimiz tasavvur edemeyiz. Peki sonuçta ne olmuştur? Gelişme yavaşlamış mıdır? Hayır, bunu doğrulayacak kanıtlara sahip değiliz, çünkü kapitalizmin proleter sosyalist bilincin uyanmasından önceki ilk evreleri, çeşitli oluşumların karışıklığı ve sert kavgaları arasında bizdekinden daha yavaş değil, tersine daha hızlı bir şekilde, aşama aşama ve daha sakin geçişler halinde gerçekleşmiştir. Ancak mücadelenin sertliği ve amansızlığı, savaşçılarda, bizim atalarımızın daha ölçülü ve daha az trajik mücadelesinin bilmediği bir enerji ve hırs artışını, kahramanlık ve çilekeşlik yükselmesini doğurmuştur. Kültür bakımından daha eski olan bizler, çok daha yüksek bir basamakta bulunmamıza karşın Dünya insanlarının yaşam tipinin bizimkinden aşağı değil, daha yukarı bir yaşam tipi olmasının nedeni de budur.

Dünya'daki insanlık parçalanmış haldedir, çeşitli insan ırkları ve ulusları, sahip oldukları topraklarla iyice kaynaşmışlardır. Bu ırklar ve uluslar farklı diller konuşurlar ve yaşamsal ilişkilerinde birbirlerini anlamamaları söz konusudur... Bütün bunlar doğrudur, çok büyük zorluklarla bu sınırları aşarak yolunu açan bir ortak insanlık birliğinin, Dünyalı kardeşlerimiz tarafından bizden çok daha sonra sağlanacağı da doğrudur. Bu parçalanmanın nedeni, Dünya'nın genişliği, doğasının zenginliği ve çeşitliliğidir. Yine bu parçalanma çok sayıda farklı görüşün ve evrenin kavranmasında bazı ayrıntıların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Dünya'yı ve onun insanlarını, tarihinin benzer dönemlerinde bizim dünyamızdan daha yukarı değil, daha aşağı bir düzeye oturtan bunlar mıdır?

İnsanların konuştukları diller arasındaki mekanik fark bile, kavramları, kullandıkları sözcüklerin kaba egemenliğinden kurtararak düşünme yetilerinin gelişmesine de yardımcı olmaktadır ayrıca. Dünya insanlarının felsefesini bizim kapitalist atalarımızın felsefesiyle karşılaştırınız. Dünya felsefesi

sadece daha çeşitli olmakla kalmaz, aynı zamanda daha incedir, daha karmaşık bir materyalden yola çıkmakla kalmaz, aynı zamanda en iyi okullarda olguların ve kavramların ilişkisi saptanarak bu malzemenin daha derin, daha doğru bir çözümlemesi yapılır. Kuşkusuz, her türlü felsefe, anlama zayıflığının ve dağınıklığının, bilimsel gelişme yetersizliğinin ifadesidir; bir bilimsel deneyimin boşluklarını önermelerle doldurarak tek bir hayat tablosu çizme denemesidir; bu nedenle felsefe, tıpkı bizde olduğu gibi Dünya'da da bilimin tekçiliğiyle (monizmiyle) ortadan kaldırılacaktır. Ama bakınız, ilk düşünürleri ve savaşçıları tarafından yaratılmış olan felsefenin ne kadar çok önermesi, bilimsel buluşlarımızı kaba çizgileriyle önceden haber vermektedir. Sosyalistlerin neredeyse tüm toplumsal felsefesi bu şekildedir. Felsefi yaratıcılıkta atalarımızı geride bırakan ulusların ilerde bilimsel yaratıcılıkta bizi de geçebilecekleri açıktır.

Ve Sterni bu insanları inanmış, bilinçli sosyalistlerin sayısıyla ölçmek istiyor, bu insanlar hakkında şimdi içinde bulundukları çelişkilere göre bir yargıya varmak istiyor, bu çelişkileri doğuran ve zamanı geldiğinde çözümleyecek olan güçleri hesaba katmıyor. Bu fırtınalı ama harika yaşam okyanusunu sonsuza dek kurutmak istiyor!

Ona kesin ve kararlı bir yanıt vermeli, 'Asla!' demeliyiz!

Dünya'daki insanlarla gelecekteki birliğimizin hazırlığını yapmalıyız. Onların özgür düzene geçişini büyük boyutlarda hızlandıramayız; ancak bunun için yapabileceğimiz bazı şeyleri yapmalıyız. Ve eğer Dünya'nın bizim aramızdaki ilk elçisini gereksiz hastalık acılarından korumayı başaramadıysak bu, bizi onurlandırmaz. Neyse ki yakında sağlığına kavuşacak ve hatta kendisi için yabancı olan bir yaşamla bu son derece hızlı kaynaşması onu öldürecek olsa da iki dünyanın gelecekte birliği için daha çok şeyler yapacaktır.

Kendi zorluklarımıza ve tehlikelerimize gelince, onları başka yollardan aşmak zorundayız. Yeni bilimsel çabalarımızı proteinli maddeler kimyasına yönlendirmemiz, Venüs'ün kolonizasyonuna olabildiğince hazırlanmamız gerekir. Bu işleri kalan kısa süre içinde halledemeyecek olursak üremeyi geçici olarak azaltmamız gerekir. Hangi doğum hekimi, bir kadının yaşamını kurtarmak için yeni doğmuş bir bebeğin hayatını feda etmez? Aynı zamanda eğer gerekirse, yaşantımızın henüz bizim olmayan bir bölümünü, başkasına ait olduğu sürece var olacak ve gelişecek bir yaşam için feda etmek zorundayız. Dünyaların birliği, bu fedakârlığın bedelini kat kat fazlasıyla karşılayacaktır.

Yaşam birliği en yüce amaçtır, sevgi de en yüce akıl!"

(Derin bir sessizlik. Sonra sözü Menni alıyor.)

9. MENNİ

"Yoldaşların ruhsal durumlarını dikkatle gözledim. Büyük çoğunluğun Netti'den yana olduğunu görüyorum. Buna çok sevindim, çünkü benim görüşüm de hemen hemen bu şekilde. Bana çok önemli gelen bir düşüncemi ekleyeceğim yalnızca. Başka gezegenlerin kitlesel kolonizasyonu denemesine giriştiğimiz takdirde şu anda bile teknik olanaklarımızın yetmemesi gibi ciddi bir tehlike söz konusudur.

On binlerce büyük eteronef yapabiliriz, ama onları hareket ettirecek madde olmayabilir. Gerekli itici gücü veren radyoaktif maddeye şimdiye kadar harcadığımızdan yüzlerce kat fazla harcama yapmamız gerekiyor. Bu arada bildiğimiz bütün yataklar tükeniyor ve yenileri de giderek daha az açılıyor.

Radyoaktif maddenin düzenli olarak kullanılması gereken tek alanın eteronefleri yüksek hızda çalıştırmak olmadığını da unutmamak gerekir. Biliyorsunuz, teknik kimyamızın tamamı şu anda bu maddeler üzerine kuruludur. Radyoaktif maddeleri "eksi madde" üretimine harcıyoruz, "eksi madde" olmadığı

zamansa yine aynı eteronefler ve sayısız uçağımız işe yaramaz, ağır kutular haline dönüşecektir. Aktif maddenin kullanıldığı bu alanı da gözden çıkaramayız.

Ancak daha kötüsü, kolonizasyonun yerine yapabileceğimiz tek şey olan protein sentezi, aynı nedenle, yani radyoaktif maddelerin yetersizliği nedeniyle gerçekleştirilemeyebilir. Proteinli maddelerin bileşiminin çok karmaşık olduğu göz önüne alınacak olursa, bu maddelerin teknik bakımdan kolay ve fabrika üretimi için elverişli sentezinin eski sentez yöntemleriyle yapılması düşünülemez. Bildiğiniz gibi, bu yolda birkaç yıl önce yapay protein elde etme başarısı gösterilmiştir, ancak elde edilen madde çok küçük miktardadır, ayrıca da çok büyük enerji ve zaman harcamasıyla elde edilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın ancak teorik bir önemi vardır. İnorganik maddeden seri halde protein üretmek ancak kimyasal bileşimlerde değişken elementlerin bildiğimiz sabit element üzerindeki etkisiyle elde edilen hızlı ve kesin değişiklikler yoluyla mümkündür. Bu yönde başarı elde etmek için on binlerce işçinin protein sentezi konusunu özel olarak araştırmaya geçmesi ve çok çeşitli milyonlarca deney yapması gerekir. Bunun için, daha sonra da başarı kazanılması halinde seri halde protein üretimi için yine de şu anda elimizde bulunmayan aktif maddeden çok büyük miktarlarda harcamak gerekecektir.

Şu halde hangi açıdan bakarsak bakalım, kafamızı meşgul eden bu sorunu ancak yeni radyoaktif element kaynakları bulabilirsek başarıyla çözümleyebiliriz. Peki bu kaynakları nerede arayacağız? Görünüşe göre başka gezegenlerde, yani ya Dünya'da, ya da Venüs'te; benim için kesin olan şey, ilk denemeyi Venüs'te yapmak gerektiğidir.

Dünya'da zengin radyoaktif madde yatakları olduğunu tahmin edebiliyoruz. Venüs'te ise bu konu tam olarak saptanmıştır. Dünya'daki bilim adamlarının buldukları yatakların önemsiz olması nedeniyle bu gezegendeki yatakları bilmiyoruz. Ve-

nüs'teki yataklar, araştırma gezimizin daha ilk adımlarında tarafımızdan keşfedilmiştir. Dünya'da başlıca yataklar, görünüşe bakılırsa bizdeki gibidir, yani yüzeyin çok altındadır. Venüs'teki bu yataklardan bazıları, yaydıkları radyasyon fotografik yolla hemen saptanabilecek kadar yüzeye yakın bulunuyor. Dünya'da radyum arayacak olursak, toprağı, aynı bizim gezegenimizdeki gibi kazmamız gerekir; buna onlarca yıl harcamak gerekebilir, ayrıca tahminlerde yanılma tehlikesi de vardır. Venüs'te ise keşfedilmiş olanı sadece çıkartmak kalıyor. Hiç geciktirmeden yapılabilir.

Bu yüzden kitlesel kolonizasyon sorununu ilerde nasıl çözümlersek çözümleyelim, şu anda bu çözüm olanağını garanti altına almak için benim derin inancıma göre, tek bir amaçla, sırf radyoaktif madde elde etme amacıyla hiç vakit kaybetmeden Venüs'te küçük ve geçici bir koloni kurmak gerekir.

Doğal engeller elbette çok büyük, ama şu anda bu engellerin tümünü aşmamız gerekmiyor. Bu gezegenin yalnızca küçük bir kısmını almak zorundayız. Aslında iş, önceki seferlerimizde olduğu gibi orada aylarca kalmayı değil, radyum elde etme işiyle uğraşarak yıllar geçirmemizi gerektirecek büyük bir araştırmayı kapsıyor. Kuşkusuz aynı zamanda kendimizi öldürücü iklim koşullarından, bilmediğimiz hastalıklardan ve diğer tehlikelerden koruyarak doğal koşullarla yoğun bir mücadele yapmamız da gerekecektir. Büyük kayıplar verilecek; belki de grubun ancak küçük bir kısmı geri dönebilecek. Ama bu denemeyi yapmak gerekiyor.

Çok sayıdaki veriye göre, başlangıç için en uygun yer, Kızgın Fırtınalar Adası'dır. Buranın doğasını titizlikle inceledim ve yapılacak işlerin ayrıntılı planını oluşturdum. Yoldaşlar, bu planı şimdi tartışabiliriz diyorsanız, hemen açıklamaya hazırım."

(Hiç kimse karşı çıkmıyor ve Menni, planını açıklamaya geçiyor, üstelik de bütün teknik ayrıntıları tek tek ele alıyor.

Menni konuşmasını bitirince yeni konuşmacılar çıkıyor, ama konuşmacıların hepsi de ayrıntılar üzerinde durarak Menni'nin planı hakkında konuşuyorlar yalnızca. Bazıları araştırma gezisinin başarısından emin olmadıklarını söylüyorlar, ama hepsi de denemek gerektiğini kabul ediyorlar. Sonuç olarak Menni'nin önerdiği karar kabul ediliyor.)

10. CİNAYET

İçinde bulunduğum derin şaşkınlık, düşüncelerimi yoğunlaştırma girişimlerimin sonuçsuz kalmasına neden oluyordu. Sadece doğal acının demir bir halka gibi yüreğimi sıktığını hissediyordum ve son derece sakin yüzüyle Sterni'nin dev gövdesi bir sanrı taşkınlığıyla karşımda duruyordu. Geri kalan her şey, ağır ve karanlık bir karmaşa içinde birbirine karışarak kayboluyordu.

Bir makine gibi kütüphaneden çıktım ve hava gemime bindim. Hızlı uçmanın yarattığı soğuk rüzgâr, yağmurluğuma sımsıkı sarınmak zorunda bırakmıştı beni. Bu durum, zihnimde aniden donup kalmış ve kesinleşmiş yeni bir düşünceyi telkin ediyordu sanki: Benim yalnız kalmam gerekiyordu. Eve döndüğümde bu düşünceyi vakit geçirmeden gerçekleştirdim. Her şey öylesine mekanikti ki, sanki bunları ben değil de bir başkası yapıyordu.

Fabrikadan yönetici konumdaki bir meslektaşıma, bir süreliğine işten ayrılacağımı yazdım. Enno'ya şimdilik ayrılmamız gerektiğini söyledim. Yüzüme merak ve kaygıyla baktı, sonra benzi attı ama hiçbir şey demedi. Ancak daha sonra, tam giderken Nella'yı görmek isteyip istemediğimi sordu. "Hayır" dedim ve Enno'yu son kez öptüm.

Sonra bir donakalmışlık durumuna gömüldüm. Soğuk bir acı vardı içimde, bölük pörçük düşünceler vardı. Netti'nin ve Menni'nin konuşmalarından geriye soluk, ilgisiz bir anı kalmıştı, bütün bunlar sanki önemli ve ilginç şeyler değil gibiydi. Yalnız bir kez "Demek Netti bu yüzden gitti, demek her şey bu araş-

tırma seferine bağlı," düşüncesi hızla aklımdan geçti. Sterni'nin bazı sözleri ve tümceleri sıra sıra karşıma çıkıyordu: "Anlamak gerek... Birkaç milyon insanın... Dünya'daki insanlığın tamamen yok edilmesi... O, ciddi bir ruh hastalığına yakalandı..." Fakat bu sözler ve tümceler arasında ne bir bağlantı, ne de bunlardan çıkan sonuçlar vardı. İnsanlığın yok edilmesi arada bir bana sanki olup bitmiş bir olay gibi görünüyordu ama bulanık ve soyut bir biçimdeydi. Yüreğimdeki acı artıyordu ve 'bu yok oluşun suçlusu benim' düşüncesi doğuyordu. Bilincim böyle bir şey olmadığını, belki de hiç olmayacağını kısa bir süreliğine kabul ediyordu. Fakat acı dinmiyor, düşüncem tekrar yavaş yavaş şu saptamayı yapıyordu: "Herkes ölecek... Anna Nikolayevna da... İşçi Vanya da... Netti de... hayır, Netti kalacak, o Marslı... ama herkes ölecek... acı çekilmeyeceği için şiddete başvurulmuş da olmayacak... evet, bunu Sterni söyledi... ben hasta olduğum için herkes ölecek... demek ki suçlu benim..." Ağır düşünce parçaları bilincimde soğuk, hareketsiz halde donup kalıyordu. Zaman da sanki onlarla birlikte duruyordu. İnsanın canını acıtan, ardı arkası kesilmeyen, çaresiz bir sayıklamaydı bu. Hayaletler dışımda, çevremde değildi. Ruhumda, içimde kapkara bir hayalet vardı, ama o, içimdeki her şeydi. Zaman durduğu için bu hayaleti yok edemiyordum da.

İntihar düşüncesi doğdu, yavaş yavaş yayıldı ama bilincimi doldurmadı. İntihar etmek, yararsız ve can sıkıcı bir şey gibi geldi: Bu kapkara acıya, her şey demek olan bu kapkara acıya intihar ederek son verilebilir miydi? Var olduğuma inanmadığım için kendimi öldürmeye de inanmıyordum. Üzüntü, soğuk, nefret edilecek "her şey" vardı, ancak kendi "ben"im bunun içinde belli belirsiz, önemsiz, alabildiğine küçük bir şey olarak kayboluyordu. "Ben" yoktum.

Dakikalar geçtikçe bilincim o kadar dayanılmaz oldu ki, canlı ya da ölü çevremdeki her şeye saldırmak, vurmak, kırmak, bir

iz bile bırakmadan yok etmek için önüne geçilmez bir istek uyandı içimde. Ancak bunun anlamsız ve çocukça bir şey olduğunun hâlâ farkındaydım; dişlerimi sıkıyor ve kendimi tutuyordum.

Sterni'yle ilgili düşünce sürekli olarak geri gelip zihnimde kımıldamadan duruyordu. Bu düşünce o sırada sanki tüm sıkıntıların ve acıların merkeziydi. Daha sonra açık ve kesin bir karar haline gelen bir niyet yavaş yavaş ama sürekli olarak şekillenmeye başlamıştı: "Sterni'yi görmem gerekiyordu." Niçin, hangi nedenle, bunu söyleyemezdim. Kesin olan bir şey vardı, bunu yapacaktım. Bu arada bu kararı yerine getirmek için içinde bulunduğum hareketsiz durumdan çıkmak da işkence gibiydi.

Sonunda bu iç direnci aşmak için enerjimin yeterli olduğu gün geldi. Gemime bindim ve Sterni'nin başında bulunduğu gözlemevine gittim. Yolda, onunla neler konuşacağımı ayrıntılı olarak düşünmeye çalıştım; ancak yüreğimdeki soğukla çevremdeki soğuk düşüncelerimi felç etmişti. Üç saat sonra vardım.

Gözlemevinin büyük salonuna girerek, orada çalışan yoldaşlardan birine "Sterni ile görüşmem gerek," dedim. Yoldaş, Sterni'ye haber vermeye gitti ve bir dakika sonra geri gelip Sterni'nin aletleri kontrol ettiğini, on beş dakika sonra işinin biteceğini, bu arada Sterni'nin çalışma odasında bekleyebileceğimi söyledi.

Beni çalışma odasına götürdüler, yazı masasının önündeki koltuğa oturup beklemeye başladım. Çalışma odası, bir kısmını artık bildiğim, bir kısmını ise bilmediğim çeşitli aygıtlarla ve makinelerle doluydu. Oturduğum koltuğun sağ tarafında üç ayaklı ağır metal bir kaide üzerinde duran küçük bir alet vardı; masanın üzerinde Dünya ve sakinleriyle ilgili bir kitap, sayfaları açık halde duruyordu. Mekanik bir hareketle kitabı okumaya başladım, fakat daha ilk tümcelerde durdum ve önceki donakalmışlığa yakın bir duruma düştüm. Yalnız göğsümde her zamanki sıkıntıyla birlikte belirsiz, vücuduma kramplar girmesi-

ne neden olan bir heyecan hissediliyordu. Böyle ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum.

Koridorda ağır ayak sesleri duyuldu ve her zamanki sakin, iş bilir haliyle Sterni içeri girdi; masanın öbür tarafındaki koltuğa oturdu ve soran bakışlarla yüzüme baktı. Ben susuyordum. Bir dakika bekledi ve bana:

"Nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu.

Ben susmaya devam ediyordum ve ona, gözümü ayırmadan, cansız bir şeymiş gibi bakıyordum. Belli belirsiz bir şekilde omuzlarını kaldırdı, koltuğuna iyice yerleşerek bekledi.

Sonunda büyük bir gayret harcayarak, yarı bilinçli yarı bilinçsiz bir halde, aslında ona hitap etmeksizin:

"Netti'nin kocası..." dedim.

"Netti'nin 'eski' kocası," diye düzeltti sakin bir şekilde. "Biz ayrılalı çok oldu."

"...Yok etme... olmayacak... şiddet kullanarak..." diye devam ettim, aynı şekilde yavaş ve yarı bilinçli bir halde beynime taş gibi yerleşmiş olan düşünceyi tekrarlayarak.

"Ha, siz ondan söz ediyorsunuz," dedi sakin bir şekilde. "Ama artık böyle bir şey söz konusu değil. Bir ön karardı, sizin de bildiğiniz gibi, bambaşka bir karar alındı."

"Ön karar..." diye makine gibi tekrarladım.

"Benim o zamanki planıma gelince," diye ekledi Sterni, "o plandan tamamen vazgeçmesem de artık o kadar emin bir şekilde savunamayacağımı söylemek zorundayım."

"Tamamen vazgeçmesem..." diye yineledim.

"Sizin iyileşmeniz ve ortak çalışmamıza katılmanız kanıtlarımı kısmen çürüttü..."

"Yok etme... kısmen," diye Sterni'nin sözünü kestim ve bilinçsizce yaptığım bu ironide çektiğim tüm sıkıntılar ve acılar son derece açık bir şekilde yansımıştı. Sterni'nin benzi attı ve yüzüme endişeyle baktı. Bir an sessizlik oldu.

Sonra birdenbire acının soğuk halkası, eşi benzeri görülmemiş, anlatılmaz bir güçle yüreğimi sıktı. Delice bir çığlık atmamak için koltuğun arkasına iyice yaslandım. Parmaklarım kasılarak sert ve soğuk bir şeye yapıştı. Elimde soğuk bir silah olduğunu hissettim ve önüne geçilmez acı, aşırı bir karamsarlık halini aldı. Koltuktan fırlayıp, Sterni'nin kafasına korkunç bir darbe indirdim. Aletin üç küçük ayağından biri Sterni'nin şakağına isabet etti ve Sterni ne bir çığlık, ne bir inilti sesi çıkarmadan hareketsiz bir cisim gibi yana devrildi. Silahımı fırlatıp attım, makinelere çarpıp gürültü çıkarttı.

Koridora çıktım ve karşıma çıkan ilk yoldaşa "Sterni'yi öldürdüm," dedim. Karşımdakinin rengi soldu ve hızla çalışma odasına girdi, ancak artık yardım edecek bir şey kalmadığından o anda emin olmuş olmalı ki, hemen geri, benim yanıma döndü. Beni kendi odasına götürdü ve odada bulunan başka bir yoldaşa, doktora telefon etmesini, sonra Sterni'nin odasına gitmesini söyleyip kendisi benim yanımda kaldı. Benimle konuşsun mu, konuşmasın mı karar veremiyordu. Ben ona sordum:

"Enno burada mı?"

"Hayır," diye yanıtladı, "birkaç günlüğüne Nella'nın yanına gitti."

Sonra doktor gelene kadar yine hiç konuşmadık. Doktor bana geçmişle ilgili sorular sormaya çalıştı; konuşmak istemediğimi söyledim. O zaman beni en yakın ruh hastalıkları hastanesine götürdü.

Hastanede bana çok rahat bir oda verdiler ve uzun bir süre rahatsız etmediler. İsteyebileceğim tek şey buydu.

Durumu anlıyordum. Sterni'yi öldürmüş ve böylece her şeyi mahvetmiştim. Marslılar, Dünya insanlarıyla yakınlaşmalarından ne sonuçlar bekleyebileceklerini gözleriyle görüyorlardı. Kendi yaşantılarına girmek için en yetenekli saydıkları bir adamın onlara şiddet ve ölümden başka hiçbir şey veremeyeceğini,

Sterni'nin öldüğünü ve onun ileri sürdüğü düşüncenin yeniden ele alınacağını da görüyorlardı. Son umut da tükeniyor, Dünya ölüme mahkûm oluyordu. Ve her şeyin suçlusu bendim.

Cinayetten sonra kafamda hızla bu düşünceler belirmiş ve cinayetle ilgili hatırladıklarımla birlikte kol gezmeye başlamıştı. İlk başta bu düşüncelerdeki soğuk kesinlik içinde bir parça rahatlama söz konusuydu. Ama daha sonra kasvet ve acı tekrar sonsuz biçimde artmaya başladı.

Bunlara bir de kendime karşı derin bir tiksinme eklendi. Kendimi tüm insanlığa ihanet etmiş bir hain gibi hissediyordum. Marslıların beni öldürecekleri konusunda belli belirsiz bir umut geçti bir an aklımdan, ama hemen onlar için son derece iğrenç biri olduğum ve nefretlerinin bunu yapmalarına engel olacağı düşüncesi çıktı ortaya. Aslında bana karşı duydukları nefreti saklıyorlardı ama ben onların tüm çabalarına rağmen bu nefreti açıkça görüyordum.

Bu şekilde ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Sonunda doktor yanıma geldi ve ortam değiştirmem gerektiğini, Dünya'ya gideceğimi söyledi. Bunun arkasında hakkımda verilen ölüm cezasının bulunduğunu düşündüm, fakat hiçbir şeye karşı çıkmadım. Sadece cesedimi bütün gezegenlerden olabildiğince uzağa atmalarını rica ettim: Cesedim, bütün gezegenleri kirletebilirdi.

Dönüş yolculuğundan anımsadıklarım çok bulanık şeyler. Çevremde tanıdık kimseler yoktu; hiç kimseyle konuşmuyordum. Kafam karışık değildi ama çevremdeki şeyleri neredeyse hiç fark etmiyordum. Hiçbir şey umurumda değildi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. VERNER'İN YANINDA

HASTANEDE, eski arkadaşım Doktor Verner'in odasında nasıl kendime geldiğimi anımsamıyorum. Burası, Verner'in yazdığı mektuplardan tanıdığım kuzey vilayetlerinden birindeki bir yerel hastaneydi; vilayet merkezinden birkaç verst* uzakta bulunuyordu. Çok berbat bir şekilde inşa edilmişti ve her zaman tıka basa dolu, olağanüstü becerikli bir yöneticisi ve çalışmaktan bezmiş, yetersiz tıbbi personeli olan bir hastaneydi. Doktor Verner, aşırı liberal görüşteki yerel yönetimle, hastane vekilharcı yüzünden, yerel yönetimin son derece isteksiz yaptırdığı ek barakalar yüzünden, yine yerel yönetimin yapımını ne pahasına olursa olsun tamamladığı kilise yüzünden, çalışanların maaşları vesaire yüzünden sıkı bir mücadele yürütüyordu. Hastalar iyileşecekleri yerde kesin olarak akıllarını yitiriyorlar, hava ve gıda yetersizliği yüzünden veremden ölüyorlardı. Devrimci geçmişiyle ilgili son derece özel koşullar mecbur bırakmasaydı Verner çoktan buradan gitmiş olurdu kuşkusuz.

Ancak yerel hastanenin bütün bu güzellikleri beni zerre kadar ilgilendirmiyordu. Verner iyi bir arkadaştı ve sahip olduğu konforu benim için feda etmekte tereddüt etmemişti. Başhekim olarak kendisine verilmiş olan büyük dairedeki iki odayı bana vermişti, bu iki odanın yanındaki üçüncü odada genç bir sağlık memuru, dördüncü odada ise hastabakıcı görüntüsü altında kaçak bir yoldaş kalıyordu. Kuşkusuz eski konforum yoktu ve genç arkadaşların gösterdikleri tüm nezaketin yanı sıra benimle ilgili

* 1,06 kilometreye denk Rus uzunluk ölçüsü. *-çev.*

gözetim, Marslılarınkinden çok daha kaba ve hissedilir şekildeydi, ama bunların hiçbiri umurumda değildi.

Tıpkı Marslı hekimler gibi Doktor Verner de beni neredeyse hiç tedavi etmiyor, yalnızca arada sırada uyku ilaçları veriyordu, ancak rahat ve huzurlu olmam için büyük çaba gösteriyordu. Her sabah ve her akşam titiz arkadaşların benim için hazırladıkları banyodan sonra yanıma uğruyordu; fakat sadece bir dakikalığına uğruyor ve sadece bir şey gerekip gerekmediğini soruyordu. Ben de zaten aylardır süren hastalık yüzünden konuşma alışkanlığımı bırakmıştım ve ona yalnızca "hayır" diyordum ya da hiç yanıt vermiyordum. Ancak gösterdiği özen beni duygulandırıyordu, aynı zamanda da böyle bir davranışı hiç hak etmediğimi ve bunu ona söylemem gerektiğini düşünüyordum. Sonunda, bir katil ve bir hain olduğumu, tüm insanlığın benim yüzümden yok olacağını söyleyecek gücü toplayabildim. Buna hiç itiraz etmedi, sadece gülümsedi ve bundan sonra daha sık uğramaya başladı.

Koşulların değişmesi olumlu etkisini yavaş yavaş gösterdi. Yüreğim daha az bir acıyla sıkılıyor, içimdeki kasvet azalıyor, düşüncelerim giderek daha hareketli, daha renkli oluyordu. Kaldığım odalardan dışarı çıkmaya başlamıştım, bahçede ve koruda dolaşıyordum. Yoldaşlardan biri sürekli yakınımdaydı; bu hoş bir şey değildi, ama bir katilin elini kolunu sallayarak tek başına gezmesine izin vermemelerini anlayışla karşılıyordum; arada sırada onlarla havadan sudan konuştuğum bile oluyordu.

İlkbaharın ilk günleriydi, çevremdeki hayatın dirilmesi canımı yakan anıları artık keskinleştirmiyordu; kuş cıvıltılarını dinlerken, onların burada kalacağı ve yaşamaya devam edeceği, sadece insanların ölüme mahkûm olduğu düşüncesinde hüzünlü bir teselli bile buluyordum. Bir keresinde korunun oralarda karşıma elinde kürekle tarlaya çalışmaya giden bir akıl hastası çıktı. Hemen bana kendini tanıttı, hem de olağanüstü bir gururla en aşağı rütbeden polis olarak. Büyüklük takıntısı vardı ve

galiba dışarıdayken bildiği en yüksek mevki buydu. Hastalığım boyunca ilk defa elimde olmadan gülmeye başladım. Çevremde yurdumu hissediyordum ve tıpkı Antaios* gibi kendi öz toprağımdan aslında çok yavaş da olsa yeni bir güç alıyordum.

2. OLDU MU, OLMADI MI?

Çevremdekileri daha fazla düşünmeye başladığımda, Verner'in ve diğer iki arkadaşın başımdan geçenleri ve yaptığım şeyi bilip bilmediklerini öğrenmek istedim. Verner'e, beni hastaneye kimin getirdiğini sordum. Hastaneye onun tanımadığı iki genç adamla birlikte geldiğimi, bu gençlerin kendisine hastalığımla ilgili olarak ilgi çekici herhangi bir şey anlatmadıklarını söyledi. Başkentte benimle çok hasta bir haldeyken tesadüfen karşılaştıklarını, beni devrim öncesinden tanıdıklarını ve Doktor Verner'in adını daha o zaman benden duyduklarını, bu yüzden de ona getirmeye karar verdiklerini söylemişler. Aynı gün de gitmişler. Verner'e ikisi de güvenilir insanlar gibi gelmiş, inanmamak için bir neden yokmuş. Kendisi de bundan birkaç yıl önce benim izimi kaybetmiş ve hiç kimseden benimle ilgili haber alamamış.

İşlediğim cinayetin hikâyesini Verner'e anlatmak istiyordum, ama hikâyenin karmaşıklığı ve tarafsız bir insana çok tuhaf görünebilecek unsurların bolluğu yüzünden bu iş bana çok zor geliyordu. Çektiğim güçlüğü Verner'e anlattım ve ondan beklenmedik bir yanıt aldım:

"En iyisi siz şimdi hiçbir şey anlatmayın. Bunun iyileşmenize bir yararı olmaz. Sizinle tartışmayacağım tabii ama yine de hikâyenize inanmayacağım. Siz melankoli hastasısınız, bu hastalıkta insanlar işlenmemiş suçları samimi olarak kendilerine mal ederler ve bellekleri, bu cinayetleri sayıklayarak sahte anılar

* Toprağın oğlu dev. Toprak ana Gaia'yla Poseidon'un oğludur. Herakles Mısır kralı Busiris'i öldürdükten sonra onunla dövüşmüş, ne var ki toprağın oğlunu toprakta öldürmek olanaksızmış, bunun için onu ancak havaya kaldırarak öldürebilmiş. *-çev.*

yaratır. Ancak iyileşmedikçe siz de bana inanmayacaksınız; bu yüzden en iyisi hikâyenizi iyileştiğiniz güne erteleyelim."

Bu konuşma birkaç ay önce olmuş olsaydı hiç kuşku yok Verner'in sözlerinde bana karşı bir güvensizlik, bir aşağılama görürdüm. Ama şimdi, ruhumun artık huzur aradığı bir sırada bu meseleye çok farklı bakıyordum. İşlediğim suçun arkadaşlar tarafından bilinmediğini ve cinayet olayının henüz yasal açıdan hâlâ kuşkulu olabileceğini düşünmek hoşuma gidiyordu. Cinayeti daha az düşünmeye başlamıştım.

Daha hızlı iyileşiyordum; ara sıra önceki sıkıntı nöbetleri geri geliyordu ama her zaman kısa sürüyordu. Verner benden memnundu, hatta peşimdeki tıbbi gözetimi bile kaldırmıştı. Bir gün benim "sayıklamamla" ilgili düşüncesini kendisine anımsatarak, hastanede gözlemlediği ve not aldığı benimkine benzer vakalardan birinin tipik öyküsünü okumak üzere bana vermesini rica ettim. Büyük bir kararsızlıktan sonra pek hevesli olmasa da dileğimi yerine getirdi. Bir yığın hastalık öyküsünün içinden gözümün önünde bir tanesini seçerek bana verdi.

Bu öyküde uzak ve sapa bir köydeki yoksulluğun, başkente gidip iş aramak ve kentin en büyük fabrikalarından birinde çalışmak zorunda bıraktığı bir köylüden söz ediliyordu. Büyük kent yaşamı onu şaşkına çevirmiş ve karısının söylediğine göre, uzun süre "kendinde değilmiş gibi" dolaşmış. Sonra bu şaşkınlık geçmiş ve o da başkaları gibi yaşamış ve çalışmış. Fabrikada grev patlak verdiğinde arkadaşlarıyla birlikte hareket etmiş. Uzun ve kararlı bir grevmiş; kendisinin, karısının ve çocuğunun aç kalmalarına neden olmuş. Birden "üzüntüye kapılmış", evlendiği için, dünyaya bir çocuk getirdiği için ve "dindar" bir hayat sürmediği için kendisini suçlamaya başlamış.

Daha sonra "saçma sapan laflar etmeye" başlayınca hastaneye kaldırmışlar, oradan da doğduğu vilayetteki bu kliniğe getirmişler. Grev kırıcılığı yaptığını ve arkadaşlarına, özellikle de gizliden

gizliye grevi destekleyen ve hükümet tarafından idam edilmiş olan "iyi yürekli mühendise" ihanet ettiğini ileri sürüyormuş. Bu grevin hikâyesini tesadüfen ben de başından sonuna biliyordum. O zaman ben de başkentte çalışıyordum; aslında hiçbir ihanet olmamıştı grevde, "iyi yürekli mühendis" ise bırakın idam edilmeyi, tutuklanmamıştı bile. Neyse sonuçta işçinin hastalığı geçmiş.

Bu hikâye, düşüncelerime yeni bir nüans kazandırdı. Gerçekten cinayet işledim mi, yoksa belki de Verner'in dediği gibi, bu "belleğimin melankoli sayıklamalarına kapılması" mıydı diye kuşku duymaya başladım. Bu sırada Marslılar arasında geçen hayatımla ilgili anılarımın hepsi de bulanık ve soluktu, çoğunlukla da eksik ve kopuk kopuktu; cinayet tablosu giderek daha açık seçik anımsansa da şimdiki zamanın basit ve açık izlenimlerinin önünde bir dereceye kadar birbirine karışıyor ve bulanıklaşıyordu. Zayıf, ancak içimi rahatlatan kuşkuları zaman zaman bir kenara atıyordum ve bütün bunların "yaşandığını" ve bu durumu değiştiremeyeceğimi açıkça anlıyordum; fakat daha sonra kuşkular ve sanılar geri geliyordu; bunlar geçmişle ilgili düşüncemden uzaklaşmama yardım ediyordu. İnsanlar hoşlarına giden şeylere inanmaya ne kadar heveslidirler... Ve bunun bir yalan olduğu düşüncesi ruhumun derinlerinde bir yerde kalmaya devam ediyordu, ama ben bu düşünceye tıpkı neşeli hayallere kapılır gibi inatla kendimi kaptırıyordum.

Şimdi düşünüyorum da, bu aldatıcı kendi kendine telkin olmasaydı sağlığım böyle hızlı, böyle tam düzelmezdi.

3. ANAYURDUMDA HAYAT

Verner, sağlığım için "yararsız" olabilecek her şeyi benden titizlikle uzak tutuyordu. Kliniğe, onun yanına uğramama izin vermiyordu. Klinikte bulunan ruh hastalarından sadece onulmaz yarım akıllıları ve serbest dolaşıp, tarlada, koruda, bahçede çeşitli işlerle uğraşan dejenere tipleri gözlemleyebiliyordum;

doğruyu söylemek gerekirse, bu da benim için pek ilginç değildi: Umutsuz, gereksiz ve ölüme mahkûm şeyleri çok sevmem. Ciddi hastaları, özellikle de iyileşebilecek olanları, melankolikleri ve neşeli manyakları görmek istiyordum. Verner, hastalığımda yeterli iyileşme görüldüğünde onları bana göstermeye söz veriyordu ama sürekli erteliyordu. Böylece işin sonu gelmiyordu.

Dahası Verner, beni anayurdumun tüm politik hayatından soyutlamaya çalışıyordu. Galiba hastalığımın devrimin ağır izlenimlerinden kaynaklandığını sanıyordu; bu süre içinde yurdumdan uzakta olduğumdan ve yurdumda olan biteni bilmediğimden haberi yoktu. Bendeki bu bilgisizliği, hastalıkla ortaya çıkmış basit bir unutkanlık olarak görüyor ve bu unutkanlığı benim için çok yararlı buluyordu; bu konuyla ilgili olarak kendisi bana hiçbir şey anlatmadığı gibi, muhafızlarıma da bunu yasaklamıştı; oturduğu dairede son yıllardan tek bir gazete, kitap ve dergi yoktu; bunların hepsi klinikteki çalışma odasında saklanıyordu. Politik bakımdan ıssız bir adada yaşamak zorundaydım.

İlk başlarda, yalnızca huzur ve sessizlik istediğim için bu durum hoşuma gidiyordu. Fakat daha sonra, gücüm arttıkça bu kabuğun içinde giderek sıkışmaya başladım; sorularımla arkadaşlarıma musallat oluyordum, ama onlar doktorun emrine uyarak bana cevap vermeyi reddediyorlardı. Üzücü ve sıkıcı bir durumdu. İçinde bulunduğum politik karantinadan çıkma yolları arıyor ve Verner'i, artık gazete okuyacak kadar iyileştiğime inandırmaya çalışıyordum. Ancak hepsi de yararsızdı: Verner, henüz erken olduğunu ve zihinsel diyetimin ne zaman değiştirilebileceğine kendisinin karar vereceğini söylüyordu.

Geriye, kurnazlık yoluna başvurmak kalıyordu. Çevremdekilerden kendime bir suç ortağı bulmak zorundaydım. Sağlık memurunu kendi tarafıma çekmek çok zor olurdu: Yaptığı görev konusunda kesin bir inanca sahipti. Çabalarımı diğer muhafızım olan yoldaş Vladimir'e yönelttim. Bu konuda büyük bir direnişle karşılaşmadım.

Vladimir eskiden işçiymiş. Pek fazla eğitimi olmayan ve henüz çocuk yaştaki Vladimir, devrimin sıra neferlerinden biriyken artık deneyimli bir asker olmuştu. Çok sayıda yoldaşın kurşunlarla ve çıkan yangında alevler arasında kalarak hayatını yitirdiği ünlü bir kıyım sırasında kıyımcıların birkaçını vurarak ve rastlantı sonucu tek bir yara almadan kalabalığın arasından kendisine yol açmıştı. Daha sonra uzun bir zaman çeşitli kentlerde ve köylerde kaçak dolaşmış, silah ve kitap kuryeliği gibi sade ve tehlikeli bir rol üstlenmişti. Sonunda bastığı toprak iyice ısınınca bir süreliğine Verner'in yanında saklanmak zorunda kalmıştı. Bütün bunları sonradan öğrendim kuşkusuz. Ama en başından itibaren delikanlının eğitimindeki eksiklik ve bir ön bilimsel disiplinin bulunmayışı yüzünden tek başına iş yapabilme zorluğu altında iyice ezildiğini fark etmiştim. Onunla ilgilenmeye başladım; iyi gidiyordu, çok kısa bir sürede sonsuza dek gönlünü kazanmıştım. Daha sonrası ise kolaydı artık; Vladimir'in tıbbi düşüncelerden pek haberi yoktu ve Verner'in sertliğini felce uğratan küçük bir anlaşma oluşmuştu aramızda. Vladimir'in anlattıkları, bana gizlice getirdiği gazeteler, dergiler, politik broşürler, benim olmadığım yıllarda yurdumdaki yaşamı hızla gözlerimin önüne seriyordu.

Devrim, doğru düzgün ilerlemiyor, ıstırap verici bir sürüncemede bulunuyordu. Kendini ilk öne atan işçi sınıfı, hızlı bir saldırı gerçekleştirdiği için başlangıçta büyük zaferler kazanmıştı; fakat daha sonra karar anında köylü kitleleri tarafından desteklenmeyen işçi sınıfı, bir araya gelmiş olan gerici güçlerin karşısında ağır bir yenilgiye uğramıştı. İşçi sınıfı şimdilik yeni bir muharebe için enerji toplar ve köylülerin devrime arka çıkmasını beklerken eski büyük toprak sahipleri iktidarıyla burjuvazi arasında görüşmeler ve devrimin bastırılması amacıyla uzlaşma denemeleri başlamıştı. Parlamento komedyası şeklinde ifade edilen bu denemeler, toprak köleliği yanlısı gericilerin uz-

laşmazlığı yüzünden sürekli olarak başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Birbiri ardınca kukla parlamentolar toplanıyor ve kaba kuvvetle dağılıyordu. Devrim fırtınalarından yorgun düşen, proletaryanın ilk çıkışlarının bağımsızlığından ve enerjisinden ürken burjuvazi sürekli olarak sağa kayıyordu. Kendi kitlesi içinde tamamen devrimci bir ruha sahip olan köylülük yavaş yavaş politik deneyim kazanıyor ve en yüksek mücadele biçimlerine uzanan yolunu sayısız yangının alevleriyle aydınlatıyordu. Eski yönetim, köylülüğü kanlı bir şekilde bastırmanın yanı sıra köylülerin bir kısmını arazi satışı yoluyla satın almaya çalışıyordu, ama meseleyi öyle küçük boyutlarda ve o kadar tutarsız bir şekilde yürütüyordu ki, hiçbir sonuca varamıyordu. Partizanların tek tek veya grup halindeki eylemleri her geçen gün artıyordu. Ülkede, dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya olmak üzere ikili bir terör kol geziyordu.

Ülke, görünüşe bakılırsa, kesin çözüm getirici yeni çarpışmalara doğru gidiyordu. Fakat bu yol o kadar uzun ve o kadar çok dalgalanmalarla doluydu ki, pek çokları artık yorgun düşmüş ve hatta umutsuzluğa kapılmışlardı. Mücadeleye aslında sırf sempati besledikleri için katılan radikal aydınların neredeyse topluca ihaneti söz konusuydu. Kuşkusuz bunda yazıklanacak bir şey yoktu. Ancak içe kapanmak ve umutsuzluk bazı eski arkadaşlarımın arasında bile kendisine yuva kurmayı başarmıştı. Bu olguya bakarak geçen zaman içinde devrimci yaşantının ne kadar zor, ne kadar yıpratıcı olduğunu görebiliyordum. Devrim öncesi dönemi ve mücadelenin başlangıcını anımsayan, ancak son yenilgilerin baskısını kendi üzerinde hissetmeyen bir kişi olarak ben, devrimin cenaze töreninin anlamsızlığını açıkça görüyordum; bu yıllar içinde her şeyin ne kadar değiştiğini, ne kadar yeni unsurun mücadeleye katıldığını, kurulmuş olan sahte denge üzerinde durmanın ne kadar olanaksız olduğunu görüyordum. Yeni bir devrim dalgası kaçınılmazdı ve yakındı.

Ancak beklemek gerekiyordu. Bu koşullarda yoldaşların çalışmasının ne kadar zor ve sancılı bir çalışma olduğunu anlıyordum. Fakat ben de Verner'in düşüncesine bağlı olmasa bile bu yola gitmekte acele etmedim. Gerektiğinde yeterli olması için güç toplamak zorunda olduğumu düşünüyordum.

Koruda Vladimir'le yaptığımız uzun yürüyüşler sırasında önümüzdeki mücadelenin şansını ve koşullarını tartışıyorduk. Onun saf, kahramanca planları ve hayalleri beni çok duygulandırıyordu; bana bir savaşçının basit ve güzel ölümüne yazgılı soylu, güzel bir çocuk olarak görünüyordu. Devrim kendisine şanlı kurbanlar seçiyor ve proleter bayrağını onların güzel kanıyla boyuyordu!

Fakat bana çocuk olarak görünen sadece Vladimir değildi. Eski devrimci Verner'de de, anımsadığım diğer yoldaşlarda da daha önce fark etmediğim ve hissetmediğim pek çok saf ve çocukça şey vardı. Dünya'da tanıdığım bütün insanlar bana, kendi içlerindeki ve çevrelerindeki hayatı belli belirsiz kavrayabilen, kendilerini içindeki ve dışındaki örgütsüzlüğe yarı bilinçli olarak teslim eden yarı çocuk, yarı yetişkinler olarak görünüyorlardı. Bu duyguda en ufak bir hoşgörü ya da küçümseme değil, genç insanlığın yavruları olan cenin halindeki insanlara karşı derin bir sempati ve kardeşçe bir ilgi vardı.

4. ZARF

Sıcak yaz güneşi, ülke yaşamını kaplamış olan buzu eritmiş gibiydi. Yaşam uyanmıştı, ufukta hem yeni bir fırtınanın şimşekleri çakıyor hem de halk yığınlarından tekrar boğuk iniltiler gelmeye başlıyordu. Hem bu güneş hem de bu uyanış ruhumu ısıtıyor, gücümü artırıyor ve yakında her zamankinden daha sağlıklı olacağımı hissediyordum.

Yaşama sevinci veren bu karışık durumda geçmişi düşünmek istemiyordum ve bütün dünyayı, her şeyi unuttuğumu bil-

mek hoşuma gidiyordu. Ortadan kaybolduğum yıllar hakkında bana soru sormanın hiç kimsenin aklına gelmeyeceği, hiç kimsenin bununla uğraşacak zamanının olmayacağı ve geçmişimin yeni bir deniz yükselmesindeki dev dalgalar arasında boğulup gideceği bir anda yoldaşlarım için yeniden dirilmeyi planlıyordum. Ama eğer bu planların sağlamlığıyla ilgili olarak kuşku uyandıran olayları fark edecek olursam, içimde bir kaygı, bir huzursuzluk ve benimle ilgili şeyleri hâlâ hatırlayabilen insanların hepsine karşı belirsiz bir düşmanlık doğuyordu.

Bir yaz sabahı, klinikteki hastalarını muayene etmekten dönen Verner, bu muayeneler onu korkunç şekilde yorduğu için her zamanki gibi bahçeye gidip dinlenmek yerine benim yanıma gelmiş ve halim keyfim hakkında çok ayrıntılı sorular sormaya başlamıştı. Bana sanki yanıtlarımı aklına yazıyormuş gibi geldi. Bu hiç alışık olmadığım bir şeydi ve ilk başta küçük komplomun sırrına rastlantıyla ulaştığını düşündüm. Fakat konuştuktan sonra hiçbir şeyden kuşkulanmadığını kısa sürede anladım. Sonra Verner gitti, ama yine bahçeye değil, çalışma odasına. Sadece yarım saat sonra pencereden baktığımda onu çok sevdiği, iki tarafı ağaçlık, gölge yolda dolaşırken gördüm. Çevremde genellikle daha büyük bir şey olmadığı için bu ufak meseleler hakkında kafa yormamak elimde değildi. Çeşitli tahminlerden sonra gerçeğe en yakın görünen tahmin üzerinde durdum: Verner galiba özel bir rica üzerine sağlık durumum hakkında birisine ayrıntılı bir rapor yazmak istiyordu. Posta her sabah onun klinikteki çalışma odasına gelirdi; bu kez benimle ilgili bilgi isteyen bir mektup almış olmalıydı.

Mektubun kimden ve niçin geldiğini öğrenmek, hem de hemen öğrenmek rahatlamam için gerekliydi. Verner'e sormanın bir yararı yoktu. Bunu bana söylemeyi her nedense uygun bulmadığı ortadaydı, öyle olmasaydı hiç soru sormadan kendisi söylerdi. Vladimir bir şey biliyor muydu? Hayır, onun da hiçbir şey bilmediği anlaşıldı. Gerçeğe nasıl ulaşacağımı düşünmeye başladım.

Vladimir bana her türlü yardımı yapmaya hazırdı. Benim merakımı son derece normal, Verner'in takındığı gizli tavrı ise temelsiz buluyordu. Hiç tereddüt etmeden Verner'in oturduğu odalarda ve muayene odasında esaslı bir arama yaptı, ama ilginç hiçbir şey bulamadı.

"Mektubu ya yanında taşıdığını ya da yırtıp attığını düşünmek gerek," dedi Vladimir.

"Yırttığı mektupları ve kâğıtları genellikle nereye atar?" diye sordum.

"Çalışma odasında masasının altında duran sepete," diye yanıtladı Vladimir.

"Tamam, o zaman bu sepetin içinde bulduğunuz kâğıt parçalarının hepsini bana getirin."

Vladimir gitti ve kısa bir süre sonra geri geldi.

"Sepette hiç kâğıt yok," dedi. "Ama damgasına bakılırsa bugün aldığı bir mektubun zarfını buldum."

Zarfı aldım ve adrese göz attım. Ayaklarımın altındaki döşeme kayıyor, duvarlar üzerime yıkılıyordu.

Yazı, Netti'nin yazısıydı!

5. SONUÇLAR

Netti'nin Dünya'da olduğunu ve benimle görüşmek istemediğini gördüğümde ruhumda kopan anılar ve düşünceler kargaşası içinde benim için nihai sonuç daha baştan belliydi. Bu sonuç, sanki kendi kendine, gözle görülür bir mantık süreci olmaksızın ortaya çıkmıştı ve her türlü kuşkunun dışındaydı. Fakat ben bu sonucu bir an önce gerçekleştirmekle yetinemezdim. Onu kendim ve başkaları için yeterli ve düzgün bir şekilde gerekçelendirmek istiyordum. Beni Netti'nin de anlamamasına ve mantıksal bir gereklilik olan, benim hikâyemden kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bir şeyi basit bir duygu sağanağı olarak kabul etmesine hiç katlanamazdım.

Bu nedenle öncelikle kendi hikâyemi sıralı bir şekilde, arkadaşlarım için, kendim için, Netti için anlatmak zorundaydım. Bu yazdıklarım böyle ortaya çıktı. Vladimir'le benim ortadan kaybolduğumuzun ertesi günü bunları ilk okuyan Verner, bu hikâyenin yayımlanması için uğraşıyordu, pek tabii ki gizlilik koşullarının gerektirdiği değişiklikleri de yaparak. Bu, benim ona tek vasiyetimdi. Elini sıkıp vedalaşamayacağım için çok üzgündüm.

Bu anıları yazıya döktükçe geçmiş önümde aydınlanıyor, kargaşa yerini açıklığa bırakıyor, rolüm ve konumum sanki bilincimin önünde şekilleniyordu. Bütün bu sonuçları artık sağlam bir kafa ve sağlam bir bellekle çıkarabiliyordum.

Bana verilen görevin, gücümün üstünde bir görev olduğu son derece açıktı. Peki başarısızlığın nedeni neydi? Böylesine başarısız bir seçim yapan, basiretli ve derin bir psikolog olan Menni'nin hatası nasıl açıklanabilirdi?

Bu seçimle ilgili olarak Menni'yle yaptığım, Netti'nin aşkının sahip olduğum güç konusunda bana sınırsız bir inanç telkin ettiği, benim için mutlu bir anda geçmiş bir konuşmayı anımsıyorum.

"Menni, beni, ülkemizdeki araştırmalarınız sırasında karşılaştığınız onca insan arasından Dünya'nın temsilciliği görevi için en uygun kişi olarak kabul etmenizin nedeni nedir?" diye sormuştum.

"Seçme şansı çok fazla değildi," diye yanıtlamıştı Menni. "Seçim alanı ta en baştan bilimsel-devrimci sosyalizm temsilcileriyle sınırlı olmak zorundaydı; diğer tüm dünya görüşleri bizim dünyamızdan çok daha gerideydiler."

"Diyelim öyleydi. Peki bizim cephemizin temelini ve başlıca gücünü oluşturan proleterler arasında sizin için gerekli olan kişiyi daha kolay bulamaz mıydınız?"

"Evet, orada aramak daha doğru olurdu. Ancak... onlarda da genellikle benim gerekli saydığım bir koşul yeterli değil: Kültürünüzün en tepesinde duran geniş ve çok yönlü bir eğitim. Bu durum, bizim arayış yönümüzü başka tarafa kaydırdı."

Menni böyle demişti. Hesapları tutmamıştı. Bu, onun genel olarak alıp götürecek kimse bulamadığı, tek bir kişi söz konusu olduğunda iki kültür arasındaki farkın zorunlu bir uçurum oluşturduğu ve bu uçurumu ancak toplumun aşabileceği anlamına mı geliyordu? Bu şekilde düşünmek şahsen benim için belki de rahatlatıcı olurdu, ama içimde ciddi bir kuşku kalıyordu. Sanıyorum, Menni'nin son düşüncesini, yani işçi yoldaşlarla ilgili olanı bir kez daha gözden geçirmesi gerekirdi.

Ben nerede yenilgiye uğramıştım?

Bu yenilgi, ilk kez yabancı bir yaşamdan üzerime üşüşen bir yığın izlenimin, bu yaşamın dev boyutlardaki zenginliğinin bilincimi yakması ve bilincimin kıyı çizgilerini aşındırması şeklinde olmuştu. Netti'nin yardımıyla bunalıma dayanmış ve üstesinden gelmiştim, ancak bunalımın kendisi de sosyal-zihinsel alanda çalışan insanlara özgü aşırı bir duygusallıkla ve algılama inceliğiyle şiddetlenmemiş ve artmamış mıydı? Biraz daha ilkel, biraz daha az karmaşık, fakat organik olarak daha dayanıklı ve sağlam bir insan yapısı için her şey daha kolay, geçiş daha az hastalıklı olmaz mıydı acaba? Belki de az eğitimli bir proleter için yeni, yüksek bir hayata girmek o kadar zor da olmayabilirdi; çünkü pek çok şeyi yeniden öğrenmesi gerekse de buna karşılık kafasında önceden olup da yenileyeceği çok daha az bilgi olacaktı. Aslında en zoru da budur... Bence böyleydi, Menni'nin gelişmenin kültürel gücünden çok, kültür düzeyine önem vererek bu konuda hesap hatasına düştüğünü düşünüyorum.

İkinci kez manevi güçlerimi paramparça eden şey, bütün varlığımla içine girmeye çalıştığım kültürün "karakteriydi": Bu kültürün yüksekliği, sosyal ilişkisinin derinliği, insanlar arası ilişkilerdeki saflık ve saydamlık beni eziyordu. İki yaşam tarzının birbiriyle boy ölçüşemeyeceğini kaba bir dille ifade eden Sterni'nin konuşması, o zamanlar iç yaşamımla fabrikada, aile içinde, arkadaşlarla ilişkide olsun tüm sosyal çevrem arasındaki çelişkinin beni kendiliğinden ve önüne geçilmez bir şekilde götürdüğü o

karanlık uçuruma atan bir bahane, son bir darbe olmuştu sadece. Yine de bu çelişki, benim gibi, işlerinin onda dokuzunu ya tek başına ya da meslektaşlarıyla tek taraflı eşitsizlik koşullarında, onların eğitmeni ve yöneticisi olarak, kişiliğinin başkaları arasında belirginleştiği ortamda yerine getiren bir devrimci aydın olarak çok güçlü ve çok keskin bir çelişki değil miydi? Çalışma hayatının onda dokuzunu ilkel ve gelişmemiş olsa da arkadaşça bir ortamda, belki birazcık kaba ama iş arkadaşları arasında gerçek eşitliğin olduğu bir ortamda geçiren bir insan için çelişki daha zayıf ve daha yumuşak olabilir miydi? Bence olurdu; sanıyorum, Menni'nin yeniden denemesi gerekir, ama artık başka bir yönde...

Benim için ise geriye iki yıkım arasındaki şey, uzun bir mücadele için bana enerji ve cesaret veren, şimdi de bana bu mücadelenin sonuçlarını küçümsemeden çıkartma olanağı veren şey kalıyor. Bu Netti'nin aşkıdır.

Hiç tartışmasız Netti'nin aşkı, bir yanlış anlamaydı, onun soylu ve ateşli hayal gücünün bir hatasıydı. Ancak bu hata, yapılabilecek bir hataydı, bunu hiç kimse gözden uzak tutamaz ve hiçbir şey de değiştiremezdi. İki dünya arasında gerçek anlamda bir yakınlık olmasının, gelecekte iki dünyanın eşi benzeri görülmemiş şekilde güzel ve uyumlu bir bütün halinde kaynaşmasının güvencesi benim için buydu.

Bana gelince... Bu konuda hiçbir sonuç yok. Yeni yaşamı benimseyemedim, ama eskisini de artık istemiyorum: Ne düşüncelerimle ne de duygularımla artık ona ait değilim. Çıkış yolu belli.

Sözlerimi bitirme zamanı geldi. Suç ortağım bahçede beni bekliyor; işte işaret verdi. Yarın ikimiz buradan uzaklarda, yaşamın kaynayıp köpürerek yatağından taştığı, geçmişle gelecek arasındaki benim için nefretlerle dolu sınırın kolayca silineceği bir yere doğru yola çıkacağız. Hoşça kalın Verner, eski, iyi yoldaş.

Yaşasın yeni, güzel yaşam ve selam olsun sana bu yaşamın parlak imgesi, sevgili Netti'm!

DOKTOR VERNER'İN EDEBİYATÇI MİRSKİY'E MEKTUBU

(Verner'in dalgınlığı yüzünden tarih konulmamış bir mektup)

Top sesleri kesileli çok oldu, ama getirilen yaralıların ardı arkası kesilmedi. Büyük çoğunluğu ne milis ne askerdi, barışçı insanlardı; çok sayıda kadın, hatta çocuklar vardı: Şarapnel karşısında bütün yurttaşlar eşittirler. Muharebe alanına yakın olan hastaneme daha çok milislerle askerleri getirdiler. Şarapnel ve bombaların açtığı yaralar, bir zamanlar birkaç yıl cerrahi alanında çalışmış benim gibi yaşlı bir hekimin üzerinde bile sarsıcı bir etki yaptı. Fakat bütün bu dehşetin üzerinde tek bir aydınlık duygu, tek bir sevinçli sözcük, "zafer!" sözcüğü dolaşıyordu.

Bu, gerçekten büyük bir muharebede kazandığımız ilk zaferdi. Ancak bunun nihai bir zafer olduğu herkes için apaçık ortadadır. Terazinin kefesi öbür tarafa eğildi. Koskoca topçu birliklerinin bizim tarafımıza geçmesi açık bir işaretti. Korkunç mahkeme başladı. Hüküm bağışlayıcı değil, ama adil olacak. Bitirme zamanı çoktan geldi...

Sokaklar kan ve enkazla dolu. Yangınların ve atılan topların dumanından güneş kıpkızıl oldu. Fakat gözümüze korkunç değil, sevinç verici görünüyor. Ruhumuzda bir savaş türküsü, bir zafer türküsü duyuluyor.

Leonid'i çalıştığım hastaneye öğlen vakti getirdiler. Göğsünde tehlikeli bir yara vardı, sıyrık denebilecek birkaç da hafif yarası. Gece yarısı beş "bombacıyla" birlikte düşmanın elinde bulunan mahallelere gitmişti: Görevi, bu mahallelerde moral bozmak ve endişe yaratmak için ölümüne saldırılar yapmaktı. Bu planı kendisi ortaya atmış ve gerçekleştirmeye de yine kendisi talip olmuştu. Geçmiş yıllarda burada epeyce çalışmış ve kentin köşesini bucağını çok iyi bilen biri olarak bu işi başkalarından daha iyi yapabilirdi. Milislerin başkanı kısa bir kararsızlıktan sonra kabul etmiş. El

bombalarıyla düşman bataryalarından birine ulaşmayı ve çatıdan el bombası atarak birkaç mühimmat sandığını patlatmayı başarmışlardı. Patlamanın yarattığı panik sırasında çatıdan aşağı inmişler, silahları etkisiz hale getirmişler ve geri kalan mühimmatı da havaya uçurmuşlardı. Bu sırada Leonid, bomba parçalarından birkaç hafif yara almıştı. Daha sonra apar topar geri çekilirken düşmanın bir süvari müfrezesine denk gelmişler. Leonid kumandayı yardımcısı olan Vladimir'e vermiş, kendisi ise ellerinde kalan son iki el bombasıyla en yakın kapıdan içeri süzülüp diğerleri kendilerini koruyarak ve durmadan ateş ederek geri çekilene dek pusuda beklemiş. Düşman müfrezesinin büyük bölümü yanından geçerken bir şey yapmamış ve sonra ilk el bombasını subaya, ikinciyi ise en yakınındaki süvari grubuna atmış. Süvarilerin hepsi oraya buraya kaçışmışlar, bizimkiler ise geri dönüp attığı el bombasının parçalarından ağır yaralanan Leonid'i almışlar. Gün ağarmadan bizim hatlara salimen yetiştirip elime teslim ettiler.

Bomba parçasını hemen çıkarttık, ancak akciğerinden yaralanmıştı, durumu ciddiydi. Yaralıya mümkün olduğunca iyi ve rahat koşullar sağladım, ama elbette ben tek başıma ona gerekli olan huzur ortamını veremezdim. Gün ağarır ağarmaz muharebe tekrar başlamıştı. Bulunduğumuz yerden muharebenin gürültüsü son derece iyi duyuluyordu ve çarpışma sırasında meydana gelen ani değişikliklere olan tedirgin edici merak, Leonid'in geçirdiği nöbetleri artırıyordu. Başka yaralıları getirmeye başladıklarında, daha da çok heyecanlanıyordu ve ben en azından başkalarının yaralarını görmesin diye bir paravanın arkasına yatırarak onu olabildiğince uzak tutmak zorunda kaldım.

Öğleden sonra dört civarında çatışma sona erdi ve sonuç ortaya çıktı. Ben yaralıları muayene etmekle ve koğuşlara dağıtmakla uğraşıyordum. Bu sırada birkaç hafta önce benden Leonid'in sağlık durumu hakkında yazılı olarak bilgi alan, Leonid'in kaçışından sonra ise yanıma gelen ve Leonid'in yazdığı notları benim tavsi-

yemle vermek üzere size uğraması gereken hanımefendinin kartvizitini elime tutuşturdular. Bu hanımefendi bir yoldaş ve görünüşüne bakılırsa bir hekim olduğu için onu doğrudan koğuşuma çağırdım. Geçen defaki gibi hatlarını iyice gizleyen koyu renk bir tül vardı yüzünde.

"Leonid yanınızda mı?" diye sordu benimle selamlaşmadan.

"Evet," diye yanıtladım, "ama kaygılanacak bir şey yok: Yarası ciddi olsa da iyileşeceğini sanıyorum."

Bana hızla ve çok ustaca hastanın durumuna açıklık getirecek sorular sordu. Sonra da onu görmek istediğini söyledi.

"Ama bu görüşme onu heyecanlandırmaz mı?" diye itiraz ettim.

"Tabii, heyecanlandırır," şeklindeydi yanıtı. "Ama bu, ona sağlayacağı yarara göre daha az zarar verir. Bunu size garanti ediyorum."

Ses tonu çok kararlı ve kendinden emindi. Ne söylediğini bilen biri olduğunu ve onu geri çeviremeyeceğimi hissediyordum. Leonid'in yattığı koğuşa gittik. Elimle paravanın arkasına geçmesini işaret ettim, ama ben ilgilenmem gereken yan taraftaki başka bir ağır yaralının başında kaldım. Gerekirse müdahale etmek için Leonid'le konuşmasını duymak istiyordum.

Paravanın arkasına geçerken tülünü biraz yukarı kaldırmıştı. Işığı az geçiren paravan kumaşının ardından onun siluetini görebiliyor, hastanın üzerine eğildiğini seçebiliyordum.

Leonid'in "Maske..." diyen zayıf sesi duyuldu.

"Senin Netti'n!" diye yanıtladı kadın. Hafif, ezgili bir sesle söylenmiş bu iki sözcükte öyle bir tatlılık, öyle bir sevgi vardı ki, benim yaşlı yüreğim bile sevinçle titredi.

Kadın eliyle bir hareket yaptı, sanki yakasını açıyordu ve tülle birlikte başındaki şapkayı çıkardı, sonra Leonid'in üzerine daha da çok eğildi. Bir anlık sessizlik oldu.

"Yani ölüyor muyum?" dedi Leonid sessizce.

"Hayır Lenni, önümüzde bir yaşam var. Yaran ölümcül değil, hatta tehlikeli bile değil..."

"Ya cinayet?" diye itiraz etti Leonid endişeli bir şekilde.

"O bir hastalıktı, sevgili Lenni. Rahat ol, bu ölümcül acı sağanağı hiçbir zaman aramızda olmayacak, yüce ortak amacımıza giden yolda karşımıza çıkmayacak. Bu amaca erişeceğiz, sevgili Lenni..."

Leonid'in göğsünden hafif bir inilti koptu, ama bu, çektiği acının iniltisi değildi. Hastamın bana gereksinimi olmadığı anlaşılınca oradan uzaklaştım, daha fazla dinlemeye gerek yoktu, dinleyecek bir şey de yoktu. Meçhul kadın, birkaç dakika sonra şapkası başında, tülü yüzünde beni tekrar yanına çağırdı.

"Leonid'i yanıma alacağım," dedi. "Leonid de bunu istiyor. Ayrıca benim tedavi koşullarım buradakinden daha iyi, içiniz rahat olsun. Aşağıda iki arkadaş bekliyor, Leonid'i benim yanıma getirecekler. Bir sedye getirmelerini söyler misiniz?"

Tartışmadık: Hastanemizdeki koşullar gerçekten de parlak değildi. Kadının adresini sordum, buraya çok yakındı. Ertesi gün Leonid'i görmek için kadının evine gitmeye karar vermiştim. İki işçi geldi ve Leonid'i sedyeye koyup götürdüler.

(Ertesi gün yazılmış bir not)

Leonid de Netti de hiç iz bırakmadan ortadan kayboldular. Evlerine uğradığımda kapılar açık, odalar boştu. Çok büyük bir pencerenin ardına kadar açık olduğu büyük salonda, masanın üstünde bana yazılmış bir not buldum. Titrek bir yazıyla birkaç sözcük yazılmıştı.

"Yoldaşlara selam. Hoşça kalın. Sizin Leonid."

Tuhaf bir şey ama içimde hiçbir huzursuzluk yok. Son günlerde ölesiye yoruldum, pek çok kan, çaresiz kaldığım pek çok acı gördüm, ölüm ve yıkım manzaralarına bol bol tanık oldum, ama içim yine de sevinçli ve aydınlık. Bütün kötülükler geride kaldı. Uzun ve zor bir mücadeleydi, ama zafer önümüzde duruyor... Yeni mücadelemiz daha kolay olacak...

Lenin'in Bolşevik Partisi'ndeki çalışma arkadaşlarından Rus bilim adamı, felsefeci ve yazar Aleksandr Bogdanov (1873-1928) aynı zamanda bir bilim kurgu yazarıdır. Bogdanov, büyük ilgiyle karşılanan *Kızıl Yıldız* (1908) romanında, geleceğin sosyalizminin bilimsel tahminlere dayalı ayrıntılı, canlı bir tasvirini sunar. "Kızıl Gezegen" olarak bilinen Mars'ta insanlık ileri bir sosyalizm düzenine kavuşmuştur. Dahası, gezegenin insanları, sahip oldukları bilimsel-teknolojik donanım sayesinde komşu gezegen Dünya'ya ulaşmayı başarmışlardır. Sırada, aynı idealler için mücadele eden devrimci partilerin temsilcilerini, inşa edilmiş olan ileri toplumsal sistemi gözlemek üzere kendi gezegenlerine konuk etmek vardır. Bu heyecanlı yolculuğa uygun görülen bir parti militanının gözünden Mars'a yapılan yolculuğa ve oradaki hayata tanıklık ederiz... Romanda yer alan atom enerjisinin öğrenilip kullanılması, üretimin otomatikleştirilmesi, televizyon, insanın uzaya çıkışı gibi –bilim kurgu yazarı Y. Parnov'un sözleriyle– "olağanüstü derinlikteki bilimsel önsezilerin altın pırıltıları" en ilgisiz okurlarda bile ilgi uyandırmayı başarmıştır. *Kızıl Yıldız* romanında önemli sosyal tahminlere de yer verilmiştir: Örneğin Marslıların sosyalizmi, çevre kirliliği ve doğal kaynakların tükenmesi sonucunda ortaya çıkacak olan zorlukların farkındadır.

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

20 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-9944-122-65-8